

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 21.

Måndagen den 24 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 222, angående anslag till anläggande av uthamn för Haparanda och Tornedalen vid Karl Johans stad. Därvid anförde:

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! När nu de sista inom den grundlagsfästa normala tiden avlämnade propositionerna remitteras till vederbörande utskott, må det vara tillåtet att till den föreliggande propositionsfloden foga ett par kortfattade reflexioner.

Då hans excellens statsministern för några år sedan hade att skärskåda vårt politiska liv från oppositionsbänken, betecknade han den takt, varmed arbetet av den dåvarande regeringen bedrevs, såsom uttryck för ett verkligt reformraseri, såsom orden den gången präglades. Här ha vi blivit fullkomligt översköljda av lagar om likt och olik, utan att deras behandling skett med vederbörlig grundlighet och saklig insikt. Häremot uppstålla vi inom högern för vår del, förklarade han, den parollen: Få lagar men goda. Färre nya åtgärder men väl genomtänkta! Huru överensstämmer den nu sittande regeringens förfarande med denna paroll från oppositionsbänken? Jo, lika väl som man beträffande de framlagda förslagens innehåll kan säga, att de utgöra en motsägelse mot vad som förut betecknats såsom lämpligt och oundgängligt, på samma sätt visar ofta metoden för de framlagda propositionernas behandling inom regeringen en konträr oförenlighet med herr Lindmans nyss nämnda krav från oppositionsbänken. T. o. m. ifråga om själva arbetsmetoderna utgör alltså regeringens hållning en oavbruten flykt från tidigare positioner.

Det är emellertid att hoppas, att riksdagen skall för sin del låta sig angeläget vara att vid de framlagda lagförslagens behandling icke eftersätta den grundlighet och sakliga insikt, som under dessa förhållanden äro ännu mera påkallade än eljest. Ärenden, för vilka tiden icke medger en dylik noggrann prövning, böra med allt skäl hellre avvisas än accepteras i ett skick, som icke innebär någon trygghet för en verkligt god lösning.

Jag hemställer om remiss till behandling av vederbörande utskott.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lübeck: Herr talman! Tyvärr kan jag icke ingå på ett detaljbemötande av den siste ärade talarens yttrande, därför att jag nyss hemkommit från en resa och först då fick meddelandet om att denna fråga skulle komma före. Hans excellens statsministern läm-

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

nar väl just nu i första kammaren meddelande om resultatet av en utav honom verkställd statistisk undersökning i det ämne, varom herr Olssons i Mora anförande rört sig. Jag har endast hunnit med att som allra hastigast taga del av det slutliga resultatet därav, och detta resultat synes innebära, att i år den relativa takten i avlämnandet av propositionerna är så gott som exakt densamma som föregående år. Jämför man med åren 1925, 1926, 1927 och 1928, synes resultatet bliva, att åren 1925 och 1928 takten var relativt sämre än åren 1929 och 1930 samt åren 1926 och 1927 relativt bättre. År 1926 gjorde man särskilda ansträngningar för att koncentrera propositionernas avlämnande till den 1 mars. Då kom nämligen på en gång en synnerligen stor mängd propositioner, ett förhållande, som kanske icke i så avsevärd grad förmånligt inverkat på arbetstakten i jämförelse med det mera jämna avlämnandet av propositioner, som man haft att räkna med i år. Härav framgår sålunda beträffande åren 1925, 1926, 1927 och 1928 — rättvisan i ära — att för den frisinnade regeringen var ett år bättre och ett år sämre och för den socialdemokratiska regeringen likaledes ett år bättre och ett år sämre än för den nu sittande regeringen.

Jag kan självfallet icke betrakta det annat än såsom en mycket naturlig förklaring av herr Olsson i Mora, att riksdagen icke skall låta grundligheten på något sätt få sitta emellan vid de avlämnade propositionernas behandling.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Herr Olsson i Mora sade i början av sitt anförande, att herr Lindman i oppositionsställning uppmänat till en viss varsamhet i avseende på reformer, men att han i regeringsställning icke iakttog denna av honom själv förordade varsamhet. Det skulle till äventyrs legat något fog för de erinringar dalarepresentanten riktat mot regeringen därest det icke inom näringslivet inträffat alldeles exceptionella förhållanden, som kräva exceptionella åtgärder. Det är särskilt jordbrukskrisen, som föranlett en hel del omfattande propositioner, och det har icke varit möjligt att förutse dessa förhållanden. Jag tror, att häri ligger det förnämsta motivet till att ett avsevärt antal propositioner nu bringats på kammarens bord. Jag tycker, att detta skulle kunna vara en tillfredsställande förklaring till att icke lära och leverne i berörda avseende kommit att stå i full överensstämmelse med varandra.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag har ingen anledning att söka sak med den nu sittande regeringen, därför att den avlämnat en del reformförslag. Det är ju blott att med glädje konstatera, om högerregeringen har en annan uppfattning rörande nödvändigheten att reformera detta samhälle än högern hade, när den satt på oppositionsbänken. Jag har därför ingen erinran att göra, i den mån, man framlagt goda förslag.

När andre vice talmannen försöker ursäkt sin regering med att jordbrukskrisen krävt så många framställningar till riksdagen, beror detta väl på att han icke räknat antalet propositioner, ty om han söker bland de 272 avlämnade propositionerna, tror jag knappast, att han skall hitta ens ett tjugotal, som äro föranledda av jordbrukskrisen. Även om naturligtvis förberedandet av framställningarna om hjälp åt jordbruket tagit tid inom regeringen, borde ändå arbetet på andra framställningar kunnat ordnas så, att dessa framställningar icke blivit till den grad försenade, som nu är fallet. Ja, man skulle t. o. m. kunna säga, att om regeringen befunnit sig i det läge, att omfattande framställningar rörande hjälp åt jordbruket måste göras, borde regeringen varit så mycket mera angelägen om att låta dessa andra förslag komma fram tidigare. Jag förmodar, att chefen för jordbruksdepartementet måste vara med åtminstone i konseljen även rörande de andra frågorna, men jag skulle också våga den förmodan, att hans medverkan till t. ex. socialministerns arbete icke varit av den

art, att det borde försenat socialministern i avlämnandet av hans framställningar till riksdagen.

När det åberopas, att den socialdemokratiska regeringen av år 1925 avlämnade sina propositioner i betydligt sämre takt, än i år varit fallet, tillåter jag mig erinra om att den socialdemokratiska regering, som här åsyftas, tillkom efter valen 1924 och hade alltså på sig endast några korta månader mellan valen och riksdagen till att förbereda sina framställningar. Det är ursäktligt, om i ett sådant fall regeringen blivit något försenad i sitt arbete. Den andra riksdagen, som den socialdemokratiska regeringen försett med propositioner, har däremot kunnat glädja sig åt en tillförsel av ganska ovanligt slag, beroende därpå, att inom den socialdemokratiska regeringen man gjorde särskilda ansträngningar för att verkligen förkorta propositionstiden, och då levererades ungefär tre veckor före propositionstidens utgång den större mängd av framställningar, som regeringen hade att avlämna till riksdagen. Hade de följande regeringarna visat samma intresse för att i god tid avlämna sitt arbetsmaterial till riksdagen, skulle vi säkerligen numera kommit i en ganska ovanlig takt, men det har visat sig, att man ganska snart föll tillbaka till den gamla slentrianen.

Det kan även ur partipolitiska synpunkter vara av intresse att konstatera, att det parti, som gör anspråk på att ha till sitt förfogande det mesta av rappa expeditjonskarlar och administratörer, när det försättes i detta läge, icke visar sig besitta någon särskilt överdådig duglighet, utan tvärtom ger anledning till berättigade anmärkningar.

Jag tror emellertid icke, att man kommer fram dit man vill komma genom att, när man står i det läge, som vi befinna oss i dag med en massa propositioner på riksdagens bord, endast kritisera takten. Jag tror, att det blir nödvändigt, om en verklig rättelse skall göras, att taga initiativ till en förkortning av propositionstiden. Jag skulle för min del vilja hemställa till konstitutionsutskottet att överväga, om icke förhållandena under de senaste åren blivit sådana, att verkliga skäl föreligga för konstitutionsutskottet att ta sig en funderare på en utväg att bringa riksdagen i tillfälle att på ett bättre sätt arbeta, vilken skulle bestå i att Kungl. Maj:t åläggas att tidigare än grundlagen nu föreskriver inkomma med den större mängden av de framställningar, som skola avlämnas till riksdagen.

Herr Lithander: Herr talman! Från statsrådsbänken har redan den förste ärade talarens anförande blivit bemött. Jag begärde emellertid ordet, när han nämnde, att i oppositionsställning hade den nuvarande excellensen sagt, att man borde hellre ha få men väl genomtänkta lagar. Jag tror icke, att den ärade talaren egentligen riktat en berättigad anmärkning mot att förslagets mängd gått över märket, och jag skulle vilja fråga honom, vad han skulle hava sagt, ifall den nu sittande regeringen uraktlåtit att inkomma med en del av de förslag, som den kommit fram med. Med avseende på uttrycket »väl genomtänkta» får jag lov att säga, att jag läst igenom propositionerna från många regeringar och icke minst från den regering, som representerar det parti, som den ärade anmärkaren tillhör, men det vill jag säga, att så väl genomtänkta och så väl motiverade, som propositionerna framkommit i år, det får man leta efter, och jag tror, att om kommande regeringar försökte hålla den standarden, kunde vi ha all anledning att vara glada litet var.

Jag har begärt ordet också för att fästa uppmärksamheten på en annan sak, men jag blev förekommen av herr andre vice talmannen, nämligen att en hel del av dessa regeringspropositioner direkt äro föranledda av det läge, som vår viktigaste näring befinner sig i. Det skulle i det läget hava varit ytterst ansvarslost, om icke regeringen kommit fram med de krav, som den i detta fall

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

Ang. avlämnandet av
Kungl. Maj:ts
propositioner.
(Forts.)

gjort; och jag är säker på, att hela landet håller regeringen räkning för att den icke har tvekat att gå fram med de förslag, som äro avlämnade för att söka bringa hjälp åt jordbruksnäringen i första rummet.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av den statistik, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss meddelat kammaren, och jag har heller icke yttrat mig om huruvida den nuvarande regeringen står väsentligt sämre till baks än tidigare regeringar i fråga om för sent avlämnande av viktiga propositioner. Jag har tidigare endast tillåtit mig den förhoppningen, att med hänsyn till de uttalanden, som denna regerings ledare tidigare framfört från oppositionsbänken, vi äntligen skulle komma i något bättre förhållande. Jag måste beklagligen konstatera, att så icke skett.

Med tillfredsställelse annoterar jag det erkännande, som herr andre vice talmannen gav, då han medgav, att mitt yttrande hade ett visst berättigande.

Men jag vill slutligen tillägga, att jordbrukskrisen icke kan åberopas till för svar för mer än en ringa del av det stora antal propositioner, som nu i elfte timmen sköljt över oss. Detta senare konstaterande inrymmer också ett svar på den fråga, som herr Lithander framställde till mig.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag kan icke återhålla en liten stilla undran, om icke herr Lithanders tillfredsställelse med de väl genomtänkta propositionerna beror därpå, att de i allmänhet äro tänkta, som han tycker. Det underlättar hans arbete ganska väsentligt, när han vet, att han har en regering, som serverar propositioner enligt hans önsknings. Han behöver knappast ens läsa igenom dem; och jag är övertygad om att herr Lithander med samma säkerhet skulle, innan riksdagen börjat, kunnat garantera oss, att alla den Lindmanska regeringens propositioner skulle bliva väl genomtänkta. Huru pass genomtänkta de äro, kan emellertid bland annat belysas därav, att av det särskilda jordbruksutskottet begärts icke mindre än 24 kompletterande utredningar, och att i dessa krav hava högerrepresentanterna instämt.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det torde förlåtas mig, om jag icke ingår på en diskussion av vad hans excellens statsministern till äventyrs tidigare under sin riksdagsbana yttrat angående framlämnandet av propositioner. Jag skall endast tillägga till vad jag nyss yttrade, att det kan synas vara riktigt, att allt det arbete, som varit förbundet med jordbrukskrisen, icke behövt inverka på de övriga departementens arbete. Men även om det icke tagit sig uttryck i kvantiteten av de propositioner, som jordbruksministern avlämnat, måste det självfallet dock vara förbundet med för samtliga regeringsmedlemmar icke obetydligt ökad arbetsbörd. Detta torde säkerligen herr Per Albin Hansson med den erfarenhet, han besitter, lätt kunna bedöma. Jag vill emellertid icke på något sätt ha detta betraktat såsom en förklaring, i händelse man inom mitt departement skulle komma med propositionerna relativt sent. Jag tror dock icke, att detta är förhållandet utom i ett fall, i det att jag ytterst gärna sett, att den s. k. vanartslagen, motsvarande den gamla lösdrivarlagen, kunnat komma till riksdagen tidigare. Att detta icke varit möjligt, har berott på samverkande omständigheter, varöver det skulle föra långt att här ingå på förklaring.

Vad beträffar herr Per Albin Hanssons förslag om förkortning av propositionstiden fortfarande dock med vissa undantag, om jag fattade honom rätt, såtillvida att man skulle söka mer än hittills koncentrera avlämnandet av pro-

positionerna till ett tidigare stadium och låta detta bli lagfäst, så har jag själfvallet ingenting att erinra mot att en sådan fråga upptages till förnyad prövning.

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

Herr Lithander: Jag vill säga herr Hansson på stockholmsbänken, att min uppfattning om att det, som regeringen kommit med, är väl genomtänkt, är icke alls grundat därpå, att jag absolut förutsätter, att allt, som regeringen kommer med, skall gillas. Faktum är, att vare sig man gillar eller icke gillar slutyrkandena i propositionerna, måste man dock erkänna, att de äro väl genomtänkta. Jag skall villigt erkänna, att jag i det stora hela gillar propositionerna, men är det något, som jag ogillar, har jag också sagt ifrån. Jag kan ju fästa uppmärksamheten på att jag enligt dagens föredragningslista väckt icke mindre än åtta motioner, som föreslå förändringar i propositioner, men de avse endast detaljer. I stort sett tror jag man kan säga, att propositionerna äro så väl genomtänkta, att vi få gå långt tillbaka i riksdagens historia för att finna en motsvarighet, kanske ända till den tid, då vi förra gången hade en högerregering.

Herr Hansson i Stockholm: Jag skulle bara vilja rikta den frågan till vännen Lithander: Har herr Lithander läst igenom hela den här luntan?

Herr Lithander: Jag har gjort mitt bästa.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition till statsutskottet.

Härefter föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 240, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.; och

nr 241, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

till statsutskottet propositionerna:

nr 255, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

nr 260, angående anslag till socialstyrelsen m. m.; och

nr 261, angående anslag till överståthållarämbetet;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 251, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 264, angående åtgärder för upphjälpande av sötvattensfisket m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 265, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21, s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 269, angående försäljning av visst område av kronoegendomen 1 mantal Spenshult nr 1 i Hallands län m. m.; och

nr 271, rörande nytt avtal mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

Vid nu skedd föredragning av propositionen, nr 266, angående vissa åtgärder för mejerihanterings och smörexportens befrämjande yttrade:

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag kommer att göra en erinran vid remitterandet av denna proposition med anledning av en debatt, som här lär ha förekommit vid remiss av en tidigare proposition. Vad jag har att säga rör propositionsavlämnandet i allmänhet. Jag har icke kännedom om vad som här blivit sagt, då jag var upptagen i första kammaren med att bemöta en talare, som där var inne på samma ämne. Jag ber emellertid som sagt med herr talmannens tillstånd att få säga några ord.

Vissa tidningar ha klandrat regeringen, därför att den alltför sent skulle ha framlagt sina propositioner. Det är ju så, att när tidningarna göra sådana anmärkningar, ställer man icke så stora krav på dem, att de skola ha rätt ut siffrorna för sig. När tidningarna göra anmärkningar, ta de det litet mera allmänt. Jag ser, att en huvudredaktör sitter där borta och nästan ser ut, som om han instämde med mig i detta. Däremot fordrar man litet större grundlighet, då man talar om sådana saker i riksdagen. Nu vet jag icke vad som här blivit sagt. Jag vet icke, om det riktats någon anmärkning mot regeringen eller icke, men med anledning just av tidningarnas uttalande begagnade jag den fria dagen i går för att uppgöra en mycket noggrann statistik tillsammans med min sekreterare över det sätt, på vilket propositionerna blivit avlämnade under åren 1925—1930. Nu hör jag att herr socialministern redan talat om detta, men han hade tyvärr icke siffrorna tillgängliga, och jag skall därför, även om det blir ett upprepande, anföra dem.

Siffrorna för propositionsavlämnandet under innevarande och föregående år, alltså denna högerregerings båda år, visa, att propositionerna ha flutit i en mycket jämn ström till riksdagen. Ser jag på den frisinnade regeringens båda år, visar det sig, att dess första år var något bättre och dess andra år något sämre. Tar jag åter den socialdemokratiska regeringens båda år, 1925 och 1926, visar det sig, att den socialdemokratiska regeringen år 1925 var den obetingat sämsta i detta avseende, under det att den år 1926 synes ha varit den bästa. Det sistnämnda berodde därpå, att man ville självlymt, som det hette, begränsa propositionernas avlämnande till den 1 mars, alltså till en tidpunkt före den, då man lagenligt har rätt att avlämna dem. Det gick då till på det sättet, att på kamrarnas bord lades de två dagarna närmast före den 1 mars en väldig trave med propositioner. Under tiden 20 februari—1 mars, alltså under 10 dagar, lämnades icke mindre än 95 propositioner eller icke långt från hälften av hela det antal propositioner, som man det året avlämnade. Nu får man ju säga, att det icke har en så stor betydelse, att man på detta sätt på en viss dag får en stor mängd propositioner. Efter mitt sätt att se är det viktigare, att propositionerna mera jämnt flyta in, och i det fallet står regeringen i år och i fjol ingalunda efter utan snarare framom sina tvenne närmaste föregångare.

Jag skall nu, herr talman, be att få ge några belägg för det jag anfört med några siffror, avseende både antalet och procenten propositioner, avlämnade till och med en viss dag. Jag tar då först den 20 februari. Det är ju en dag, då riksdagsarbetet är i full gång och då man önskar, att en hel del skall vara avlämnat. Antalet till denna dag avlämnade propositioner utgjorde under de angivna sex åren, om jag tar dem i tur och ordning och börjar med år 1925: 54, 111, 97, 72, 98 och 101. Antalet propositioner i procent av hela antalet intill den legala propositionstidens slut avlämnade — en siffra, som jag tycker säger mera än det absoluta antalet — utgjorde respektive 23, 50, 39, 29, 41 och 37. Ingen lär inför dessa siffror kunna påstå att det i genomsnitt varit sämre

i år än förut. Tar jag den 1 mars, så får jag följande procenttal: 27.5 och 94 — det var just detta år den stora propositionsfloden inträffade omkring den 1 mars — 76, 55, 62.5 och 63. Hela antalet propositioner till den sista legala propositionsdagen utgjorde under de sex åren: 221, 220, 244, 245, 228 och 271. Det finns icke något egentligen att anmärka på därvidlag.

Nu vet jag icke, om man här, liksom herr Schlyter i första kammaren, riktat den uppmaningen till konstitutionsutskottet att vidtaga åtgärder för att, som herr Schlyter sade, tvinga Kungl. Maj:t att lämna propositionerna tidigare. I och för sig vore det naturligtvis en alldeles utmärkt sak, som jag själv många gånger varit inne på, om man kunde få propositionerna fortare och tidigare, men det är dock icke alltid så lätt, Vi kunna ju i det fallet se på förhållandena i år. Förslaget till åtgärder att stödja vetemarknaden m. m. kom från jordbruksutredningen den 22 januari. Det skulle sedan remitteras ut till olika håll. Den 15 februari fingo vi in det sista yttrandet. Propositionen hade möjligen aldrig kunnat avlämnas, om vi haft kortare propositionstid, och vad som är alldeles säkert är, att den proposition, som avlämnades i förrgår, om mejerihanteringen och om smörexporten, hade icke kunnat avlämnas. Jordbruksutredningen kom med sitt yttrande över denna proposition den 11 februari och de myndigheter, till vilka förslaget remitterades, behövde ju en viss tid för avgivandet av sina yttranden. Sålunda kom exempelvis lantbruksstyrelsens yttrande, 100 maskinskrivna sidor, först den 8 mars. För att övert huvud taget få fram denna proposition till den nu bestämda tidpunkten, måste man inom regeringen lägga ned ett arbete, som krävde både dag och natt. Hade propositionstiden bara varit fem dagar kortare, hade propositionen aldrig kunnat framläggas. Det är ju möjligt, att det kan finnas de, som tycka, att det varit bra, men det kan ju på samma sätt finnas andra frågor, då man tycker det är bra, att de hinna framläggas för riksdagen. Saken är därför tämligen ömtålig.

Vad jag framför allt velat framhålla offentligt här i kammaren är emellertid, att när man granskar och jämför siffrorna för propositionsavlämnandet de sista åren, visar det sig, att man icke har någon anledning att hovera sig på något håll, ty propositionerna i år och i fjol ha verkligen avlämnats på ett ganska förmånligt sätt.

Herr Ekman: Herr talman! När hans excellens herr statsministern nu föranledde, att kammaren för andra gången upptog det debatterade ämnet till behandling, trodde jag, att han skulle utnyttja detta tillfälle för att sätta sina föregående uttalanden i belysning av sitt nuvarande handlingssätt i vad gäller propositionsflodens storlek. Jag konstaterar, att den saken står fortfarande lika oförklarlig.

Herr Lithander: Herr talman! Det är väl icke bara storleken, som man har att fästa sig vid. Det är väl även kvaliteten, och det vill jag säga, att i det fallet har den nuvarande regeringen nått en ganska hög standard.

Herr Hansson i Stockholm: Då herr Lithander återigen går i borgen för propositionernas kvalitet, så vill jag påpeka att när jag frågade honom, om han hunnit läsa igenom propositionslutan, svarade han, att han gjort sitt bästa, vilket ju betyder, att han icke har hunnit med att läsa mer än en del. Tillämpar man detta på regeringen, skulle man kunna säga, att den också gjort sitt bästa, men att resultatet av ansträngningarna är ganska magert i fråga om kvaliteten.

Beträffande vad herr statsministern nu anförde om fördelningen av propositionerna, så kan jag icke dela den uppfattningen, att det är lika bra, om

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

man sprider ut propositionsavlämnandet över en lång tid. Det måste under alla förhållanden vara en fördel, om riksdagen vid en mycket tidig tidpunkt kan få en överblick över det största arbetsmaterialet. Det kan icke vara likgiltigt, om man breder ut det över en lång tid, ty riksdagen får då mycket senare en sådan överblick.

Dessutom måste jag konstatera, att det fanns en liten motsägelse mellan herr socialministern och herr statsministern, som ju icke herr statsministern kan rå för, eftersom han icke hörde socialministern. Socialministerns argumentering för att en del propositioner kommit så sent var emellertid den, att regeringen, såvitt jag förstod, hela tiden varit så upptagen av jordbruksfrågorna, att det försenat cheferna även för andra departement än jordbruksdepartementet. Nu upplyste hans excellens herr statsministern, att jordbruksfrågorna ha inkommit så sent, att regeringen haft på sig en mycket knapp tid för att framlägga dessa propositioner. Skulle det icke då ha kunnat ordnas så förståndigt, att de andra departementscheferna hade gjort i ordning sina propositioner, innan de blevo så upptagna av jordbruksfrågan?

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag ämnar icke taga ordet från herr socialministern, som själv får svara på den anmärkning, som riktades mot vad han hade sagt. Jag har icke hört vad han sagt.

Jag vill säga till herr Ekman, att det är fullkomligt riktigt, att jag har gjort anmärkningar vid något tillfälle på att propositionerna kommo så sent. Den anmärkningen, herr talman, göra vi säkerligen allesammans i denna kammare. Det finns emellertid inte den ringaste motsägelse i detta. Jag ville endast med vad jag här har sagt visa, att man ingalunda har rättighet att påstå att den nuvarande regeringens propositionsavlämnande på något sätt varit sämre än andra regeringars. Det är ju egentligen i tidningarna, som man påstått detta, och det har också för deras skull varit önskvärt att begagna detta tillfälle för att lämna några siffror.

Vad beträffar arbetet i regeringen under denna tid, vill jag säga, att det är ju uppenbart, att mycket stora frågor kräva arbete av alla medlemmarna i en regering till följd av att det måste hållas en hel del beredningar. Det är förmodligen detta, som herr socialministern har sagt, och som man nu har anmärkt på. Icke låg väl emellertid någon egentlig motsägelse i det yttrande som herr Hansson påtalade. Arbetet med departementens propositioner har naturligtvis under tiden pågått som vanligt. Saken är kort och gott den, att det under denna tid har varit ett strängt arbete med att bereda och få fram propositionerna, så strängt för övrigt, att man vid tanken därpå verkligen kan vara tveksam om det kan vara lämpligt att föreskriva en kortare tid för propositionernas avlämnande.

Herr **Sköld**: Med anledning av vad hans excellens herr statsministern nu yttrade därom, att det skulle vara mera fördelaktigt att såsom i år låta propositionerna komma i en jämn och spridd ordning ända fram till den 22 mars än att, såsom skedde år 1926, låta en stor mängd propositioner komma till exempel till den 1 mars, så skulle jag utöver vad herr Hansson redan har anfört vilja påpeka, att det är dock en nackdel förenad med det system, som regeringen i år har tillämpat att på detta sätt avlämna stora och betydelsefulla propositioner i sista delen av mars på riksdagens bord. Då det gäller så stora saker, måste ju ledamöterna i kamrarna vid åtskilliga tillfällen begära förlängd motionstid, och resultatet blir ju, att beträffande åtskilliga av dessa propositioner äro utskotten icke färdiga att gå till ens en förberedande behandling av ärendena förrän ett stycke in i april. Det är dock den fördelen förenad med det andra systemet, enligt vilket propositionerna äro inne till den 1 mars, att mo-

tionstiden då går ut förr, och att riksdagens utskott därför förr äro färdiga med att påbörja det förberedande arbetet.

Nu har hans excellens herr statsministern sagt, att åtskilliga saker icke ha kunnat komma förrän de ha kommit. Det må ju vara riktigt vad gäller dessa speciella jordbrukspropositioner, men man kan ändå icke dölja för sig, att under sådana förhållanden borde det ha varit möjligt för regeringen att skynda på med en del andra saker, så att de hade kunnat komma förr. Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid den proposition, som jag har här i min hand, nämligen propositionen nr 249 om den högre lantbruksundervisningens ordnande. Det sista kommittébetänkandet är daterat den 12 september 1929. Propositionen kom på riksdagens bord i förra veckan, och man har begärt och erhållit 15 dagars motionstid. Jag kan icke inse, att en proposition som denna, där det egentliga kommittébetänkandet har legat hos regeringen i mer än ett år och en detaljsak kom den 12 september i fjol, och där Kungl. Maj:t icke vidtagit någon märkbar förändring i de sakkunnigas förslag, skall behöva komma så sent som i propositionstidens yttersta timme.

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag vill passa på tillfället att rätta ett litet missförstånd, som herr Sköld gjorde sig skyldig till och som jag kanske har föranlett, då jag talade om att propositionerna hade avlämnats i en jämn ström. Detta framgick som ett resultat av den bearbetning av siffrorna, som jag gjorde i går, men det har naturligtvis aldrig varit min mening, och det trodde jag icke någon människa skulle tro, att göra gällande, att regeringen med avsikt skulle ha fördröjt avlämnandet av propositionerna, utan varenda regering försöker naturligtvis att få fram sina propositioner så fort som möjligt. Resultatet är emellertid, som jag sagt, att propositionerna blivit avlämnade i en jämn ström. Den anmärkning, som herr Sköld gjort, må gälla, men den drabbar med samma skäl alla föregående regeringar under de sista sex åren med undantag för det enda året 1926, då den socialdemokratiska regeringen avlämnade den stora mängden av propositioner till den 1 mars. Man måste likväl också tänka en smula på antalet propositioner, ty det beror ju också på det. Man ser då, att år 1926 avlämnades det till den sista propositionsdagen 220 propositioner och i år 271. Hur fort propositionerna kunna komma fram, beror som sagt också på antalet.

För övrigt erinrar jag ännu en gång, herr talman, om vad jag sade om jordbrukspropositionerna och om propositionen om smörproduktionen. Herr Sköld talade här om propositionen om den högre lantbruksundervisningen. Varje människa, som läser denna proposition och ser efter de data, som där finnas angivna och som visa den tid, som stått till förfogande för att göra upp förslaget på grundval av de två mycket stora betänkanden, som ha förelegat, och som beaktar den remisstid, som varit nödvändig för en sådan proposition, lär icke kunna säga annat än att den tid, som använts av Kungl. Maj:t för att utarbete propositionen, icke varit för drygt tilltagen.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag skall icke alls deltaga i tvisten om huruvida en hel del av de nu avlämnade propositionerna hade kunnat avlämnas tidigare eller ej till riksdagen, utan jag skall endast tillåta mig att instämma i den förhoppning, som herr statsministern gav uttryck åt, då han på regeringens vägnar förväntade, att trots det att propositionsfloden i denna sena timme blivit så stor, dock samtliga Kungl. Maj:ts propositioner skulle bli föremål för en grundlig och ingående behandling. Det är alldeles uppenbart, att så också kommer att ske, men i den mån som denna förhoppning skall kunna infrias av utskott och riksdag, så är det också klart, att det kommer att medverka till att riksdagens arbete fördröjes. Jag är alldeles övertygad om att herr socialmini-

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

stern icke kan instämna i det anförande, som här hölls av herr Lithander, då han förmenade, att blott det är en kungl. proposition, så skola både utskott och riksdag vara färdiga att taga den alldeles obesedd, vilket herr Lithander tydligen ville göra gällande, att man skulle göra. Sålunda menar jag, att den ingående behandling, som Kungl. Maj:ts förväntar, kommer säkert att ske.

Till detta vill jag endast knyta den förhoppningen, att den stora del av den svenska pressen, som följer och står bakom den nuvarande regeringen, också måtte sprida kännedom om detta herr statsrådets uttalande, så att man kan förvänta, att man i någon mån på det hållet skall fördela ansvaret för att utskottsutlåtandena icke komma fram till riksdagen så tidigt, som man annars vanligen allmänt brukar kräva och fordra.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! För att i vad på mig ankommer klara upp begreppen i fråga om de olika departementschefernas befattning med jordbruksärendena vill jag endast erinra herr Per Albin Hansson om att redan i trontoalet och i statsverkspropositionen förekommo åtskilliga principuttalanden rörande jordbrukskrisen, som självfallet icke hade kunnat komma dit, utan att de varit föremål för mycket ingående överläggningar inom regeringen. Sedan har det duggat ganska tätt med sådana överläggningar, även om skilda detaljspörsmål, som blivit föremål för proposition, kommit fram först på sista slutet. Det har naturligtvis varit en ganska ovanlig belastning för alla departementschefer.

Till herr Hamrin vill jag säga, att det var herr Olsson i Mora, som talade om, att riksdagen icke skulle underlåta att ägna frågorna en grundlig behandling. Jag har för min del aldrig vågat på eget initiativ ifrågasätta annat, utan uttalade endast min anslutning till att något annat icke kunde komma i fråga.

Herr **Sköld:** Herr talman! Det är möjligt, att jag missförstod hans excellens herr statsministern. Men det föreföll mig, som om hans excellens här gjorde en jämförelse mellan tillvägagångssättet 1926 och tillvägagångssättet 1930 och att hans excellens kom till resultatet, att tillvägagångssättet 1930 var väl så bra som 1926. Men efter det senaste anförandet få vi väl tro, att om den nuvarande regeringen hade kunnat följa exemplet från 1926, hade det varit bättre. Det var synbarligen det, som nu till sist hans excellens herr statsministern menade.

Beträffande förslaget om den högre lantbruksundervisningens ordnande har jag icke uttalat mig om den tid, som stått till förfogande i Kungl. Maj:ts kansli för beredande av detta ärende, utan endast bestämt hävdad, att det funnits tid för arbetet på denna proposition, så att propositionen kunnat komma förr.

Till sist skulle jag vilja här understryka eller fästa uppmärksamheten vid vad hans excellens herr statsministern allra sist yttrade om antalet propositioner. Det förefaller, som om det skulle vara hans excellens herr statsministerns ideal, att en regering avlämnade många propositioner. Det har icke förut varit fallet.

Hans excellens herr statsministern **Lindman:** Jag vill bara till den siste talarrens anförande göra den anmärkningen, att det anser jag icke självfallet!

Herr **Lithander:** Herr talman! Jag vill bestrida, att herr Hamrin kan ur mina föregående yttranden här i eftermiddag draga den slutsatsen, att jag skulle hava förordad, att Kungl. Maj:ts propositioner skulle tagas oprövade. Visst icke. Vi skola pröva dem mycket noga. Vad jag yttrade mig om, var den grundlighet, med vilken dessa propositioner utarbetats. Jag ber att få erinra den ärade talaren om exempelvis en proposition, som han själv röstade emot, nämligen sockerpropositionen. Som han torde erinra sig, erkändes även från

motståndarnas håll den grundlighet och sakkunskap, med vilken denna proposition var utarbetad. Som belysande exempel på skillnaden i tillvägagångssättet därvidlag skulle jag vilja ställa just propositionen om sockret i år och jämföra denna med försvarspropositionen 1925, vilken icke remitterades ut till de myndigheter, som, såvitt jag förstår, enligt bestämmelserna haft skyldighet att yttra sig om den. Vi hava gått grundligt fram, herr Hamrin, i dessa frågor.

Ang. avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande proposition remitterades till särskilda utskottet.

Slutligen föredrogos övriga å bordet vilande propositioner; och överlämnades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 267, angående inrättande av en kommundogslånefond;

till särskilda utskottet propositionerna:

nr 268, angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse; och

nr 270, angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 272, angående befrielse för Anna Jonsson från erläggande av viss arrendeavgäld; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 216, med förslag till lag om beräkning av lagstadgad tid;

nr 217, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen; och

nr 218, med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-teknad fastighet.

§ 3.

Härpå föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motioner-na; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 495—502 av herr *Lithander*;

nr 503 och 504 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;

nr 505 och 506 av herr *Magnusson* i Kalmar; och

nr 507 och 508 av herr *Ljunggren*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 509 av herrar *Petersson* i Broaryd och *Svensson* i Grönvik; och

nr 510 av herr *Lilliecreutz m. fl.*

§ 4.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 69, i anledning av kamrarnas skilj-aktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1930/1931 åttonde huvudtitel.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 70—77 och bankoutskottets utlåtande nr 27.

§ 6.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 31, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till försöksgård å myrjord i Jämtlands län; och godkände kammaren den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

§ 7.

Slutligen föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 32, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1929 försålda tomter.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Hansson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att motionstiden beträffande propositionerna nr 240 och 255 måtte utsträckas till det sammanträde, som äger rum näst efter 17 dagar från propositionernas avlämnande.

Vidare yttrade

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner, som väckas i anledning av propositionerna nr 218, 265, 266, 267, 268 och 270 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 17 dagar från dagen för propositionernas avlämnande.

Kammaren biföll vad herrar Hansson i Stockholm och Olsson i Kullenbergstorp sålunda föreslagit.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av större snabbhet i statsförvaltningens arbete för utredningar m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 26 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 19 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

§ 3.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammunition och krigsmateriel. *Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 111, däri Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden den 21 februari 1930 samt med överlämnande av texten till en i Genève den 17 juni 1925 dagtecknad konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen, ammunition och krigsmateriel, äskat riksdagens godkännande av nämnda konvention. *ationella handeln med vapen m. m.*

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Gustav W. Hansson, Vernerström, Engberg, Karlsson* i Vadstena, *Fast* och *Brännberg*, vilka ansett, att utskottet — under återopande av ett i reservationen intaget, från utskottets motivering avvikande uttalande — bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte förklara sig intet ha att erinra mot Sveriges ratifikation av berörda konvention.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Fast**: Herr talman! Som kammaren kan finna, har Kungl. Maj:t såsom villkor för Sveriges ratifikation av här förevarande konvention ställt, att samtidigt ratifikation skall äga rum såväl av vissa uppräknade stater, Belgien, Förenta staterna, Italien, Spanien, Storbritannien och Tjeckoslovakien, som jämväl av de stater i övrigt, som Kungl. Maj:t vid ärendets slutliga prövning finner skäligen angiva.

Vi reseranter hava icke ansett det vara av behovet påkallat att göra det förbehåll, som här gjorts i den kungliga propositionen. Och det är framför

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

allt av det skälet, att denna konvention, sådan den här föreligger, innehåller icke några bestämmelser eller regler, som icke redan nu tillämpas från Sveriges sida. Jag vill i förbigående nämna, att det finns väl ingen i denna kammare, som tror eller som har på känn, att denna konvention egentligen innebär några särskilt stora fördelar på det område, som man här vill reglera. Den innehåller dock en förmån, och den förmånen ligger däri, att det skulle bli större publicitet och öppenhet i fråga om handeln med krigsmateriel från de vapenproducerande länderna till köparna. Men även i det avseendet, det enda som verkligen har någon betydelse, har det gjorts ett väsentligt undantag, nämligen att vissa av de stater, som ligga på gränsen till Ryssland, äro undantagna från denna publicitet.

Om man ser på historiken i den kungliga propositionen, så finner man, hurusom denna fråga var uppe till allvarlig överläggning i Genève redan år 1925, och att Sveriges dåvarande ombud fingo klara direktiv att verka för att full publicitet och kontrollåtgärder i övrigt måtte införas. Men redan vid denna konferens visade det sig nödvändigt, för att man skulle komma till något resultat, att man, såsom det brukar ske, tillgrip en kompromiss för att kunna få staterna med på denna konvention. Det har emellertid sedermera visat sig, att anslutning ändå icke ägt rum från alla stater, utan att en del vapenproducerande stater alltjämt ställt sig utanför. Det är självklart, att stora intressen äro förknippade med denna konvention, därför att den hävdar en princip, som, om den komme till riktigt utformande, skulle kunna bliva av mycket stor betydelse för fredsarbetet ute i världen. Men i det nu föreliggande skicket torde det vara klokt att icke göra sig några större förhoppningar angående värdet av denna konvention, om jag bortser från den ökade publicitet, som den skulle medföra.

Sverige brukar ju, då det gäller åtgärder, som stå i överensstämmelse med denna konvention, alltid acceptera förbehållslöst, och man brukar icke ställa det villkoret, att man nödvändigt skall komma i sällskap med en hel del andra stater. Det är endast detta, som vi reservanter hava ansett oriktigt i detta sammanhang. Vi hava ansett, att Sverige borde kunna ratificera denna konvention förbehållslöst och omedelbart. Kungl. Maj:t går här ut ifrån, att därest icke samtliga vapenproducerande länder ratificera denna konvention, skulle den komma att förfalla och bliva beroende på vidare åtgärder framdeles. Den påtryckning, som man givetvis från Kungl. Maj:ts sida tänkt sig ligga däri, att man avvaktar, att samtliga vapenproducerande länder samtidigt ratificera konventionen, den tror jag icke alls på. Sverige intar sannernigen icke den ställningen, att vi skulle kunna få denna avgörande betydelse. Men om Sverige nu som tidigare förklarar sig verkligen villigt att utan de villkor, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, gå till en omedelbar ratifikation, skulle detta, såvitt jag förstår, innebära en moralisk påtryckning på de övriga staterna. I varje fall hava vi reservanter icke ansett, att tillräckliga skäl förebragts, för att icke riksdagen skulle kunna till Kungl. Maj:t uttala, att man anser en omedelbar och förbehållslös ratifikation kunna äga rum.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna äro ense om, att Kungl. Maj:ts regering skall få i uppdrag att ratificera den föreliggande konventionen. Meningsskiljaktigheten gäller endast förbehållet, att Sverige icke skulle ratificera, förrän vissa vapenproducerande länder även ratificerat.

Den kungliga propositionen har föranletts av ett initiativ från den engelska arbetarregeringen, vilket initiativ har till syfte att få fram en mera allmän

ratificering. Det förhåller sig på det sättet, att Sverige redan tillämpar konventionens innehåll. Den engelska regeringen har emellertid ansett det vara önskvärt att få genomförd en mera allmän ratificering. Då nu den svenska regeringen upptagit det förbehållet, att flertalet vapenproducerande länder samtidigt skulle ratificera, är sålunda detta förbehåll i god överensstämmelse med det initiativ, som den engelska arbetarregeringen tagit. Såsom det framhållits i den kungliga propositionen, tillvarataga vi därmed visserligen våra egna intressen, men vi främja därigenom också ett allmänt internationellt intresse.

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

Det finns sålunda, enligt min mening, mycket starka skäl för att godtaga det förbehåll, som är uppställt i den kungliga propositionen. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Tumhult.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Herr talman, mina herrar! En konvention, sådan som den föreliggande, har, åtminstone såvitt jag förstår, icke någon betydelse och medför ingen nytta, om den icke biträdes av ett flertal stater och i detta fall framför allt de stater, som äro vapenproducerande. Om vi nu tänka på Sveriges förhållanden, så iakttaga och tillämpa vi ju redan nu ungefär vad vi skulle bli förpliktade till, ifall vi utan vidare ratificerade denna konvention. På den punkten bleve det således ingen ändring. Men vad är olikheten? Olikheten är den, att när vi ha ratificerat konventionen, ha vi ställt oss alldeles utom möjligheten att inverka på de övriga vapenproducerande staterna för att förmå dem biträda konventionen. Följaktligen, om man är besjälad av intresse, att en överenskommelse sådan som denna kommer till stånd, bör man förbehålla sig sin handlingsfrihet.

Över huvud har jag för min del med avseende på internationella överenskommelser den uppfattningen, att man bör aldrig binda sig, såvida icke denna bundenhet medför någon nytta för själva saken. Har jag eljest en bestämd uppfattning i en fråga, varför skall jag då behöva binda mig i förhållande till andra personer, när jag i alla fall själv tillämpar denna uppfattning? Resultatet bleve blott det, att jag berövade mig möjligheten att öva tryck på andra att acceptera den mening, som för mig framstod såsom riktig.

Denna ståndpunkt, som regeringen har intagit vid denna propositions avgiftande, har också intagits av bl. a. den engelska regeringen, som mer än någon annan regering intresserat sig för denna frågas lösande på det sätt, som finnes bestämt i konventionen. Och sedan propositionen avgavs, ha vi fått ett ytterligare bevis på att den engelska regeringen vidhåller denna uppfattning genom följande skrivelse, som engelska regeringen har insänt till Nationernas förbunds generalsekreterare, där det heter: »På utrikesministerns befallning har jag äran meddela Eder, att Hans Maj:ts regering sysselsätter sig redan sedan länge med det dröjsmål, som har ställt sig i vägen för ikraftträdandet av 1925 års konvention. Som det är önskvärt, om icke rent av väsentligt, att alla de förnämsta stater, som tillverka vapen, ratificera konventionen samtidigt, har det synts Hans Maj:ts regering, att det bästa sättet att gå tillväga kanske skulle vara att sammankalla en konferens av de stater, som ha *undertecknat* konventionen, för att de skulle bliva i tillfälle närmare studera de bästa medlen för att kunna få den att bringas i verkställighet. De diplomatiska förhandlingar, som hava skett, hava visat sig vara en långsam procedur, som hittills icke har lett till något resultat. Om Nationernas förbunds råd delar denna regeringens uppfattning och vill biträda den genom att sammankalla en dylik konferens, är Hans Maj:ts regering övertygad om, att

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

(Forts.)

man snart skall komma till ett tillfredsställande resultat. På grund av vad jag nu sagt, hemställer jag, att på dagordningen för förbundsrådets nästa sammankomst måtte upptagas frågan om detta förslag från brittiska regeringen att sammankalla en konferens för att studera de bästa medlen för att kunna åstadkomma ett snabbt trädande i kraft av denna konvention.»

Denna skrivelse fingo vi meddelande om genom en skrivelse från Nationernas förbunds generalsekretariat den 7 mars. Kammaren torde sålunda finna, att den engelska regeringen intar samma ståndpunkt som vi gjort i förslaget, nämligen att man skall försöka få ihop framför allt de större vapenproducerande länderna till en konferens, för att de på en gång skola kunna ratificera denna konvention. Annars löper man risken, att allt blir som hittills, att man icke kommer framåt med ärendet utan står och stampar på samma punkt som förut.

Det förefaller mig vid sådant förhållande, som om kammaren skulle handla riktigtast, ifall kammaren ansåge sig kunna biträda utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Denna fråga är en gammal bekant. Jag erinrar om en debatt, som fördes våren 1928 i denna kammare i anledning av ett reservationsvis framfört anmärkningsyrkande från konstitutionsutskottet. Reservanterna inom konstitutionsutskottet hade den gången velat enligt 107 § regeringsformen rikta anmärkning emot ett beslut, som fattats av den dåvarande regeringen den 12 maj 1927, ett beslut, som gick därpå ut, att man skulle överge den gamla dittills följda och såsom synnerligen lycklig prövade ordningen, att Kungl. Maj:t skulle verkställa en prövning från fall till fall, från skeppning till skeppning, om det uttrycket tillåtes, i vad det gällde export av krigsmateriel.

Jag erinrar om, huru beslutet den 12 maj 1927 ledde till, att vi i stället för kontroll från fall till fall fingo de s. k. generella licenserna. Kontrollen från skeppning till skeppning upphörde, och i stället fick man ifrån de stora exporterande firmornas sida allmänna licenser för export till det eller det landet. Vi rullade i detta sammanhang upp frågan i hela dess vidd. Och här försäkrades den gången av dåvarande utrikesministern, assisterad av dåvarande handelsministern, att den konvention, som vi i dag här hava på kamrarnas bord och som då ännu icke förelåg till kamrarnas godkännande, den konventionen iaktogs redan samvetsgrant av de svenska statsmakterna. Herr utrikesministern Löfgren ansåg sig den gången kunna säga, att om denna konvention trädde i kraft i morgon, så medförde den ingen som helst ändring i det förfaringsätt, som redan tillämpades och komme att tillämpas.

Men, herr talman, jag måste säga, att denna konvention ter sig för mig synnerligen värdelös, ja, så värdelös, att jag starkt ifrågasätter, om den icke är en gest ut i tomma luften. Ty om herrarna genomläsa denna konventions paragrafer, skola herrarna finna, att konventionen icke på någon punkt innebär en restriktion med avseende på kvantiteten av exporterad krigsmateriel eller ammunition, utan det enda, som föreligger, äro vissa bestämmelser angående publicitet. Jag är den förste att erkänna, att publicitetskravet har mycket stor betydelse i och för sig. Men då jag i konventionen ser, huru två sådana länder som Polen och Rumänien med sitt ömtåliga läge äro undantagna från publicitetsbestämmelserna, måste jag bliva ganska betänksam. Ty, mina herrar, vad innebär det, att Polen och Rumänien fått dispens från början? Jo, det innebär, att över deras exportförhållanden på detta område, över deras handel med krigsmateriel och vapen finns ingen möjlighet att få offentlighetens ljus. Och när man betänker, att det dock är en allmän uppfattning, som jag förmodar, att hans excellens herr utrikesministern också delar, att de två nämnda länderna med hänsyn till sitt läge äro att betrakta såsom de tänkbara, för att icke säga

sannolika, utgångspunkterna för större krigiska förvecklingar i Europa, då blir man icke särskilt böjd för att ge allt för mycket för denna konvention.

Det är en föga smickrande uppmärksamhet, herr talman, som Sverige har blivit föremål för, när den engelska regeringen ansett sig böra hänvända sig till oss för att särskilt få oss med att under förbehåll ratificera konventionen, föga smickrande därför att den engelska regeringen härmed räknar oss till de större vapenproducenterna i världen. Och det är på den punkten, herr talman, som jag anser, att riksdagens andra kammare ett ögonblick bör rikta sin uppmärksamhet.

Vi ha verkligen kommit dithän, att vi för närvarande äro en av världens allra största producenter av vapen och krigsmateriel. Vi hava här i vår mitt fått en dylik industri, så omfattande, så växande år från år, så inflätd med storfinaansiella intressen, så betydelsefull ur ekonomiska synpunkter, att ett engagemang av den ödesdigraste beskaffenhet kan sägas hava kommit till stånd i hela den trafik, som det här är fråga om. Och man spörjer sig med oro, huru framtiden skall gestalta sig. Ty — jag vädjar till hans excellens herr utrikesministern — om här skulle komma en större europeisk förveckling, ett större krig av den beskaffenhet, vi upplevde från år 1914, är det icke så, att den omständigheten, att ett land som vårt inom sin hank och stör hyser en av de största vapensmedjorna i världen, den omständigheten, att vi stå där med en stor och svällande rustningsindustri, gör vårt land begärligt på ett alldeles särskilt sätt för dem, som för egna syften önska verkställa erövringar och annexioner? Jag har för min del den bestämda uppfattningen att i nuvarande stund tecknar sig ingen större fara för oss att nödgas gå ut ur vår neutralitet, i händelse av ett krig, och förlora vår självständighet, än den fara, som är förbunden med denna stora och alltjämt växande svenska rustningsindustri. Ty den makt, som kan lägga vantarna på Sverige i ett allmänt krig, den makt, som kan taga hand om dessa vapensmedjor, denna rustningsindustri, den makten får en chans över sin motståndare, som är så betydande, att frestelsen ligger snubblande nära för den att redan vid krigets utbrott vidtaga denna åtgärd. Jag säger alldeles bestämt som min övertygelse, att vi, som ofta diskutera, vilka faror som vårt land kan råka ut för, vi äro benägna i allt för hög grad att blunda för detta faktum, att vår stora krigsmaterielindustri utgör den största, den närmast till hands liggande faran för att vi, i händelse av allmän europeisk konflikt, skola förlora vår självständighet och göras till ammunitionverkstad och vapenarsenal för den krigförande makt, som först lägger vantarna på oss. Jag frågar verkligen herr utrikesministern, om han är blind för den faran, om han icke ger mig rätt på den punkten, att ju mer denna industri får utvecklas hos oss, dess större blir möjligheten för Sverige att pressas ut ur sin neutralitet och göras till operationsbasis för andra. Jag tror, att det skulle vara skäl att mera tänka på detta än det slags reform, som regeringen är besjälad av lust att göra, nämligen att utvidga det nuvarande knektadömet så gott sig göra låter utöver den gräns, som majoriteten i denna kammare ansett som en tillätlig övre gräns. Jag tycker för min del, att, när det är notoriskt, att vi här hava att göra med en växande fara, så borde i detta sammanhang den svenska regeringen göra deklARATIONER av helt annan innebörd än den vi nyss lyssnade till från hans excellens herr utrikesministern. Det är en fara, som här hotar, och det finns ingen annan och rimlig väg att gå än att begränsa den faran målmedvetet och börja att sträva till att inskränka den trafik, i vilken vi äro inne, och återvända — att börja med — till de regler, som gällde före beslutet den 12 maj 1927. Det anser jag för min del vara i allra högsta grad påkallat. Man vet icke annars vad som här kan hända.

Men när exempelvis den folkfrisinnade regeringen beslöt att taga upp även Sovjetryssland bland de stater, som äro att betrakta, för att använda en för herr

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

Ekman bekant terminologi, klass I, eller kanske vi rent av skulle säga klass III, så var det ett steg, som fyllde t. o. m. en rad av högertidningar i landet med en smula oro, och man frågade sig, vad blir det för en slags offentlig moral, att samtidigt med att man här ifrån den svenska bourgeoisens sida manar till ett allmänt heligt moraliskt korståg emot den terror, som råder där borta i öster, en terror som vi alla avsky, samtidigt därmed flyttas det landet upp i paritet med alla andra länder, när det gäller rätten att erhålla från Sveriges industri krigsmateriel och ammunition. Jag hoppas att icke någon export har ägt rum till det landet, och icke heller till någon annan diktaturstyrd stat. Ty det må jag säga, att om mitt under djupaste fred vi få bevittna ett skådespel, där Sverige förser med vapen olika diktaturer, vita eller röda, för att nedslå medborgarfriheten, då, mina herrar, förefaller det mig, som om vi äro inne på en väg, där det internationella samvetet bör anmäla sin protest.

Jag fäster också uppmärksamheten därpå, att enligt konventionens uttryckliga bestämmelse, är det icke bara en regering själv, som har rätt att stå som importör, utan, som det här står, också denna regering underlydande myndigheter. Det betyder, såvitt jag kan läsa texten riktigt — och det skulle vara intressant att höra, om icke herr utrikesministern har samma mening — det betyder att i sådana stater, som hava antingen fascistiskt eller bolsjevikiskt styre, skulle vissa av dessas statsorgan vara att betrakta som legitima avnämare i fråga om krigsmateriel. För Rysslands vidkommande är exempelvis tjeikan att betrakta som en legitim köpare, ty den är en myndighet inordnad under den ryska regeringen, och vad Italien angår skulle där den fascistiska milisen, det stora fascistiska rådets militära sektion anses hava rätt att stå som importör och avnämare av denna krigsmateriel från Sverige. Jag får säga, att en konvention, som innehåller sådana saker, är föga aptitlig, och jag måste därför för min del förvånas över att Sverige, som 1928 genom sin utrikesminister här i kammaren officiellt deklarerade, att denna konvention, sådan den nu är, följdes redan då till punkt och pricka, att detta Sverige nu anser sig böra göra förbehåll för att biträda konventionen i fråga. Jag skulle hava förstått ett förbehåll, som pekade på dessa mycket betänkliga ting i konventionen, om vilka jag här erinrat, men förbehållet består däri, som hans excellens herr utrikesministern formulerade saken, att vi skola icke binda vår handlingsfrihet. Då frågar jag mig, i vilka stycken, i vilka avseenden blir vår handlingsfrihet bunden, om vi omedelbart och utan krumbukter ratificera denna konvention, vars kautschukbestämmelser vi redan tillämpa, och en konvention, som för övrigt är av den natur, att den icke med ett milligram inverkar på kvantiteten av den export, som vi kunna hava till olika länder av krigsmateriel? Jag må säga, herr talman, att när man går och gör förbehåll på en sådan punkt, då står mitt förstånd stilla. Ty är det så, att vi redan tillämpa denna konvention, varför då icke utan vidare biträda den och säga, att de andra må göra huru de vilja, men vi tillämpa den under alla förhållanden och äro därför också redo att underskriva den? Jag tycker därför, att det yttrande, som utskottet har, är på den punkten icke tillfredsställande, och det var därför som jag och några av mina partivänner utformade vår reservation för att markera, att vi för vår del anse, att en anslutning från Sveriges sida till denna konvention bör göras förbehållslöst och bör göras så, att världen förstår, att den där föga smickrande uppmärksamhet, som vi ådragit oss att vara en av världens största krigsmaterielproducenter, den uppmärksamheten betacka vi oss för i grund och botten.

Jag föreställer mig också, att herr utrikesministern, om han i Genève skall förfäktat avrustningstanken, bör känna sig ganska kuslig till mods, ungefär som när han där nere förfäktade frihandels principer men för hem och tillämpade protektionismens. Det är egentligen en parallell till detta förfaringssätt: man predikar i Genève att Sverige är villigt att delta i allt som kan främja världs-

freden och för sin del vidtaga alla åtgärder, som äro nödvändiga för att skapa ett bättre förhållande folken emellan, men hemma låter man hela trafiken fortgå; man uppmuntrade den notoriskt genom det beslut, som fattades den 12 maj 1927. Jag anser, att denna politik är den svenska nationen ovärdig, och att den innebär faror av den art, att riksdagen bör hava sina ögon fästa på den. Och det är därför, herr talman, som jag för min del menar, att när det gäller denna konvention, skall den nu tagas, skall den sannerligen icke tagas med förbehåll av det slag, som regeringen här har påyrkat, utan då skola vi deklarerera, att vi icke hava något emot ratifikation omedelbart och under alla förhållanden. Jag ber därför att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Fast.

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Jag får säga, att jag blev ganska förvånad, när den siste ärade talaren kom med sitt yrkande. Jag hade väntat mig, efter den motivering som han lade fram, att han skulle komma till det resultatet, att vi borde förkasta denna konvention och ge oss in på en helt annan väg. Han gjorde sålunda gällande, att denna konvention är så gott som värdelös, ja, den är rent av skadlig, och han fäste särskilt uppmärksamheten på, hurusom i en av dess artiklar det vore bestämt att den icke skulle tillämpas på bl. a. Polen och Rumänien. Då vill jag med avseende på det sista i förbigående säga, att den skall tillämpas på Polen och Rumänien, så snart sovjetregeringen biträder konventionen. — Ja, den siste talarens yttrande borde ha gått ut på ett förkastande av denna konvention och ett framställande av förslag om att all vapentillverkning i Sverige skulle inställas. Han gick nämligen över den sistnämnda frågan och sade, att det var en stor fara för vårt land, att vi hade en vapentillverkning, som även tillgodosåg andra länder. Han ansåg ock det vara betänkligt, att Sverige skulle räknas bland de största vapenproducerande länderna i världen. Jag har icke sett någon handling, som från engelsk sida, från vilken hemställen skett, särskilt betonat, att Sverige är ett bland de största vapenproducerande länderna, men däremot att Sverige är ett vapenproducerande land. Och vad beträffar den sista skrivelsen från den engelska regeringen som jag föredrog, var det en skrivelse till Nationernas förbund. Den åtföljdes av en skrivelse från förbundet till oss, som meddelade oss den engelska skrivelsen, och icke någon direkt skrivelse från engelska regeringen till oss. Jag kan för min del omöjligen finna, att det skulle vara skadligt i och för sig, att Sverige har en vapentillverkning. Vi ha ju för det första den fördelen, såvitt jag kan förstå, av en dylik fabrikation, att vi kunna få de vapen, som vi behöva för vårt eget försvar, ifall det skulle gälla, men så tillkommer också den fördelen att detta är en industri, där det finns användning för många arbetare. Då den icke i och för sig kan anses vara något orätmätigt utan är fullt legitim, undrar jag, om man kan gå till väga eller föra ett resonemang som den siste ärade talaren gjorde utan att komma ända dithän, att vi icke heller böra hava några större spannmålsförråd i Sverige. Kunna icke de utöva dragning på en fiende likaväl som en vapenfabrikation? Tror icke herr Engberg, att det danska fläsket och smöret och vetet och allt gott som finnes där, särskilt om Danmark ställer sig vapenlöst, skulle utgöra en dragningskraft för en främmande makt under ett krig, som vore mycket, mycket starkare än vår vapenfabrikation. Denna fabrikation kan förresten förstöras när som helst, ifall det skulle föreligga någon fara, att den fölle i fiendehand.

Vill man hålla sig till vad frågan nu egentligen gäller, nämligen huruvida man skall acceptera denna konvention förbehållslöst eller uppställa villkor för ratificeringen, kan jag icke finna, att man därvidlag kan hämta någon ledning av vad den siste ärade talaren anförde. Det kanske beror på bristande förmåga att fatta från min sida. Men om jag skulle angiva det intryck jag fick av den siste ärade talarens resonemang, där han yttrade sig hit och yttrade sig dit, så

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

(Forts.)

innebar detta att vi ändock börjat komma in i våren. Talaren var som en fågel som kvittrade än på en melodi än på en annan, behagligt för visso, men i alla fall utan, såvitt jag kunde förstå, någon förmåga att övertyga andra, om vilken väg vi i detta fall skulle gå.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag kan icke underlåta att ge min ärade vän herr Engberg en mycket uppriktig komplimang för det varma och levande intresse, som han i dag givit uttryck åt för Sveriges neutralitet och de faror, som hota denna. Jag hoppas, att detta varma och levande intresse icke skall dö bort med dagens debatt utan fortleva framdeles, när vi få andra anledningar att återkomma till detta mycket viktiga och betydelsefulla ämne.

Jag anser dock, att i förevarande fall har herr Engberg högst betydligt överskattat den neutralitetsfara, som skulle ligga i vår vapenindustri. Jag hoppas, att när herr Engberg befriat sig från de vårstämningar, som enligt herr utrikesministerns uppfattning — och min också — i dag besjälade honom, skall han finna, att han härvidlag gjort sig skyldig till betydande överdrifter.

Herr Engberg ansåg, att ifrågavarande konvention var platt intet värd och att den var en gest ut i tomma luften. Jag medger, att den ger icke särdeles mycket — det har herr Engberg rätt i. Men förhållandet är det, att när man i vår tid skall arbeta sig fram för att komma till en ny ordning i den internationella sammanlevnaden, kan man icke taga så stora steg på en gång. Gör man detta, vinner man ingenting, utan vill man komma till ett resultat, får man nog inskränka sig till att taga ett steg i sänder — och detta steg får icke vara för stort.

Jag läste för en tid sedan en mycket intressant bok om folkförbundet av en författare, som hyser ett varmt intresse för detta förbund. Han talar där om visst folk, som alltid uppenbarar sig vid sammanträdena i Genève; det är de, som tycka att arbetet går för långsamt inom folkförbundet och att ingenting göres där. Författaren anser, att det är dessa otåliga, som äro mest farliga för det internationella samarbetet. Jag tycker, att när herr Engberg så kraftigt underskattar det framsteg, som ligger i denna konvention, var han ganska nära att nalkas dessa otåliga, som icke kunna anses vara befrämjare av det internationella samarbetet.

Värdet av konventionen ligger, såvitt jag inser, däruti, att den kan bli allmänt antagen av de vapenproducerande länderna. Detta är den engelska arbetarregeringens uppfattning, och det är också den svenska regeringens uppfattning. Och kan man främja den utvecklingen genom förbehåll från svensk sida, så anser jag, att vi icke böra underlåta att göra ett sådant förbehåll. Man förlorar, så vitt jag kan se, ingenting på att ansluta sig till förbehållet, men vill man befördra en utveckling i det internationella samarbetet, bör man begagna alla de tillfällen, som erbjuda sig. Kan Sverige i detta avseende utöva något inflytande, anser jag att Sverige icke bör underlåta att göra det. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag kan icke låta den historieskrivning stå oemotsagd, som herr Engberg låtit kammaren taga del av, då han gjorde en jämförelse mellan de bestämmelser, som voro i kraft rörande kontrollen å exporten av krigsmateriel före beslutet år 1927, och därefter. Om jag icke fattade herr Engberg fel, gjorde han gällande, att i stället för att man förut hade kontrollen inriktad på skeppning efter skeppning — såsom han uttryckte sig — för att sedan fortsätta därefter, att man fick den inriktad från fall till fall, så innehöll beslutet år 1927, att man gick över till mera generella licenser och alltså fick en sämre kontroll än den som tidigare varit rådande. Jag föreställer mig, att många av kammarens minnesgodas ledamöter erinrade sig, när

dessa ord fälldes, hur det i verkligheten förhöll sig med denna sak. Den föregående socialdemokratiska regeringen hade lämnat en hel mängd licenser för vapen och ammunition, och i och med att licenserna voro beviljade, kontrollerades icke i ringaste mån, i vilken utsträckning och i vilken ordning man använde sig av desamma. Detta gjorde också, att efter det beslutet fattats i maj 1927 om införande av ett nytt system, vidtogs en undersökning i handelsdepartementet i syfte att vinna klarhet över i vilken utsträckning lämnade licenser ännu ej voro utnyttjade. Det befanns då, att den föregående regeringen hade lämnat dylika licenser i sådan omfattning, att det — icke bildligt utan bokstavligt — fanns licenser ute för hela båtlastar med ammunition och vapen. Jag kan nämna ett enda exempel. Man hade till ett visst land lämnat licens till utförande av 250 kanoner; blott en enda var expedierad, men det fanns möjlighet att fortfarande utnyttja licensen utan någon som helst kontroll eller verifikation från regeringens sida. Denna undersökning föranledde också den dåvarande regeringen att indraga samtliga dessa licenser och gå in för det systemet, att man visserligen beviljade generella licenser, omfattande visst varuparti, men att man erhöll möjlighet att föreskriva anmälan i varje särskilt fall, då någon del av detta varuparti skulle exporteras. Och sedan den dagen föres också verklig kontroll över vad som utföres från vårt land av vapen och ammunition. Man kan alltså med hjälp av denna statistik numera dag för dag följa, hur mycket av ifrågavarande varor som exporteras.

Jag menar sålunda, att, när herr Engberg dragit in denna fråga i debatten, är herr Engberg ute på ett område, där ett försvar är omöjligt, om man nämligen vill fasthålla vid att man skall öva kontroll över vad som exporteras och att man skall ha möjlighet att överblicka vapen- och ammunitionsleveranserna till utlandet. I själva sakfrågan skall jag, herr talman, icke göra något uttalande.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber att få börja med att bemöta den siste ärade talaren. Herr Hamrin gick förbi vad som var den verkliga skillnaden mellan det förfaringssätt, som tillämpades före majbeslutet 1927, och det som sedan tillämpats. Skillnaden skulle kunna uttryckas på följande sätt: Tidigare utövades från fall till fall en *politisk*, en utrikespolitisk, prövning; efteråt blev prövningen av *merkantil* prägel. Jag ber att få fästa herr Hamrins uppmärksamhet på, hur det beslut kom till, som han själv var med om att fatta. Ifrån vederbörande industrier gjordes det framställning om att man skulle få dessa allmänna licenser, ty man sade, att om man skulle kunna bedriva denna blomstrande affär på ett riktigt framgångsrikt sätt, ville man vara garderad mot att Kungl. Maj:t helt plötsligt kunde skära av beräknade leveransmöjligheter genom en politisk prövning. Man ville ha möjlighet till långfristiga avtal om leverans till det eller det landet. Man var gärna med på att en kommersiell prövning av exporten ägde rum, men man ville ha frihet att träffa avtal på lång sikt. Följaktligen gick regeringen över till det systemet, att man avskaffade den utrikespolitiska prövningen från fall till fall. Och sedan det ordnats så, att man fått ett generellt medgivande för export till de eller de länderna, bortföll den utrikespolitiska kontrollen från fall till fall, d. v. s. prövningen av destinationslandets lämplighet som köpare vid tidpunkten i fråga. Det är detta, herr Hamrin, som är den verkliga skillnaden mellan förr och nu. Det kom kanske icke riktigt klart fram i mitt förra anförande, eftersom herr Hamrin missuppfattade saken, men det är däri skillnaden ligger.

Så ett par ord till hans excellens utrikesministern. Han hade tyckt sig i mitt anförande spåra någon slags fågelsång på olika melodier. Jag hade än sjungit med den ena fågelns näbb, än med den andras. När jag lyssnade till hans excellens utrikesministern, inventerade jag hastigt mitt minne, var jag hade

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

(Forts.)

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

(Forts.)

hört hans melodi förut. Och jag kom att tänka på Rostands odödliga komedi Chantecler, som kanske roat hans excellens utrikesministern lika mycket som den roat mig.

Emellertid var innebörden av herr utrikesministerns svar det, att man icke får anse, att det kan vara frestande för en annan makt att erövra Sverige därför att vi ha en blomstrande krigsindustri. Mera frestande trodde han, att de upplagrade spannmålsförråden kunde vara och förråden av fläsk, smör o. s. v. Ja, jag må verkligen säga, att nog har man märkt åtskilligt både av spannmålshypnos och fläskhypnos och smörhypnos under den senaste tiden, då den nuvarande regeringen går i spetsen för att hjälpa jordbruket, men att man nu plötsligt skulle få höra, att ett utvecklande av vårt jordbruk bringar vår neutralitet i fara, det var ett vapen, som jag icke trodde att den jordbruksälskande herr utrikesministern skulle så generöst sätta i sina motståndares händer. Jag undrar för övrigt, om herr utrikesministern på allvar vill vidhålla sin jämförelse. De förråd av smör och fläsk och vete, som vi kunna få på de små arealerna här i de skandinaviska länderna, måste väga fjäderlätt i ett världskrig i jämförelse med rustningsindustrien. Jag skulle tro, att man mera strävar efter att som operationsbas få ett litet land med en redan färdigställd rustningsindustri, som nått så stor omfattning som vår, än ett litet land, som väl har ett gott jordbruk men saknar rustningsindustri.

En sådan industri måste man, menar nu herr utrikesministern, vara mycket rädd om, även därför att den sysselsätter många arbetare och är ekonomiskt betydelsefull. Ja visst, det är riktigt, men valet står i själva verket mellan följande alternativ. Skall man följa den moraliskt förkastliga men ekonomiskt inbringande vägen, eller skall man gå den ekonomiskt sämre väg, som är moraliskt försvarbar? Jag tror, att det senare alternativet bör följas. Jag har aldrig i mitt liv sagt eller tänkt något sådant, som att vi skulle, så länge vi ha något slags militärväsende, förbjuda all tillverkning här i landet av krigsmateriel. Men vad jag bestämt vågar hävda är, att vi icke böra uppträda som exportörer av sådana saker. Vi få hellre ha en industri, som går dåligt, och vi få hellre förstatliga den och taga konsekvenserna av förstatligandet än att fortsätta att vara leverantörer av krigsmateriel till hela världen.

Herr utrikesministern hade för övrigt missuppfattat vad jag sade beträffande den hänvändelse, som skulle vara föga smickrande. Jag syftade icke på den skrivelse, som herr utrikesministern uppläste, utan på den hänvändelse, som utrikesministern i sin proposition omnämner angående önskvärdheten av att de vapenproducerande länderna göra vissa förbehåll för sin ratifikation.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Fast: Herr talman! I mitt första anförande försökte jag begränsa mig till den fråga, som då förelåg. Nu har debatten kommit in på spörsmål, som — det vill jag ingalunda förneka — i och för sig kunna ha ett ganska intimt samband med den här föreliggande frågan, men som äro av den mycket allvarliga och svåra innebörd, att det tarvas att man behandlar dem mera för sig själva, om man skall komma till botten med desamma; det är knappast möjligt att taga upp dem i detta sammanhang, eftersom tydligen intet praktiskt resultat av diskussionen då kan vinnas. Men jag vill till herr Hamrin säga, att då han söker göra gällande, att vad som nu sker och vad som skedde före majbeslutet 1927 är ungefär samma sak eller att t. o. m. de generella licenserna verkade mera kringsskärande i fråga om vapenhandels utveckling, blev jag något förvånad. Jag skall icke, herr talman, draga fram alla de siffror, som jag anförde i utskottet och som buro vittnesbörd om den utveckling av vår va-

penindustri, som ägt rum sedan majbeslutet 1927. Dessa siffror kan vem som helst av herrarna få en föreställning om, då det ju här gäller officiella handlingar, som avges halvårsvis till Kungl. Maj:t och införs i handelsdepartementets protokoll såsom bilagor. Så mycket är i varje fall säkert, att denna utveckling, såväl beträffande omslutningen av exportsiffrorna som beträffande arbetarnas antal vid Bofors, skulle under andra förhållanden, såsom också framgår av bolagets egna framställningar, ha varit utesluten.

Vad den föreliggande frågan beträffar — huruvida riksdagen bör ge sitt bifall till propositionen, sådan som den av Kungl. Maj:t är begärd, eller huruvida man bör säga ifrån, att man icke har något att erinra mot en förbehållslös och omedelbar ratifikation — måste jag anse, att det anförande, som hans excellens utrikesministern höll och de synpunkter, som utvecklades av herr Björck, knappast kunnat övertyga denna kammare. Ty vad är det egentligen som sagts i detta sammanhang? Jo, helt enkelt, att om vi nu gå att ratificera, kan icke vårt land tillsammans med de andra vapenproducerande staterna öva inflytande och påtryckning på en eller flera tvivlande stater. Herr talman, jag tilltror icke vårt land den möjligheten, och jag tror dessutom att det är att giva en skev bild av verkligheten. Det förhöll sig ju så, att när en ratifikation av denna konvention icke visade sig möjlig på den vanliga vägen, tog den engelska arbetarregeringen och vände sig särskilt till de vapenproducerande länderna och i första hand till de främsta av dessa — det torde vara ostridigt, att vårt land tillhör de främsta vapenproducerande länderna. Men sker en omedelbar ratifikation, innebär det icke, att regeringen skulle ha en försvagad ställning, då den går att deltaga i den konferens, som hans excellens utrikesministern talade om. Utan det betyder helt enkelt, att man går dit med större moraliska förutsättningar, och att man kan, Sverige och dess historia och tradition likmätigt säga: Riksdagen har förklarat, att den ingenting har emot att omedelbart ratificera denna konvention; vårt land är, såsom herrarna veta, ett vapenproducerande land, och därför få herrarna vara hyggliga att träda till en ratifikation!

Därest återigen riksdagen säger, att vi icke skola ratificera konventionen, om ej alla vapenproducerande länder göra det, kan det innebära en fara för en misstolkning, som jag visserligen vet att herr utrikesministern står främmande för, men som i alla fall är möjlig, nämligen att vårt land eventuellt skulle kunna vilja taga ett steg i riktning mot att släppa efter på kontrollen över handeln med vapen och krigsmateriel. Jag är övertygad om, att hans excellens eller regeringen överhuvud taget icke hyser några sådana planer, men det kan tänkas, att det finns människor både inom och utom landet, som kan få en sådan föreställning. I varje fall har det icke något praktiskt värde för oss att här sitta i efterhand och lurpassa. Jag kan icke hjälpa att det gör på mig ett pinsamt intryck, när man från regeringens sida säger, att vi icke skola gå till en ratifikation, och att vi icke skola binda oss, för så vitt man icke med bindandet vinner någon fördel. Herr talman, detta är den politik, som i Europa och i hela världen bedrivits alltsedan världskrigets avslutande och som väl också kommer att bedrivas många gånger i framtiden, men det är också den politik, som alltid lett till att man icke kunnat komma ur fläcken utan stått och stampat på samma ställe och kanske omärkligt tagit ett steg tillbaka. Det är den politiken vi behöva komma bort ifrån, och jag tror, att det ur dessa synpunkter vore moraliskt sett av värde, om andra kammaren ville ge sin anslutning till reservationen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger:** Herr talman! Jag skall be att få ge en liten upplysning, angående tillämpningen av general-

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.

licenserna för närvarande, då det synes råda en skiljaktig uppfattning mellan herr Hamrin och herr Engberg i detta avseende. Herr Engberg slog fast, att det vid själva utförelsen förekom endast en kommersiell prövning under det att herr Hamrin syntes göra gällande, att det även var en politisk. Ja, så vitt jag vet, kan ju tillämpningen ske olika, men under min tid har tillämpningen ägt rum på det sättet, att prövningen gällt såväl det ena som det andra.

(Forts.)

Gentemot vad sedermera den siste ärade talaren sade vill jag påpeka, att allt beror väl på målet med hela denna konvention. Jag har fattat detta mål vara att man i världsfredens intresse skall söka se till att man får en viss kontroll och ordning på vapenförsäljningen. Det är således icke ett speciellt svenskt intresse utan ett allmänt fredsintresse, och från den synpunkten sett kan jag inte finna annat än att det riktiga är, att de vapenproducerande länderna söka komma tillsammans och inverka på varandra att alla måtte biträda denna överenskommelse. Vad är det annars för nytta för detta stora, allmänna fredsmål, i fall bara Sverige och låt oss säga en eller flera andra stater komme att ratificera denna konvention? Överhuvud taget måste väl för övrigt med avseende å denna produktion av krigsmateriel och dess handhavande var och en vid närmare eftertanke kunna erkänna, att inte vore det lyckligt, om denna produktion låge i händerna på en eller två stormakter, som gjorde med världen som de ville. Det kan tvärtom vara ganska bra, att det förefinnes en liten fördelning, men då är det av stor vikt, att de länder, som tillverka krigsmateriel, komma överens om åtgärder, vilka äro ägnade att medverka till att genom denna vapenhandel ej en ökad fara för fred och ordning uppkommer. Det är min syn på saken, och det är därför, som jag anser, att vi böra biträda utskottets hemställan att godkänna föreslagna villkor för vår ratifikation.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag finner det anmärkningsvärt, att herr Engberg ser denna internationella fråga så ensidigt ur den inhemska vapenproduktionens synpunkt. Det är dock en ganska underordnad detalj i det stora sammanhanget. Vad gäller det här? Jo, att genomföra en allmän kontroll över vapenproduktionen. Hur skall detta gå till? Jo, som den engelska arbetarregeringen tänkt sig, genom att man skulle få de vapenproducerande länderna att antaga och ratificera denna konvention. Vad kommer nu att hända, i fall detta försök misslyckas? Det kommer naturligtvis att innebära, att man går tillbaka till de gamla förhållandena, och utvecklingen kommer då med all sannolikhet att gå i den riktningen, att all kontroll upphör. Då vinner man visserligen, att man får den fria handel genomförd på detta område, som herr Engberg på andra områden är så entusiastisk anhängare av, men jag tvivlar mycket på, att detta är en utveckling i fredens intresse.

Herr Fast anmärkte, att Sverige inte kan ha något inflytande på denna sak, Sverige är ett så litet land. Ja, resonerar man på det sättet i internationella angelägenheter, skall man inte lägga sig i några sådana, men vi ha dock den förhoppningen, att man i dessa frågor även skall ta hänsyn till de små länderna.

För övrigt föreligger en anmärkningsvärd motsättning mellan herr Engbergs och herr Fasts resonemang. I ena ögonblicket säger man, att Sverige är ett av de främsta vapenproducerande länderna för att i nästa ögonblick låta Sverige sjunka ned till en obetydlighet i denna sak och säga, att Sverige inte har något inflytande alls. Jag överlämnar åt herrarna själva att klara upp denna motsägelse, men jag hoppas dock, att även Sverige har något att betyda, när det gäller att göra en insats i fredens intresse. Det vore önskvärt, att en dylik fredspolitik kunde vinna allmän anslutning både bland Sveriges folk och inom riksdagen.

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag skall inte gå in på den av herr Engberg i detta sammanhang framställda frågan om lämpligheten eller icke av en omfattande vapenfabrikation i vårt land. Det förefaller mig, som om denna fråga har ringa sammanhang med det förslag, som nu föreligger, om ratifikation av denna allmänna konvention. Jag vill endast därtill lägga, att när herr Engberg till mig personligen gjorde en erinran om olika klassifikationer, kunde jag icke undgå att tänka på ett gammalt ordspråk, som heter: »Bornera icke, svagdricka!»

Ang. godkännande av en konvention rörande kontroll av den internationella handeln med vapen m. m.
(Forts.)

Till herr Fast vill jag säga, att när Sverige på sätt som här sker, förklarar sig berett att då den angivna förutsättningen föreligger, när som helst ratificera och tillika förklara sig sinnat att under tiden till dess ratifikation sker, tillämpa de regler, som konventionen förutsätter, så kan en misstyndning av den art, som herr Fast gjorde gällande, enligt min mening icke förekomma. Jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror inte, att det skadar, om också den press, som en sådan svensk hållning innebär, kommer att läggas på de folk, som bedriva större vapenfabrikation än vår men som obestriddigt äga en mindre utpräglad fredsvilja.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Engberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs onröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Å föredragningslistan var härefter uppfört sammansatta banko- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. dels ock i ämnet väckt motion.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.

Genom en den 24 januari 1930 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 37, vilken överlämnats till första lagutskottet och sedermera enligt överenskommelse mellan detta utskott och bankoutskottet hänskjutits till behandling i sammansatt banko- och första lagutskott, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

1:o) Lag
om bokföring vid enskild järnväg.

Häri genom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Bokföring vid enskild järnväg åligger envar, som innehar koncession å järnvägsanläggningen, så ock envar, staten likväl undantagen, till vilken järnvägsdriftens upprätthållande genom Kungl. Maj:ts förordnande överlämnats eller av koncessionshavaren helt eller delvis överlåtits.

Sådan bokföringspliktig kallas här nedan järnvägsförvaltning.

2 §.

Om sättet för bokföringen skola, i den mån avvikande bestämmelser ej här nedan meddelas, gälla föreskrifterna i bokföringslagen den 31 maj 1929 samt, där järnvägsförvaltning utgöres av aktiebolag, i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

Konungen äger att efter ansökan befria järnvägsförvaltning, vars järnvägsdrift är utan större allmän betydelse, från iakttagandet av de om bokföringen här nedan meddelade bestämmelser.

Om järnvägsaktiebolags bokföring.

3 §.

Järnvägsaktiebolags räkenskaper skola avslutas för kalenderår och omfatta alla på året belöpande inkomster och utgifter, även om likvid ej ägt rum. De skola så uppläggas och föras, att av dem kunna utan omgång hämtas alla de uppgifter, som balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen jämlikt 8 § skola innehålla.

Vid bokföringen skall noga tillses, att anläggnings- och underhållskostnader ej sammanblandas.

4 §.

I inventariet och balansräkningen skola tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för bolaget, upptagas till belopp, vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått (*anläggningsvärdet*).

Har järnväg öppnats för allmän trafik, och sker sedan nybyggnad eller annan nyanläggning för stadigvarande bruk, skola i anläggningsvärdet inräknas jämväl kostnaderna för materiel, som därvid tillhandahållits från den färdiga banan, och för transporter eller andra arbeten, som med anlitan av denna utförts för nyanläggningen.

Utrangeras något av de till stadigvarande bruk avsedda tillgångarna, skall anläggningsvärdet minskas med det utrangerades bokföringsvärde. Förändras något av nämnda tillgångar, skall anläggningsvärdet ökas med den därav föranledda kostnaden, beräknad på sätt ovan sägs. Innebär förändringen även utrangering, skall anläggningsvärdet tillika minskas med skäligen del av det förändrades tidigare bokföringsvärde.

5 §.

1 mom. Till förnyelsefond skall årlig avsättning äga rum med belopp, motsvarande den värdeminskning, som av ålder, nyttjande eller annan jämförlik orsak uppkommer å de till stadigvarande bruk för bolaget avsedda tillgån-

garna, och må förty avskrivning å värdet av sagda tillgångar ej ske. Avsättningen skall beräknas enligt grunder, som fastställas av Konungen; ägande bolaget hos Konungen eller myndighet, som Konungen förordnar, göra framställning om tillstånd att avsätta enligt andra grunder eller om befrielse för visst år från avsättning.

*Av- Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)*

Kan avsättning ej till fullo verkställas, utan att årets verksamhet kommer att utvisa förlust, som ej kan täckas av balanserad vinst från föregående år eller av medel, avsatta till framtida förfogande, skall beloppet i erforderlig utsträckning föras inom linjen.

Vid avsevärd och varaktig förbättring av bolagets ekonomiska ställning skola inom linjen förda avsättningar uppföras såsom effektiv skuld å förnyelsefonden, i samband varmed motsvarande belopp må upptagas å ett särskilt tillgångskonto, benämnt »kostnader att framdeles täcka».

2 mom. Utrangeras eller förändras tillgång, för vilken avsättning till förnyelsefonden skall äga rum, skall fonden minskas med belopp, varmed anläggningsvärdet, på sätt i 4 § stadgas, skall minskas. Ej må förnyelsefonden anorledes nedskivas. Överstiger minskningen av anläggningsvärdet det belopp, vartill fonden uppgår, må skillnaden påföras tillgångskontot »kostnader att framdeles täcka».

Vid utrangering eller förändring av tillgång, för vilken avsättning till förnyelsefonden ej äger rum, må ock belopp, varmed anläggningsvärdet skall minskas, påföras nämnda tillgångskonto.

6 §.

Där så finnes erforderligt, må såsom tillgång å kontot »kostnader att framdeles täcka» upptagas kostnader för bolagets bildande ävensom finansomkostnader, såsom kapitalrabatter, kursförluster och dylikt.

Anståndsrenta å statslån må föras inom linjen men skall vid betalningsskyldighetens inträde utföras såsom effektiv skuld. I samband med sådant utförande må tillgångskontot »kostnader att framdeles täcka» påföras ett mot räntan svarande belopp.

7 §.

Belopp, vilka enligt 5 § eller 6 § första stycket påförts tillgångskontot »kostnader att framdeles täcka», skola amorteras enligt planer, uppgjorda i överensstämmelse med grunder, som av Konungen fastställas.

8 §.

I enlighet med föreskrifter, som Konungen meddelar, skola i balansräkningen tillgångar och skulder, efter deras art och användningssätt, samt i vinst- och förlusträkningen inkomster och utgifter för året fördelas å poster, så ock närmare upplysningar angående posterna givas.

9 §.

Det åligger bolaget att till myndighet och inom tid, som Konungen bestämmer, avlämna balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen ävensom förvaltnings- och revisionsberättelserna jämte utdrag av bolagsstämmans protokoll om balansräkningens fastställande och om användningen av vinst.

Om skyldighet att avlämna ekonomiska och statistiska uppgifter förordnar Konungen.

10 §.

Vad ovan i 8 § är föreskrivet utgör ej hinder för bolaget att för bolagsstämman framlägga balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen i ett mera sammandraget skick.

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Om annan järnvägsförvaltnings bokföring.

11 §.

För annan järnvägsförvaltning än järnvägsaktiebolag skola, såvitt angår järnvägsrörelsen och därmed sammanhörande rörelse (*järnvägsverksamheten*), de för järnvägsaktiebolag i denna lag givna bestämmelser äga motsvarande tillämpning, med iakttagande dock av vad i 12 § stadgas. Sådan järnvägsförvaltning skall förty hålla bokföringen för järnvägsverksamheten såvitt möjligt skild från bokföringen för annan verksamhet; och aktiebolag, som driver rörelse vid sidan av järnvägsverksamheten, har att upprätta balansräkning samt vinst- och förlusträkning dels för bolagets verksamhet i dess helhet och dels för allenast järnvägsverksamheten.

12 §.

1 mom. Belopp, som i 5 § 1 mom. andra stycket avses, skall föras inom linjen, så snart täckning ej kan ske av balanserad vinst från föregående års järnvägsverksamhet.

2 mom. Vad i 6 § första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning.

3 mom. Balansräkning samt vinst- och förlusträkning skola för kommun avgivas av trafikföreståndaren.

4 mom. Vad i 9 § första stycket är stadgat skall, såvitt angår annan järnvägsförvaltning än aktiebolag, ej tillämpas i fråga om andra handlingar än balansräkning samt vinst- och förlusträkning.

Ansvarsbestämmelser.

13 §.

1 mom. Med böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor eller med fängelse straffes

1) styrelseledamot i järnvägsaktiebolag, vilken mot bättre vetande lämnar oriktiga uppgifter i balansräkning eller vinst- och förlusträkning eller vid upprättande av sådan handling förfar i strid med föreskrifterna i denna lag;

2) envar annan, som mot bättre vetande i balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avlämnas till myndighet, vilken avses i 9 §, meddelar oriktiga uppgifter eller vid handlingens upprättande förfar i strid med bestämmelserna i 11 och 12 §§.

Ej må straff, som ovan är stadgat, tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

2 mom. Envar styrelseledamot eller annan uppgiftsskyldig, som underlåter att, i vad på honom skäligen må bero, ombesörja, att de i 9 § första stycket omförmälda handlingar varda i rätt tid och i behörigt skick till vederbörlig myndighet avlämnade, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

3 mom. Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

Vid tillämpningen skall med avseende å äldre förhållanden iakttagas:

1. Har järnvägsförvaltning, då denna lag träder i kraft, i senaste balansräkning upptagit tillgång, avsedd till stadigvarande bruk, till högre belopp än det, vartill kostnaderna för dess anskaffning eller tillverkning uppgått, och var sådant enligt äldre lag tillåtet, skall vad i 4 § stadgas ej utgöra hinder för, att sagda högre belopp i sin helhet upptages såsom anläggningsvärde.

2. Har före denna lags ikraftträdande avskrivning verkställts så, att anläggningsvärdet för tillgångar, som avses i 4 §, därigenom minskats, eller kostnad, som enligt denna lag skolat hänföras till sagda värde, upptagits såsom underhållskostnader, må anläggningsvärdet ökas med belopp, motsvarande vad sålunda bokförts. Sker så, skall beloppet samtidigt påföras förnyelsefonden.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. (Forts.)

3. Vad i 6 § första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning i fråga om kostnader, som belöpa på tiden före lagens ikraftträdande.

2:o) Lag

om ändrad lydelse av lagen den 22 juni 1911 (nr 53 s. 1) om järnvägsaktiebolag.

Härigenom förordnas, att 2 § i lagen den 22 juni 1911 om järnvägsaktiebolag skall erhålla nedan angivna ändrade lydelse, samt att i sagda lag skola införas två nya paragrafer, betecknade 6 och 7 §§, av den lydelse nedan anges.

2 §.

I fråga om järnvägsaktiebolag skola de angående aktiebolag enligt lag i allmänhet gällande stadganden lända till efterrättelse, såvitt ej annat följer av vad här nedan eller i lagen om bokföring vid enskild järnväg förordnas.

6 §.

Vinstutdelning må ej ske, så länge belopp, som jämlikt lagen om bokföring vid enskild järnväg skolat avsättas till förnyelsefond, i balansräkning föres inom linjen. Lag samma vare, där belopp, som jämlikt 5 § eller 6 § första stycket i nämnda lag uppförts å tillgångskonto »kostnader att framdeles täcka», icke amorteras i enlighet med de i sagda lag omförmälda amorteringsplaner, eller anståndsrenta, som jämlikt 6 § andra stycket i berörda lag påförts dylikt konto, ej erlägges i enlighet med de vid statslänets beviljande bestämda villkor. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad nu stadgats, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära densamma, och ansvare därjämte de, som deltagit i beslutet, en för alla och alla för en för den brist, som vid återbäringen kan uppkomma.

7 §.

Järnvägsaktiebolag må vid beräkning av förlust, varom förmäles i 98 § i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910, såsom tillgång upptaga belopp, som jämlikt lagen om bokföring vid enskild järnväg påförts kontot »kostnader att framdeles täcka». Tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för bolaget, må vid dylik beräkning upptagas till anläggningsvärdet med avdrag för sådana avsättningar till förnyelsefond, vilka icke föras inom linjen. Anståndsrenta å statslån, som föres inom linjen, må åsido lämnas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *Boman* väckt motion, nr 233, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde,

- 1) att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall; samt
- 2) att ovanberörda motion måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under 1).

Ang. lag om Uti en vid utlåtet foga reservation hade herrar *Karl J. A. Gustafsson*,
 bokföring vid *C. G. Lindley, Johan Johansson, Fredrik Julin, Lindqvist* i Halmstad och
 enskild *Johanson* i Huskvarna hemställt.

järnväg m. m.

(Forts.)

- 1) att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt
- 2) att den i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom reservanternas i punkten 1) gjorda hemställan.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har för min del icke kunnat biträda utskottsmajoritetens yrkande, när den har yrkat avslag på den proposition, som här föreligger till kammarens behandling. Jämte några andra av det sammansatta utskottets ledamöter har jag reserverat mig för bifall till denna proposition. När jag nu går att yrka bifall till denna min reservation, måste jag naturligtvis låta detta yrkande åtföljas av några ord, men jag kan inskränka mig ganska mycket, då jag har anledning att tro, att chefen för kommunikationsdepartementet senare kommer att försvara sin proposition.

Det är mycket sällan, som jag funnit, att en utskottsmajoritet haft så svårt för att finna skäl för ett avstyrkande av en proposition, som utskottsmajoriteten haft i detta fall. Jag tror, att envar av kammarens ärade ledamöter, som tagit del av utskottets motivering, skall ge mig rätt i detta påstående. och fråga är, om inte de, som bildat utskottsmajoriteten, själva ge mig rätt i, att det varit svårt att finna sakliga skäl för ett avslag av propositionen. Riksdagen själv har vid tidigare tillfälle begärt att få fram ett lagförslag i det syfte, varom här är fråga. Det är sålunda inte något påhitt av någon regering, intet påhitt av den kommunikationsminister, som nu sitter. Vid 1927 års riksdag förelåg ett lagförslag i stort sett lika med det nuvarande. När riksdagen då hade propositionen till behandling, blev det ingen sakbehandling, ty i anledning av då väntat förslag till ny allmän bokföringslag, yrkade första lagutskottet avslag på propositionen, och riksdagen biföll detta yrkande.

Det är emellertid inte bara riksdagen, som genom tidigare beslut givit sin mening till känna i det fall, som det här är fråga om. Alla de hörda myndigheterna, vilket herrarna kan se av utskottsutlåtandet, ha givit den meningen till känna, att en enhetlig bokföring för de enskilda järnvägarna vore av stort behov påkallad. Riksgäldsfullmäktige, som ha att syssla särskilt med de järnvägar, som ha statslån, ha sagt, att de för sitt arbete skulle ha stor nytta av, om det bleve en enhetlig bokföring vid järnvägarna. Statsrevisorerna, som på ett tidigt stadium haft att syssla med denna fråga, ha också sagt, att de anse det vara av behovet påkallat att få reglerande bestämmelser i detta avseende, likaså riksräkenskapsverket och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag tror inte, att man skall finna någon myndighet, som har yttrat sig i frågan, som kommit till annan uppfattning än den, som ligger i förslaget, nämligen att det är önskvärt, att man får en enhetlig bokföring för de enskilda järnvägarna. Järnvägsstyrelsen, vilken kanske i dag kommer att bli den stora busen, som man skall skrämja för, har vid olika tillfällen givit sin mening tillkänna i fråga om behovet. Nu kommer man nog i dag, skulle jag tro, att säga från utskottsmajoritetens sida, att man vill inte vara med om att öppna alla slussar för järnvägsstyrelsen. Man vill inte vara med om att låta järnvägsstyrelsen titta på alla papper, som fallet skulle bli, om en enhetlig bokföring härvidlag komme till stånd. För min del vill jag säga, att när järnvägsstyrelsen frågat andra myndigheter, som på grund av olika anledningar ha att taga befattning med de enskilda järnvägarna, och dessa sagt, att man behöver denna enhetliga bokföring, så har det på mig gjort ett mycket starkt intryck. Jag anser det nämligen icke riktigt, att riksdagen å ena sidan

kräver, att en styrelse som järnvägsstyrelsen skall på allt sätt tillvarataga statens intressen på sitt område, men å andra sidan inte ger den de möjligheter, som den anser erforderliga för att kunna på ett nöjaktigt sätt tillvarataga dessa intressen.

Vi hade på sin tid en järnvägskommitté, 1918 års järnvägskommitté. Den hade att syssla med frågan om statsinlösen av de enskilda järnvägarna. Om jag inte minns fel, tillhörde herr Lovén, som i dag är moståndare till en enhetlig bokföring, denna järnvägskommitté, och han hade vid det tillfället den uppfattningen, när han var med om att skriva till Kungl. Maj:t, att det var önskvärt, att man fick en lag sådan som den, som nu här är föreslagen.

Naturligtvis hava inte alla de myndigheter, som jag här hänvisat till, varit i tillfälle att pröva det föreliggande förslaget i alla dess detaljer, men rent principiellt ha de ställt sig på den sidan, att en enhetlig bokföring för de enskilda järnvägarna vore av största behov påkallad. När vi gå till utskottets avstyrkande utlåtande, finna vi, att utskottet säger, att det är särskilt på tre områden, behovet av en enhetlig bokföring vore väl motiverat. För det första skulle den behövas vid de tillfällena, då det för staten kunde bli fråga om att inlösa enskilda järnvägar. För det andra då det gällde fastställandet av taxor för de enskilda järnvägarna, och för det tredje skulle det vara av intresse för staten såsom långgivare åt vissa järnvägar att ha tillgång till denna enhetliga och lätt överskådliga bokföring.

Nu säger utskottet, när det gått på avslag, att vad statsinlösen beträffar, torde det inom överskådlig tid inte bli fråga om att staten skall inlösa några enskilda järnvägar. Ja, det torde väl vara riktigt, att det varit en tid, då man ansett denna fråga om statsinlösen av enskilda järnvägar vara mera aktuell än vad den är i dag, men jag vill erinra om, att det förekommer ändå allt emellanåt, att vi få fram förslag till riksdagen om inlösen av vissa enskilda järnvägar, och vi ha ju nu på riksdagens bord ett förslag från Kungl. Maj:t, vilket innebär, att staten skulle inköpa två enskilda järnvägar. Även om man kan säga, att frågan om statsinlösen av alla enskilda järnvägar inte är aktuell, så förekommer det allt som oftast sådana frågor, då det sålunda fortfarande kunde vara av intresse att ha den bokföring, som här från Kungl. Maj:ts sida föreslagits.

För taxeregleringen, säger utskottet, vore det en fördel att ha den, det kan inte bestridas, men likväl vill utskottet inte vara med om densamma. Intresset för taxeregleringen är inte så väsentligt, att det särskilt bör motivera en särskild bokföringslag, säger utskottet och tillägger, att den skarpa konkurrensen med automobilerna gjort, att det numera torde vara med de flesta järnvägars intresse förenligt att hålla taxorna så låga som möjligt. Härav följer, säger utskottet, att järnvägarnas ekonomiska ställning väsentligt förlorat i betydelse som faktor vid bestämmandet av taxorna. Här medger tydligen utskottet, att vid fastställande av taxorna bör man inte numera räkna med vilka taxor, som kunna vara förenliga med järnvägarnas ekonomi, utan nu skall man bara taga reda på, huru mycket det kostar att åka bil, huru mycket kostar det att transportera det eller det godset per automobil, och därefter skola järnvägarna sätta sina taxor, och sedan behöver man enligt utskottets mening inte någon bokföringslag för att få en överblick över den ekonomiska ställningen, när taxorna skola fastställas. Jag måste för min del säga, att jag har mycket svårt att förstå, vad det kan ligga för sunt förnuft i ett dylikt utskottsresonemang, som här presterats. Att genomförandet av enhetliga normer för de enskilda järnvägarnas bokföring skulle underlätta tillgodoseendet av statens intresse att såsom långgivare utöva kontroll, ja, detta erkänner utskottet vara alldeles riktigt och att det är synnerligen önskvärt, att så blir. När man läst så långt i utskottets utlåtande, skulle man tro, att ut-

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.

(Forts.)

Ang. lag om skottet i nästa stycke eller på nästa sida skulle föra fram den tanken, att utskottet vill vara med om en bokföringslag om enhetliga bokföringsbestämmelser, men att de skola gälla endast för enskilda järnvägar, som ha statsunderstöd, men nej. Så konsekvent är inte utskottsmajoriteten, utan den kommer även efter att ha erkänt behovet av enhetlig bokföring för ifrågavarande järnvägar likväl fram till det resultatet, att det inte kan vara med härom.

(Forts.)

Utskottet säger här: »Utskottet vill emellertid därvid betona, att kravet på sistnämnda önskemåls tillgodoseende i avseende å de med statslån försedda järnvägarna icke torde böra uppgivas, även om det skulle finnas böra ske under andra former än som här föreslagits.» Och så talar utskottet om direktiv, som kunna lämnas av Kungl. Maj:t i administrativ väg. Jag förstår icke, vad utskottet menar med detta. Är det bara en lag, som stiftas av Konungen och riksdagen gemensamt, som utskottet är rädd för? Anser man, att det skulle vara mindre farligt, om Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdar de bestämmelser, som det här är fråga om att få till stånd?

När man tager del av de motiv, som utskottet här anfört på de olika punkterna, står man som sagt frågande inför skälen till utskottets avslagsyrkande. I slutet vänder man sig mot den bestämmelse i lagen, som innebär, att ett järnvägsbolag icke skall vara skyldigt att träda i likvidation under de förutsättningar, som äro givna i aktiebolagslagen. Ja, de bestämmelser, som finnas i denna lag, äro av ett annat slag. Men jag vill fråga de ärade ledamöter i det sammansatta utskottet, som nu skola försvara dess ståndpunkt: har det ändå icke visat sig vara av stort behov påkallat att införa sådana bestämmelser för järnvägsbolagen, att det finns möjlighet att efterleva desamma? Ty varken herr Winkler eller någon annan vill väl påstå att alla våra järnvägsbolag efterleva nu gällande aktiebolagslag? Vi veta nog, att så icke är fallet, men vi klandra icke järnvägsbolagen för detta. Ty vi inse till fullo, att järnvägarna ha den särställning i förhållande till andra näringsföretag, att det icke skulle vara lyckligt, om de måste träda i likvidation under de förutsättningar aktiebolagslagen bestämmer. Ja, såvitt jag kunnat förstå av utskottsutlåtandet och av debatten i utskottet, skulle det egentliga skälet till att majoriteten icke vill vara med om Kungl. Maj:ts förslag vara, att man vill se till, att aktiebolagslagen här tillämpas med den största stränghet. Men då blir ju följden, ett många järnvägsföretag måste likvidera, och kan detta vara något att eftersträva?

Jag skall tillåta mig, herr talman, att med vad jag nu anfört yrka bifall till vår reservation, vilket är detsamma som bifall till den kungl. propositionen. Utöver vad jag här yttrat ber jag att få hänvisa till vad som sagts i vår vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Winkler: Herr talman, mina herrar! Att döma av det anförande, som här hållits, skulle man kunna tro, att det vore en riksviktig angelägenhet vi här behandla. För min egen del känner jag icke ansvaret så tungt; jag tror det är en ganska underordnad sak. Men jag förstår icke, att herr Lindqvist kunde säga, att utskottet hade svårt att finna skäl för sitt avslagsyrkande. Jag tycker, att vi ha givit goda skäl, och om han icke redan använt uttrycket skulle jag ha sagt att minoriteten i utskottet haft svårt att finna sakskäl. Ty jag var efter den debatt, som under två dagar fördes i utskottet, av den uppfattningen, att vi icke skulle få någon reservation. De skäl, som anfördes för propositionen, voro nämligen så vaga och svaga, att jag trodde, att man icke

skulle våga att reservera sig. Jag överlämnar till var och en, som är förtrogen med bokföring och vårt näringsliv, att avgöra vilka skäl som äro mest berättande, utskottets eller reservanternas.

Herr Lindqvist yttrade, att riksgäldsfullmäktige och statsrevisorerna gjort anmärkning på, att det icke fanns en ensartad bokföring för de enskilda järnvägarna. Jag förmodar, att man här avser sådana järnvägar, som icke i rätt tid inbetalat sina skulder. Jag har själv såsom ledamot av bankoutskottet varit med om att behandla frågor, där det visat sig, att bolagsstyrelserna nonchalerat gällande bestämmelser och de instruktioner de fått av riksgäldsfullmäktige. Men fullmäktige ha ingalunda alltid begagnat sig av sin obestridliga rätt såsom fordringsägare, utan man har visat undseende gång efter annan, något som helt enkelt berott därpå, att staten icke varit angelägen om att förr än det är alldeles nödvändigt övertaga en del dåliga järnvägar.

Nu vill man emellertid stifta en ny lag, som går emot all vanlig moralisk och juridisk praxis med hänsyn till bokföring och skötande av affärer. Man har annars varit angelägen om att både i aktiebolagslagen och i den nya lagen om bokföringsskyldighet av 1929 få fram ärlighet i affärer, något som jag verkligen vill på allt sätt understödja. Men för järnvägsbolagen önskar man upphäva dessa bestämmelser och framför allt skyldigheten att träda i likvidation, sedan två tredjedelar av aktiekapitalet gått förlorade. Man vill också, att järnvägarna skola få upptaga fiktiva värden såsom tillgångar och faktiska skulder inom linjen. Skola vi börja att i vårt land medge vissa näringsidkare rätt att föra böcker på det sättet, är jag dock rädd för att även andra företag livligt komma att anhålla om sådana rättigheter. Enligt de principer, som jag anser att regering och riksdag borde fastslå, borde man tvärtom stadga stränga bestämmelser även för sådana företag, som drivas såsom enskilda bolag och under personnamn; man borde förbjuda dem att fortsätta sin rörelse, så snart av de egna tillgångarna enligt upprättat bokslut endast finnes kvar en tredjedel av den summa, som balansräkningen slutar med. Sådana bestämmelser har man nu icke, utan privata rörelseidkare få fortsätta så länge de ha kredit, och det är endast om rent oriktiga manipulationer med bokföringen förekomma, som man kan komma åt vederbörande.

Det är nu visserligen sant, att det icke ligger i statens intresse att övertaga flera enskilda järnvägar, som år efter år gå med förlust. Men det hela innebär bara, att man skjuter på saken till framtiden. Den dagen kommer inom kort, då vi måste se dessa förhållanden i ögonen, och säkert är, att staten kommer att förlora icke obetydligt med pengar på de lån, som lämnats för enskilda järnvägars byggande. Sådana lån ha vi lämnat i alldeles för stor utsträckning, men vi ha förr sett på läget annorlunda än nu. Dels hade man icke förr konkurrensen med bilarna och de utmärkta vägar, på vilka bilar kunna framföras. Dels fanns det intet annat samfärdsmedel i bygderna än järnvägar, ty man kunde ju icke tänka sig att alltid köra med häst och vagn. Men nu ha många smärre järnvägar blivit obehövlige eller hotade till sin existens, och vi få se till, om ej staten, när de icke bära sig, får övertaga dem, eller om man bör nedlägga dem helt och hållet. Att man icke redan nedlagt en del småjärnvägar i Skåne och på andra orter, beror helt enkelt på att det i koncessionsbestämmelserna finnes angivet att vem som än förvärvar järnvägarna måste driva dem. Det kan hända, att man får vidtaga en ändring beträffande detta krav, ty det kan väl icke vara meningen att tvinga fordringsägare, som köpa en järnväg på exekutiv auktion, att driva rörelse med förlust. Det har förekommit fall i Skåne, där den som innehafte de första in-teckningarna och skolade bevaka sin rätt, icke velat göra detta, då därmed följt skyldighet att hålla järnvägsdriften i gång.

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Bokföring är ju av betydelse för alla företag och även för järnvägarna, men att det skall vara av någon betydelse, att bokföringen inom en viss näringsgren skall skötas på alldeles samma sätt, kan jag icke förstå. Jag anser — och jag har dock varit med om rätt mycket bokföring och granskning av olika företag — att så länge man sköter bokföringen rätt och ärligt, må man sköta den på det sätt, som man finner billigast och bäst. Jag vågar påstå, att det finns företag i min bransch och i andra branscher, som jag känner till, som handha bokföringen på helt olika sätt, låt vara att man plägar föra de fasta tillgångarna för sig och de övriga tillgångarna för sig, därför att de förra måste bedömas efter en helt annan värdeskala än de senare. På samma sätt är det med avskrivningar och dylikt: detta gäller för all näringsverksamhet både i industri och handel. Även vad järnvägarna beträffar kan jag icke tänka, att det är rimligt, att man skall generellt bestämma en avskrivning med så och så många procent för rälsen, så och så många procent för den rullande materielen och så och så många procent för inventarierna. Hur mycket rälsen slites, beror naturligtvis på hur stor trafiken är, och så är det även med den rullande materielen. Om ett tåg rullar i vardera riktningen en gång om dagen eller det rullar tjugo tåg i vardera riktningen, bör det givetvis bli en olika avskrivningsprocent för denna materiel. Det är alltså enligt min mening riktigast att järnvägarna själva få bestämma sådana saker, men jag har ingenting emot att riksgäldsfullmäktige och riksdagen ålägga de järnvägar, hos vilka staten har fordran och som icke i behörig tid betala vad de åtagit sig, bokföring på det sätt, som man anser fördelaktigast för kontrollen över hur järnvägarna gå. Och framför allt anser jag det klokt, att riksgäldsfullmäktige se till, att andra borgenärer icke få ut sina fordringar framför staten på ett sätt, som innebär kränkning av statens rätt.

Men det är icke den saken vi här diskutera, utan här debattera vi förslaget om en lag, vari man skulle åsidosätta flera principiella krav, som man eljest upprätthåller; man skulle helt enkelt godkänna en oriktig bokföring både beträffande vinst- och förlustkontot och beträffande balansräkningen. Något sådant tycker jag icke riksdagen bör medverka till. Vad övertagandet av de enskilda järnvägarna beträffar, anser jag, att det klokaste vore, att staten så snart som möjligt avvecklade denna sak, även om vi naturligtvis få taga upp sådana frågor till behandling så småningom och icke det hela på en gång. Ty jag tror näppeligen, att de järnvägar, som för närvarande gå dåligt, framdeles komma att gå bättre. Intet hindrar, att riksdagen fattar beslut beträffande den och den järnvägen, att staten skall stryka sin fordran i högre eller mindre grad, så att balansräkningen kommer att få det av aktiebolagslagen fordrade utseendet, men att införa några generella bestämmelser kan jag icke anse vara lämpligt. Herr Lindqvists resonemang är mig omöjligt att fatta, och han kunde icke på något sätt påvisa, att det icke skulle ligga sunt förnuft bakom utskottets utlåtande. Jag anser tvärtom, att vad vi anfört står i överensstämmelse med god och ärlig praxis och sunt förnuft. Däremot kan det aldrig vara rimligt att i en balansräkning föra skulder inom linjen, därför att de icke äro till betalning förfallna. Var och en som har med bokföring att göra vet ju att under sådana omständigheter vore det ingen konst att visa ett lysande resultat, även om ställningen är aldrig så dålig.

Herr Lindqvist sade också, att den nuvarande lagen följdes icke och att man därför borde ha en ny lag. Men om man icke lyder de nuvarande bestämmelserna, vare sig beträffande bokföringsskyldigheten eller skyldigheten att träda i likvidation, då två tredjedelar av aktiekapitalet gått förlorade, kan man väl knappast hoppas, att man följer bestämmelserna i en ny lag. Jag vågar bestämt påstå, att det icke finnes några som helst rimliga skäl för krav på en ny

lagstiftning på detta område, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Winkler förenade sig herrar *Leffler, Persson* i Fritorp och *Olsson* i Berg.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Vi ha i reservationen i korthet angivit våra synpunkter, och herr Lindqvist har i sitt anförande ytterligare utvecklat, varför vi icke kunnat följa majoriteten i dess yrkande om avslag på den kungl. propositionen. Redan år 1916 begärde riksdagen på grund av en då väckt motion lagstiftning rörande särskild bokföring m. m. för de enskilda järnvägarna. Sedan ha statsrevisorerna vid något tillfälle framfört samma önskemål om att någonting skulle göras. Men fastän Kungl. Maj:t efter omsorgsfull utredning framlagt proposition i ämnet, menar utskotts-majoriteten, att det icke föreligger något behov av en sådan lagstiftning, och man gick till den avgörande voteringen i utskottet efter principdebatten utan att detaljbehandla förslaget.

Syftet med propositionen har nu varit, att man skulle åstadkomma en enhetlig bokföring, så att man bättre kunde överskåda de enskilda järnvägarnas ekonomiska ställning och underlätta för vederbörande myndigheter att bestämma taxorna för desamma. I utskottet framträdde olika meningar i frågan, och herr Winkler har i sitt anförande ytterligare strukit under de synpunkter, som han förfäktade i utskottet. Han anlade nämligen vanliga affärs-synpunkter på denna fråga, och jämförde de enskilda järnvägarna med aktiebolag i allmänhet. Det måste väl ändå vara en stor skillnad, såvitt jag kan förstå. Ett vanligt aktiebolags ändamål är i många fall endast att köpa och sälja varor, men om en järnväg dragits fram genom en trakt, har mycket folk fått sina ekonomiska förhållanden inriktade med hänsyn till att järnvägen finnes där. De ha använt sina besparingar till att bygga sig egna hem i närheten av stationerna utmed järnvägen, och därigenom har ett allmänt intresse knutits till järnvägsföretaget på ett alldeles särskilt sätt. Det ligger därför icke någon rättvisa i att jämställa dessa järnvägsföretag med vilket aktiebolag som helst. Enligt dessa bestämmelser äga dessa järnvägsbolag rätt att föra vissa utgifter inom linjen, vilket gör det möjligt att åtminstone icke omedelbart behöva gå i likvidation, så snart två tredjedelar av aktiekapitalet är förbrukat. Jag tror, därför att lagen har ett gott syfte, som man icke kan bortse ifrån. Järnvägarna gå många gånger genom bygder, som i andra avseenden icke äro så väl lottade, och därför ha järnvägarna för dem en stor betydelse. Det enda man står tvivlande inför är, om möjligen förslaget skulle förorsaka järnvägsföretagen särskilda utgifter, men de måste ju ändå ha en viss bokföring, och den ifrågasatta omläggningen skulle väl icke föranleda oövernliga kostnader. Jag finner därför, att de starkaste skälen tala för bifall till reservationen och ber att få ansluta mig till densamma.

Herr **Christenson**: Herr andre vice talman! Till en början vill jag säga, att, om man skall gå in för en speciallagstiftning med särskilda bestämmelser för ett visst område, bestämmelser, som väsentligt avvika från vad i allmänhet gäller, man måste ha synnerligen starka skäl härför. Jag har för min del inte kunnat vare sig av propositionen eller av de anföranden, som hållits av herr Lindqvist i Halmstad och herr Johanson i Huskvarna, bliva övertygad om, att här föreligger så starka skäl för denna lagstiftning. Redan av principiella skäl kan man sålunda ställa sig tveksam inför det föreliggande lagförslaget. Då därtill kommer, att åtskilliga bestämmelser i förslaget enligt

Aug. lag om min uppfattning äro synnerligen betänkliga, har jag måst ställa mig på utskottets avslagslinje.

enskild
järnväg m. m.
(Fcrts.)

Herr Lindqvist i Halmstad uppgav, att det är riksdagen själv, som begärt denna lagstiftning. Ja, det är en sanning med viss modifikation, ty den utredning, som riksdagen begärde 1920, avsåg endast lagstiftning om enhetlig bokföring för sådana järnvägar, som hade statsunderstöd, under det att det förslag som här föreligger avser alla enskilda järnvägar. Det är visserligen sant, att tidigare, 1916 och 1917, denna fråga varit uppe i annat sammanhang. 1916 var det en motion, vari huvudsakligen yrkades sådana bokföringsbestämmelser för enskilda järnvägar, att därav framginge resultaten av järnvägens rörelse å olika banor eller banlinjer. Denna motion blev icke av riksdagen bifallen. 1917 var man inne på en helt annan linje. Då väcktes en motion om utredning angående förstatligande av alla enskilda järnvägar, och då ville man på denna grund ha enhetliga bokföringsbestämmelser för järnvägarna. Denna motion blev inte heller av riksdagen bifallen, men vederbörande utskott uttalade sig dock för önskvärdheten av ett enhetligt bokföringssystem för de enskilda järnvägarna. Detta får man dock givetvis se i det sammanhang, vari yrkandet kom fram. Det gällde ju då statsinlösen av dessa järnvägar. Sedermera tillsattes 1918 en stor kommitté, som hade i särskilt uppdrag att utreda frågan om statsinlösen av de enskilda järnvägarna. Men denna kommitté upplöstes för åtskilliga år sedan och nu ligger ju denna fråga till på ett helt annat sätt. Herr Lindqvist i Halmstad sade, att man inte helt och hållet finge taga avstånd från tanken på statsinlösen av de enskilda järnvägarna, men jag tror, att vi litet var här i kammaren har den uppfattningen, att den frågan för närvarande inte alls är aktuell.

Det har i huvudsak anförts tre skäl för införande av enhetliga bokföringsbestämmelser för de enskilda järnvägarna. Det ena skälet och det, som låg till grund för 1920 års riksdagsbeslut, där en utredning begärdes, är behovet av kontroll över de *statsunderstödda* järnvägarna. Nu har utskottet sagt i sitt utlåtande, att möjligen erforderlig förbättrad kontroll skulle kunna vinnas på administrativ väg. Herr Lindqvist i Halmstad frågade, vad meningen kunde vara därmed. Jag tycker, att utskottet uttalat sig rätt tydligt härom. — Utskottet har bland annat hänvisat till möjligheten för Kungl. Maj:t att i administrativ ordning, om så skulle anses nödigt, ge direktiv angående sådana järnvägars bokföring, direktiv, som säkerligen skulle beredvilligt följas. För övrigt äro ju de statsunderstödda järnvägarna i olika avseenden underkastade kontroll från det allmännas sida. Staten har en representant i styrelsen för en sådan järnväg och en representant i revisionen, vilken sistnämnde skall till vederbörande länsstyrelse lämna en detaljerad redogörelse angående sin granskning, uppgifter skola lämnas till riksgäldskontoret m. m. En del av de bestämmelser, som gälla i dessa avseenden, äro kanske något föråldrade. Exempelvis äro de formulär, enligt vilka uppgifter skola lämnas till riksgäldskontoret, fastställda så tidigt som 1885. Instruktionen för revisorerna har tillkommit 1877 och för styrelseledamöterna 1892. Det förefaller sannolikt, att man genom en modernisering och en anpassning efter tidens krav av dessa bestämmelser och instruktioner skulle kunna vinna åtskilligt. För övrigt möter det säkerligen ej hinder att infordra och erhålla uppgifter i vilken utsträckning som helst från dessa järnvägar, så att de kunna synas så noga i sönarna, som gärna kan vara möjligt, ja kanske noggrannare än som skulle kunna ske med än så utförliga bokföringsföreskrifter.

Frågan om statsinlösen av järnvägarna, det andra skälet, som skulle tala för enhetliga bokföringsbestämmelser, har jag redan berört och framhållit, att denna fråga inte är aktuell.

Det tredje skälet, som kan förefalla plausibelt, är statens taxereglerande

verksamhet. Det är ju så, att det är Kungl. Maj:ts, som fastställer taxorna för de enskilda järnvägarna, och i detta fall kanske det skulle vara av en viss betydelse, om man hade enhetliga bokföringsbestämmelser, men det är nog andra omständigheter, som äro mera avgörande, då det gäller att fastställa taxor för en enskild järnväg än blott och bart vad som kan framgå av järnvägens bokföring. Det är väl huvudsakligen sådana saker, som gälla den närmaste framtiden, såsom, till exempel, den trafik, som järnvägen kan hava att räkna med, priset på kol, avlöningsförhållanden och dylikt. Det är väl dessa förhållanden, som äro de betydelsefulla vid avgörandet av taxefrågor. Därtill kommer ju, att alltsedan 1918 varje enskild järnväg månatligen lämnar en drifrapport till Kungl. järnvägsstyrelsen, och därigenom får nämnda styrelse givetvis en mycket ingående kännedom om utvecklingen av de olika järnvägarna. Erfordras det ytterligare uppgifter, finns det säkerligen ingen enskild järnväg, som vägrat att tillhandagå med allt vad som kan erfordras. Jag tror sålunda, att inte heller i detta avseende, då det gäller taxefrågorna, det kan finnas några tvingande skäl att för den sakens skull införa särskilda bokföringsbestämmelser.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Vad som emellertid gjort mig särskilt betänksam att gå med på Kungl. Maj:ts förslag har varit innehållet i de bokföringsbestämmelser, som här föreliggga. Det finns i förslaget regler, som möjliggöra upptagande av rent fiktiva och imaginära tillgångar, som vidare möjliggöra att upptaga skulderna inom linjen, allt detta i uppenbart syfte att järnvägen skall visa en bättre ställning än den i verkligheten har. Det är väl så, som också lagrådet säger, att man inte bör införa sådana irrationella bestämmelser utan starka skäl av näringspolitisk och nationalekonomisk natur. För min del kan jag inte finna, att några sådana skäl förebragts, och därför ber jag, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Lovén: Herr talman! Det har av herr Winkler och herr Christenson framförts så många och goda skäl för utskottets ståndpunkt, att jag kan fatta mig kort.

När herr Lindqvist i Halmstad såsom talesman för reservanterna säger, att 1918 års järnvägskommitté begärde en sådan bokföringslag, som det här är fråga om, och han trodde eller visste, att jag tillhörde denna kommitté och undrade, huru jag nu skulle ställa mig till utskottets ståndpunkt, vill jag säga till herr Lindqvist, att beträffande den bokföringslag, som kommittén begärde eller i varje fall som jag var med om att begära, var det meningen, att den skulle se ut på ett helt annat sätt än den bokföringslag, som i år framlagts för riksdagen. När sedan herr Lindqvist talade om den svårighet, som utskottsmajoriteten skulle haft för att finna motivering för sin ståndpunkt, var nog den meningen inom utskottet tämligen allmän, att propositionen var av den art, att nästan var och en, som läste den med begrundan och vet, huru det är ställt vid de enskilda järnvägarna, var på det klara med, att den borde avslås, och då bör man inte använda större våld än nöden kräver. Jag skall i detta sammanhang inte yttra mig om reservanternas motivering, ty den säger ingenting. Den säger möjligtvis, att allt vad pappa gör är bra, och därför yrkas bifall till propositionen. Detta endast om herr Lindqvists i Halmstad intresse för utskottsmajoritetens motivering.

När vidare herr Lindqvist i Halmstad säger, att alla myndigheter, som blivit hörda, ha tillstyrkt propositionen, glider herr Lindqvist mycket lätt över, vad lagrådet sagt, den myndighet, som då det gäller lagtext bör ha den största kompetensen att yttra sig. Lagrådet säger, att genom ifrågavarande lagför-

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

slag skulle i fråga om järnvägsaktiebolag i realiteten göras betydande och i och för sig irrationella avsteg från de inom vår aktiebolagsrätt härskande reglerna angående vinstutdelning och tvång till likvidation, vilka regler ansetts vara av stor betydelse för bevarande av bolagens soliditet och skyddande av deras borgenärens rätt. Uppenbart torde, enligt lagrådets åsikt, vara, att dessa undantag icke borde göras utan starka skäl av nationalekonomisk och näringspolitisk natur. Då närmare utredning i detta hänseende icke blivit förebragt, vore det, har lagrådet anfört, för lagrådet vanskligt att bedöma, huruvida dylika skäl föreläge, men förutsatt att så vore, funne sig lagrådet icke böra på grund av det anmärkta förhållandet avstyrka förslagen. Vad betyder detta? Det betyder, att kan man icke prestera, att det är en nationalekonomiskt eller näringspolitiskt stor fråga, det här gäller, vill lagrådet avstyrka. Dessa av lagrådet begärda prestanda äro icke gjorda, alltså innefattar de facto lagrådets yttrande ett avstyrkande, då det, som begärts, inte gjorts eller visats varken i propositionen eller reservationen.

Beträffande lagens innehåll är det för mig mest motbjudande, att skulderna, såsom förut sagts, skola föras inom linjen och därigenom fördröja och uppskjuta likvidation. Det stadgas i ifrågavarande paragraf, att belopp, som påförts ett särskilt konto, benämnt »kostnader att framdeles täcka», och som motsvarar den värdeminskning, som av ålder, nyttjande eller annan jämförlig orsak uppkommer å de till stadigvarande bruk avsedda tillgångarna, skall i erforderlig utsträckning föras inom linjen, därest avsättning till förnyelsefond ej kan till fullo verkställas, utan att årets verksamhet kommer att utvisa förlust, som ej kan täckas av balanserad vinst från föregående år eller av medel, avsatta till framtida förfogande. Vad menas med detta, att man skall föra inom linjen skulder, som man inte kan betala? Jo, därmed avses, att man skall som tillgångar upptaga vissa skulder. Man är då inne på, vad herr Fabian Månsson sade, då vi behandlade sockersubventionen. Han påstod, att sockerbolagen kunde med sina skulder betala hela ökningen av betpriset, och att det sålunda icke behövdes någon subvention. Nu tror jag inte, att herr Fabian Månsson var så styv i bokföring, men efter vad man fått veta här, nämligen att enligt lagen vissa skulder skola föras inom linjen och bli tillgångar, börjar man undra, om inte herr Fabian Månsson också förstod sig på bokföring och hade klart för sig vad han sade.

Emellertid är det än mera förvånande, när herr Johanson i Huskvarna säger, att det är bara bra, att järnvägarna få uppskjuta sin likvidation. Varför är det bra? Jo, de hinna förstöra, utnyttja och slita upp varje bit, som tillhör detta järnvägsbolag, de hinna slita upp räler, kubbar, vagnar och övrig material, och så skjuter man upp likvidationen till dess det inte finns mera att slita upp. Gäller det en järnväg, där staten är förste in-teckningshavare, får staten övertaga en mycket sämre tillgång än om järnvägen i likhet med andra aktiebolag måst gå i likvidation vid en tidpunkt, då dess ställning var sådan, att den enligt aktiebolagslagen måst gå i likvidation. I så fall kunde detta bolag rehabiliteras bra mycket bättre och fortare än om det skulle utnyttjas till det allra yttersta, så att det knappast funnes något mera att använda sig av. Järnvägsföreningen säger i sitt yttrande, att vad man här föreslår är bokföringsmanipulationer i syfte att åstadkomma, att järnvägsaktiebolagen skulle i fråga om skyldigheten att träda i likvidation erhålla en undantagsställning i jämförelse med andra aktiebolag. Det är ett starkt ord, som järnvägsföreningen använder, men jag nästan undrar, om inte det ordet är på sin plats, då man i lagen försöker få in sådana saker, som här föreslagits.

När herr Lindqvist i Halmstad säger, att järnvägsbolagen icke följa aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation, gäller det ju för honom att bevisa, att inte bolagen göra det, men eljest är det väl så, att därför att några inte följa

en lag, som redan finns, går man väl inte hux flux och stiftar en annan lag. I varje fall bör herr Lindqvist i Halmstad rikta sin anmärkning mot det statsombud i den enskilda järnvägen, som finnes, ty åtminstone om en järnväg har statsunderstöd, finnes statsombud i både styrelse och bland revisorer. Beträffande övriga järnvägar tror jag det är väl mycket sagt, att de inte skulle rätta sig efter den lag om aktiebolag, som redan finnes.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Vidare är herr Lindqvist i Halmstad rädd för att inte järnvägsstyrelsen skulle få titta i alla papper, som de enskilda järnvägarna ha, om inte denna lag kommer till stånd. Nu är det så, att de enskilda järnvägarna få offra mycket både arbete och tid för att förse järnvägsstyrelsen med statistik och övrigt material, som den behöver, och ändå har man inte hört talas om, att järnvägsstyrelsen behövt sakna något. Beträffande de med statslån försedda järnvägarna kan staten när som helst föreskriva vad som helst i fråga om statistik och redovisning. De av reservanterna åberopade skälen äro därför, såvitt jag kan finna, alls icke bärande härvidlag.

I propositionen säger departementschefen i början av sitt yttrande, att det torde vara ett allmänt känt faktum, att de enskilda järnvägarnas ekonomiska bärighet under en följd av år undergått en stark försämring, och att de nya bokföringsbestämmelserna torde komma att ytterligare ådagalägga detta förhållande. Att de enskilda järnvägarna gå mycket dåligt och gå sämre nästan dag för dag, det behöver man väl inte någon ny bokföringslag för att konstatera. Det kan vem som helst konstatera utan bokföringslag. Men vad som behövs är, att statsmakterna ville se till, att man inte låter dessa hundratals järnvägar i var sin lilla krok fortsätta att förstöra statens nationalekonomi, ty det är just vad som sker, så länge dessa järnvägar få fortsätta att gno i sitt anletes svett till glädje för ingen men till skada för landets nationalekonomi. Om statsmakterna ordentligt sågo till, att det åstadkommes en fusion mellan dessa små banstumpar, så att de arbetade tillsammans på ett sätt, som gagnade landet och trafikanterna, då hade statsmakterna gjort en god gärning, som därtill behövs det ingen bokföringslag. Om denna fråga vill jag säga som herr Carlström sade på ett möte, att här hjälpa inga böner, här behövs gödsel. Här behövs ingen bokföringslag men en fusionsbildning, varigenom åtskilliga järnvägar skulle komma på fötter igen, så att de kunde bli till det gagn för vårt land, som de borde vara.

Beträffande frågan om förändret av vissa skulder inom linjen kommer det senare här i kammaren av en annan ledamot att behandlas, när och på vad sätt riksdagen en gång förut sagt ifrån, att den inte vill veta av någonting i den vägen. När det 1927 avläts en proposition liknande denna om en ny bokföringslag, en proposition, som i vissa paragrafer var något olika den nu föreliggande, men i stort sett var lik denna, väcktes i första kammaren liksom i år en motion om avslag på bokföringslagen. Den motion, som då väcktes, var mycket från mot den då avlämnade propositionen. Man sade bland annat: »Att hålla 'store bror' — järnvägarna — till en exercis, som tvingar i alla detaljer, men släppa 'lille bror', den omhuldade landsvägstrafiken, att växa i frihet från besvärande uppsikt, även när denna betingas av trafiksäkerhetens elementära krav — det tyckes vara dagens lösen.» Vidare heter det i denna motion: »Därest för de statslåneunderstödda järnvägarna en särskild lagstiftning anses erforderlig — vilken vi förmena kunna göras överflödig medelst i administrativ ordning givna föreskrifter — få vi beträffande detaljer framställa några anmärkningar.» Denna motion var avlämnad och undertecknad av Adolf Dahl, det vill säga dåvarande verkställande direktören vid Kristianstads järnvägsaktiebolag och nuvarande chefen för finansdepartementet. Det är klart, att han inte som statsråd och chef för finansdepartementet kan yrka avslag på den nu föreliggande propositionen, han kunde möjligtvis i en reservation vänt sig där-

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

emot, men jag är alldeles övertygad om, att om han fortfarande varit endast verkställande direktör för Kristianstad-järnvägen, skulle han nog antingen skrivit under sin kamrat Bomans motion eller också själv avgivit en motion, avfattad i lika ampra ordalag som den han väckte 1927.

Jag tror, herr talman, att vi kunna vila på hanen en smula beträffande bokföringslag för de enskilda järnvägarna. Åtminstone tills vi få bort den olyckliga bestämmelsen, att man skall föra sina skulder på ett sätt, så att de inte skola synas, vill jag, herr talman, inte vara med om denna bokföringslag, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lindley* instämde häruti.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Herr Winkler gjorde det djärva påståendet, att det här föreliggande lagförslaget ginge emot all moral, men om det påståendet vore sanning, så finge vi väl i första hand be Gud bevara oss för alla de herrar, som varit upphovsmän till detta omoraliska förslag. Som bevis på att han kunde ha rätt att värdesätta denna lag så hårt som han gjorde, anförde herr Winkler, att han varit med om mycket bokföring. Ja, jag tror förvisso, att herr Winkler varit med om mycket bokföring, och säkerligen har han varit med om mycket mer bokföring än jag, men det finnes ju även bland dem, som varit med om att utarbeta detta enligt herr Winklers mening omoraliska förslag, personer, som sysslat icke så litet med bokföringsfrågor. Jag kan inskränka mig till att nämna ett enda namn bland de sakkunniga i detta fall, nämligen professor O. Sillén, som ju är en av dem, som suttit med vid utarbetandet av dessa förslag. Intill dess herr Winkler företer starkare skäl än vad han här har gjort för sin ståndpunkt, tror jag man får betrakta det som ett överord från herr Winklers sida, när han velat göra gällande att lagen går emot all moral.

Herr Winkler yttrade vidare, att så länge järnvägarna använde en riktig bokföring, så borde de få föra sina böcker hur de ville. Men är det inte i alla fall, herr Winkler, jag tillåter mig fråga det, på det sättet, att vi haft järnvägsföretag, som visat vinst, när det bort vara förlust och förlust, när det bort vara motsatsen? Sådant har väl ändå förekommit utan att man för den skull kunnat säga, att de gjort sig skyldiga till några lagbrott.

Herr Lovén efterlyste bevis från min sida för mitt påstående att aktiebolagslagen icke efterlevdes. Ja, jag vill säga till herr Lovén, att jag har papper i min ficka, som jag skulle kunna taga fram och åberopa som bevis för mitt påstående, men jag skall inte göra det nu, ty jag trodde att detta var något, som var så välbekant, att inga bevis eller papper skulle erfordras för den saken.

Herr Christenson säger i sitt anförande något som enligt mitt förmenande är fullständigt riktigt. Han säger nämligen, att om man skall gå in för en speciallagstiftning, så skall man ha mycket starka skäl för denna speciallagstiftning. Herr Christenson hade inte funnit, sade han, att dessa mycket starka skäl föreläge här. Jag skall därför tillåta mig att ur 1927 års kungl. proposition återgiva en passus, som återfinnes på sid. 10 i propositionen. Det heter där: »Sedermera anförde riksdagens revisorer i sin berättelse om granskningen av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för år 1918, att de vid granskning av de med statslån understödda järnvägsaktiebolagens räkenskaper funnit, att enhetliga grunder ej tillämpades vid uppgörandet av de balansräkningar samt vinst- och förlusträkningar, vilka plägade intagas i eller bifogas vederbörande bolagsstyrelsers förvaltningsberättelse. Till belysande av detta förhållande anförde revisorerna åtskilliga exempel. Revisorerna framhöllo vidare, att det syntes uppenbart, att de av dem påvisade och övriga olikheter i

järnvägsbolagens bokföring försvårade möjligheten såväl att rätt bedöma ett visst bolags ställning som att anställa jämförelser de olika bolagen emellan. Ett sådant förhållande ansåge revisorerna vara till men för dem och för övriga myndigheter vid deras granskning.» — Jag tycker, att enbart detta av statsrevisorerna då anförda skäl borde väga mycket tungt, även för herr Christenson. Vidare yttrade departementschefen år 1927 med anledning av att Svenska järnvägsföreningen och Gävle—Dala järnvägsaktiebolag hade gjort gällande, att behov av särslagstiftning för de enskilda järnvägarna, gående utöver i förordningen om handelsböcker och i aktiebolagslagen givna regler icke föreläge, följande: »Att för de enskilda järnvägarnas del särskilda bestämmelser, vilka så att säga utgöra en påbyggnad å de för näringsidkare respektive aktiebolag i gemen gällande bokföringsföreskrifterna äro av behovet påkallade, torde emellertid genom de uttalanden, vilka föregått den utredning, som resulterat i det år 1923 framlagda förslaget, vara tillräckligt omvittnat och kan enligt min mening anses vara ställt utom allt tvivel. De över förslaget hörda myndigheterna hava ock ånyo hävdadt denna uppfattning.»

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Skulle vi nu medge, att det är sant vad herr Winkler säger, så måste vi också säga, att då skulle även våra myndigheter vara förfärligt omoraliska, eftersom de kunnat vara med om att först framlägga ett förslag sådant som detta och sedan vara med om att tillstyrka det. Herr Winklers yttrande kan knappast förklaras på annat sätt än att det var ett ord, som han råkade komma med under stridens hetta.

Det var icke utan en viss förvåning jag hörde herr Lovén citera vad lagrådet hade haft att anföra. Det är såvitt jag kunnat höra, ingen föregående talare, som brytt sig om att erinra om den saken, och det tänker jag är mycket klokt gjort för deras vidkommande. Då vi behandlade denna proposition i utskottet, var det många, som slogo på samma strängar, som herr Lovén nu gjorde och hänvisade till vad lagrådet anfört. Nu är lagrådet en myndighet, som, kan jag säga, vi alla ha den största respekt för. Lagrådet består ju av tre justitieråd och ett regeringsråd, alltså män med kunskaper, män, om vilka man har anledning tro, att de sunt och riktigt skola bedöma olika frågor. Men när det gäller dessa rent ekonomiska frågor, så undrar jag ändå, om icke riksgäldsfullmäktige äro minst lika kompetenta att bedöma dessa frågor som lagrådet. Om herr Lovén ser efter i grundlagarna — ja det behöver han nog icke göra för övrigt, ty han har det säkert i minnet — så skall han finna, att lagrådets sammansättning växlar. När man därför citerar lagrådet, skall man komma ihåg, att lagrådet icke ständigt består av samma medlemmar, och i och med denna växling inträffa givetvis också växlingar i rådets uppfattning. Nu citerar herr Lovén det lagråd, som haft att yttra sig över den nu föreliggande propositionen, men han nämner icke ett ord om vad det lagråd sade, som hade att yttra sig över 1927 års förslag. De personer, som då utgjorde lagrådet, voro icke mindre kunniga än de, som nu äro medlemmar av rådet. Nu är för övrigt att märka, att lagrådet i år ingalunda yrkat avslag på det föreliggande förslaget. År 1927 hade lagrådet emellertid ingenting att invända mot förslaget, fränsett vissa detaljanmärkningar, som lagrådet då framställde.

Jag finner sålunda, herr talman, att vad som från utskottsmajoritetens sida här har presterats, icke ger anledning att frångå Kungl. Maj:ts förslag. Det är utan tvivel sant och riktigt, och det har ju departementschefen även medgivit, att man med denna lag bryter aktiebolagslagens generella giltighet. Det blir en särslagstiftning för dessa järnvägsföretag, men denna särslagstiftning är betingad av den särskilda ställning, som järnvägsföretagen intaga. Jag vidhåller sålunda, herr talman, det yrkande jag tidigare gjort.

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Borell**: Jag beklagar, att jag, till följd av att jag varit upptagen med samma fråga i första kammaren, icke varit i tillfälle att från början höra den debatt, som förts här i kammaren. Det kan därför hända, och det beklagar jag, att jag kommer att upprepa ett och annat, som är sagt här förut. Om jag skulle beklaga ännu en sak, så skulle det vara, att kammaren är så glest besatt för tillfället, ty denna fråga, mina herrar, är icke så lätt att sätta sig in i, endast genom att läsa ett utskottsbetänkande. Detta är en fråga, som väl tarvar en ingående överläggning för att kunna ur sakliga synpunkter rätt bedömas.

Jag tror, att många av de invändningar, som gjorts, äro beroende dels på missuppfattning om vad denna lagstiftning innebär och hur långt den syftar och dels på ett rent felaktigt bedömande av frågan i vissa avseenden.

Min ärade vän och tillfällige motståndare i första kammaren, herr Boman, har i slutet av sin motion lagt upp problemet så, som det väl i själva verket ytterst ligger till. Han säger, att det är naturligt, att de enskilda järnvägarna icke kunna ha någon önskan att komma under en starkare kontroll från de statliga myndigheternas sida än som redan föreligger enligt de allmänna bokföringsreglerna. Den synpunkten förstår jag mycket väl. Jag gillar och delar principiellt hela den uppfattning, som ligger bakom herr Bomans uttalande, att staten icke bör i vidare mån än som är nödvändigt för dess intressen eller för allmänna intressen överhuvud taget, lägga sin tunga hand på de enskilda näringarna. Jag tror emellertid icke, att så skulle komma att ske i detta fallet.

Jag skall efter dessa inledande ord erinra om, att detta icke är någon ny fråga. Frågan kom upp i riksdagen år 1916, och sedan dess har den varit föremål för bedömanden och yttranden av olika myndigheter liksom ock av riksdagen. Alla de hörda myndigheterna, riksgäldskontoret, järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ha ur olika synpunkter kommit till det resultatet, att det vore fördelaktigt att få en enhetlig bokföring vid de enskilda järnvägarna. Denna uppfattning har ju också riksdagen principiellt delat senast 1927, då riksdagen i likhet med första lagutskottet för sitt uppskovsbeslut endast anförde det skälet, att man borde vänta med att göra en särslagstiftning, till dess man fått den allmänna bokföringslagstiftning, som då ännu låg i stöpsleven, ordnad. Sistnämnda lagstiftning genomfördes ju år 1929, så att den anledningen till uppskov alltså icke längre är för handen. Jag har för den skull helt naturligt ansett det vara min skyldighet att överväga denna fråga, och detta övervägande har lett därhän, att jag kommit till det resultatet, att man, oaktat de allmänna synpunkter jag nyss nämnde, kan och bör taga detta lagförslag.

Förslaget bygger till allra största delen på den proposition med förslag till lag om bokföring vid de enskilda järnvägarna och om ändring i lagen om järnvägsaktiebolag, som framlades av Kungl. Maj:t år 1927. De formella ändringar, som gjorts, äro föranledda av nödvändigheten att bringa lagstiftningen i överensstämmelse med den år 1929 antagna allmänna bokföringslagen, och de båda sakliga ändringar, som förslaget upptager, hava vidtagits för att tillmötesgå önsknings, som framförts vid 1927 års riksdag. Den ena av dessa ändringar gäller en bestämmelse, som föreslogs i 10 § i den då föreslagna lagen om en särskild bokföring för delsträckor av järnväg, och det andra, att man borttagit bestämmelsen om skyldighet för de enskilda järnvägarna att på anfordran förete sina räkenskaper med tillhörande handlingar för vissa myndigheter. I övrigt är det nu framlagda förslaget precis detsamma som 1927 års förslag. Mot detta senare förslag hade lagrådet i princip intet att erinra; mot det nu föreliggande förslaget har det nuvarande lagrådet däremot haft vissa principiella betänkligheter, till vilka jag senare skall återkomma.

Det förefaller mig en smula förvånande att finna, att under det att alla tidigare hörda myndigheter liksom riksdagen själv i princip anslutit sig till för-

slaget om en enhetlig bokföring för de enskilda järnvägarna, så har utskottet nu kommit till en annan uppfattning. Utskottet bestrider visserligen icke, att det ur vissa synpunkter skulle vara nyttigt med en sådan lagstiftning, men det bagatelliserar värdet därav och säger, att värdet av lagstiftningen icke är så stort, att det uppvägar olägenheterna. Jag har sagt förut, att jag förstärker de allmänna synpunkter, som läggas upp i herr Bomans motion, och jag skulle icke gråta, om detta förslag skulle falla ur *de* synpunkterna, men vad utskottsutlåtandet beträffar, får jag uppriktigt säga, att ett svagare utskottsutlåtande än detta har jag icke sett på mången god dag. Hela utlåtandet utgör ett försök att plocka fram alla möjliga små stenar och små hinder, vilka var för sig äro obetydliga, till en så stor hög, att de kunna välta förslaget, och ändå bli, såvitt jag kan förstå, alla skälen samfällt icke större än vart och ett av de små skälen. Utskottet har i sitt utlåtande fullständigt tappat bort den ledande principiella tanke, som lett riksdagen och myndigheterna i deras tidigare uttalanden, och kommit med en massa små bagatellartade, ofta felaktiga skäl och påståenden.

Jag skall börja med att säga, att bakom förslaget ifråga ligger naturligtvis det allmänt kända förhållandet att gällande bokföringsföreskrifter icke alltid följts av de enskilda järnvägarna. Enligt de allmänna bokföringsföreskrifterna få tillgångarna icke upptagas varken över sina verkliga värden eller över anskaffnings- eller tillverkningsvärdet. De senare kallar jag hädanefter i enlighet med propositionen för anläggningsvärdet. Det finnes emellertid ett undantag från denna regel, nämligen beträffande tillgångar avsedda för stadigvarande bruk, ty dessa få tagas upp till högre värde än anläggningsvärdet, om nämligen verkliga värdet är högre än anläggningsvärdet. Men sker så, skall årligen verkställas avskrivning motsvarande den värdeminskning, som dessa tillgångar undergå på grund av ålder, användande eller andra orsaker. Detta kan ske antingen genom direkt avskrivning eller genom att föra motsvarande belopp på förnyelsekonto. Sker icke detta, blir bokföringen givetvis felaktig, ty avskrivningen — detta får man hålla noga klart för sig, då man bedömer saken — är en driftkostnad jämförlig med varje annan driftkostnad. Om man således icke gör avskrivning för varje år med belopp motsvarande den årliga värdeminskningen, så blir hela bokföringen felaktig och möjlighet förefinnes för att vid en kommande vinstutdelning disponeras icke blott verklig vinst, utan att man också tager av det investerade kapitalet. Om underlåtenhet att göra avskrivning fortgår år efter år — vi få komma ihåg, att för många av de enskilda järnvägsföretag äro de ekonomiska resultaten tyvärr nu för tiden ganska svaga — ligger det nära till hands att befara, att storleken av den värdeminskning som drabbar företaget varje år, faller ur minnet och man vet slutligen icke vid eventuellt skeende utdelning om vad man delar ut är verklig vinst eller del av det investerade kapitalet. Härigenom blir också för varje år, som går, den överblick över företagens ekonomi, som bokföringen borde skänka, allt svagare.

För att bringa reda och enhetlighet i detta hänseende har nu valts den utvägen att föreskriva, att man alltid skall uppföra de för stadigvarande avsedda tillgångarna, till det belopp, som motsvarar anläggningsvärdet. Därefter skall för varje år avskrivas det belopp, som motsvarar den årliga värdeminskningen. Men detta får icke ske genom direkt avskrivning utan genom avsättning till förnyelsefond. Skulle det vara så, att årets vinst jämte eventuellt befintlig från föregående år uppsamlad och till det löpande året balanserad vinst eller andra medel, avsedda till framtida bruk, icke skulle förslås för att täcka det belopp, som motsvarar värdeminskningen för året, skall den del, som motsvarar tillgängliga vinstmedel, föras till förnyelsefonden men återstoden föras inom linjen. Vid avsevärd och varaktig förbättring av bolagets ekonomiska ställ-

*Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. (Forts.)

ning skola de inom linjen förda beloppen föras ut såsom effektiv skuld å förnyelsefonden, men för att få balans på tillgångssidan för man samtidigt upp motsvarande belopp å ett konto benämnt »kostnader att framdeles täcka».

Häremot har anmärkts, att detta innebär en felaktig bokföring, och man har t. o. m. använt så starka ord som skenbokföring och luftbokföring. Ännu mera felaktigt är emellertid om man såsom skett vid åtskilliga enskilda järnvägar och antagligen fortfarande sker, nämligen att i räkenskaperna icke upptaga några avskrivningar eller sådana till för låga belopp. Enligt det nu framlagda förslaget uppkommer det visserligen också ett fel i bokföringen, men därmed är dock förenat den stora fördelen, att man för varje gång i räkenskaperna anger felets storlek, varigenom man ser huru stor avsättningen borde vara och huru mycket därav, som ej kunnat täckas av vinstmedel och vilka rättelser som framdeles böra vidtagas. Varje post, som föres inom linjen, är givetvis en uppskjuten kostnad, och egentligen skulle hela detta belopp täckas, innan någon vinstutdelning finge ske. Nu har man emellertid — och detta anföres också som ett skäl mot detta förslag — medgivit en viss lättnad i detta hänseende. Man har i aktieägarnas intresse velat uppställa något liberalare regler för att möjliggöra utdelning. Enligt lagförslaget medges nämligen, såsom jag nyss nämnt, att, om vederbörande järnvägsbolags ekonomiska ställning undergår avsevärd och varaktig förbättring, belopp, som står inom linjen, föres ut på förnyelsefonden och att, när så skett, vinstutdelning får äga rum under förutsättning dock att å motsvarande tillgångskonto »kostnader att framdeles täcka», påförda belopp amorteras efter av Kungl. Maj:t godkänd plan.

Detta är, säger man, också en farlig princip. Men är det så? Korrektivet mot att man börjar utdela för tidigt eller delar ut för mycket ligger i att man aldrig får dela ut något, så länge det finnes något belopp inom linjen på debetsidan, och att detta belopp får icke föras ut från sin plats inom linjen under andra förutsättningar än att järnvägsbolagets ekonomiska ställning avsevärt och varaktigt förbättrats. Ehuru således strängt taget ingen utdelning borde tillåtas förrän hela det belopp, som finnes på kontot »kostnader att framdeles täcka»! guldits, har man i aktieägarnas intresse gjort en viss eftergift beträffande denna regel, men förutsättningen härför är, som nämnts, att järnvägsbolaget har undergått varaktig ekonomisk förbättring och täcker den uppskjutna kostnaden enligt fastställd amorteringsplan. Jag kan inte se, att detta innebär någon egentlig våda. Så vitt jag förstår är det icke heller de nu angivna reglerna för bokföringen, som föranlett de starkaste invändningarna från järnvägsbolagens sida, utan vad man är rädd för är, att avskrivningsprocenten skall bestämmas av Kungl. Maj:t efter en viss enhetlig grund. Man framhåller, att avskrivningsprocentens fastställande måste ske efter tagen hänsyn till de särskilda tillgångarnas art och beskaffenhet och i förhållande till rörelsens växlande ekonomiska resultat. Genom fastställande av i förväg bestämda enhetliga grunder skulle de enskilda företagens handlingsfrihet bindas i allt för hög grad. Framför allt skulle det vara orimligt, om ett företag, som redan gjort stora avskrivningar, så att det bokförda värdet av deras tillgångar kanske befinner sig långt under det verkliga värdet och anläggningens värdet, ändock skulle tvingas till fortsatta avskrivningar år efter år efter en viss avskrivningsprocent i stället för att tillåtas göra utdelningar. Ja naturligtvis vore det olämpligt, men det är heller inte meningen och i förslaget öppnas också möjlighet dels för att i särskilda fall få andra avskrivningsnormer fastställda, än som i allmänhet gälla, och dels för att år efter år kunna få tillstånd av Kungl. Maj:t eller den myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t överlämnar detta avgörande, att slippa göra några avskrivningar alls. Det kan väl

ej rimligen antagas att ett sådant järnvägsbolag, som gjort stora avskrivningar under årens lopp så att tillgångarnas bokförda värde befinner sig långt under anläggningsvärdet och verkliga värdet, skulle komma att tvingas att göra ytterligare avskrivningar innan värdet gått ned så mycket, att fortsatt avskrivning i följd därav erfordras.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Det är förresten rätt egendomligt, att svenska järnvägsföreningen i sina yttranden i detta avseende så bestämt motsätter sig fastställandet av enhetliga grunder för beräkning av den årliga avskrivningen, då samma förenings styrelse tidigare arbetat för att man inom järnvägsförvaltningarna borde söka åstadkomma en enhetlig avskrivningsprocent, och funnit att detta också mycket väl bör gå för sig. Frågan har nämligen varit uppe i järnvägsföreningen, som uppdragit åt sin verkställande direktör att undersöka, om det icke skulle vara möjligt att åstadkomma en enhetlig avskrivningsprocent, vilket ju också har stort värde ur beskattningssynpunkt både för den enskilde och för beskattningsmyndigheterna. Jag citerar här ur ett protokoll vid svenska järnvägsföreningens sammanträde den 5 maj 1916. I detta protokoll finnes intaget en av föreningens verkställande direktör uppgjord påminnelse angående slitningsavdrag vid järnvägsbolagens taxering, däri det heter: »Det torde emellertid vara praktiskt lämpligt att söka finna ett medeltal för avskrivningsprocenterna, som kan tillämpas vid alla järnvägar. Visar sig detta medeltal bliva för högt vid viss järnväg och avskrivningen sålunda blir för stor, så blir naturligen resultatet i sinom tid det, att antingen avskrivningen helt och hållet inställes för något år eller att den minskas väsentligt, intill dess normal förnyelsefond uppnåtts. I intet av dessa fall torde uppstå någon förlust för stat eller kommun, då den beskattningsbara vinsten torde i motsvarande grad ökas vid inställd eller minskad avskrivning. Visar det sig åter i något fall, att avskrivningen blir för liten, bör givetvis en dylik järnväg framlägga bevis härför inför skattemyndigheterna, då en högre avskrivning icke torde kunna vägras.

Ur beskattningssynpunkt bör sålunda någon allvarligare invändning icke kunna göras mot användandet vid samtliga enskilda järnvägar av avskrivningsprocenter, vilka såsom medeltal få anses riktiga. De felaktigheter, som kunna uppstå i skattehänseende, torde under årens lopp praktiskt taget komma att utjämnas.»

Sedan beslöt styrelsen efter tagen del av denna påminnelse dels att »styrelsen funne det vara riktigast, att avskrivning beräknades å ursprungliga värdet, och dels att styrelsen funne de av verkställande direktören i bilagan 10 till styrelsens protokoll för den 5 maj 1916» — det var denna bilaga, jag nyss läste upp — »föreslagna avskrivningsprocenterna vara rätt avvägda och väl lämpade att användas vid skeende avskrivningar å en järnvägs olika tillgångar». Sålunda, mina herrar! Det möter tydligen icke så förfärligt stora hinder att fastställa en något så när enhetlig avskrivningsprocent naturligtvis med bibehållen rätt att få den jämkad efter förhållandena, eller att få avskrivningen för visst år alldeles inställd, med möjlighet således till avvikelser från den fastställda planen. Det är på detta sätt man tänkt sig avskrivningsproceduren anordnad i det föreliggande lagförslaget.

Ett av skälen för införandet av en enhetlig bokföring är att staten har intresse av att kunna på ett överskådligt sätt bedöma en järnvägs ekonomiska ställning, när det är fråga om en inlösen av densamma. Utskottet har invänt, att den synpunkten icke väger så mycket. Jag medgiver, att då inlösen sällan ifrågakommer och då i förekommande fall en mera ingående undersökning av ifrågavarande järnvägs ekonomiska ställning är nödvändig, denna synpunkt icke är av större betydelse och icke enbart för sig kan motivera en lagstiftning sådan som den nu föreslagna. Men det är även ur andra synpunkter ett statens

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

intresse att övervaka det ekonomiska läget vid de enskilda järnvägarna. Så är förhållandet, när det gäller järnvägar, som hava statslån. Särskilt är emellertid den enhetliga bokföringen även ur de enskilda järnvägarnas egna synpunkter av betydelse, när det gäller regleringen av taxorna, varom jag fått erfarenhet under det taxearbete, som pågått under min statsrådstid. Från utskottets sida söker man förringa även denna synpunkt. Man hänvisar till, att de enskilda järnvägarna numera ej kunna höja sina taxor på grund av konkurrensen med bilar och andra transportmedel. Man går då ut ifrån, att det är fråga om statsingripande endast när det gäller att sänka taxorna, men så är ingalunda förhållandet. Frågor kunna och uppkomma om att motverka den skadliga inverkan, som denna konkurrens åstadkommer på mindre lokalsträckor, genom att öka taxorna på längre distanser, ävensom, om besparingar kunna göras genom sammanslagningar t. ex. av mindre järnvägar för åstadkommande av bättre hushållning genom användande av gemensam materiel och mindre antal tjänstemän. Det är således icke bara så, att det ingripandet från statens sida endast inriktar sig på en nedsättning av taxorna. Det är lika mycket inriktat på ett sanerande av företaget överhuvud taget, och det gäller att se till, icke blott om en sanering behöves utan också huru en sådan skall ske. En enhetlig bokföring underlättar givetvis i hög grad hela överblicken.

Utskottet säger vidare, att målet kan nås genom från järnvägsföretagen inhämtade upplysningar eller genom att göra den kontroll, som verkställs av statens ombud, mera effektiv. Jag tror emellertid, att man kan vara överens om, att de upplysningar, som kan erhållas på sådant sätt, skulle bli så värdefulla, som den överblick, som kan erhållas genom enhetlig och rationell bokföring. Statens ombud ha också — herrarna veta vilken ställning de intaga — uppenbarligen ytterst svårt att bilda sig en uppfattning och få tillförlitliga upplysningar rörande de företag, de äro satta till att granska, såvida de icke erhålla stöd av en riktig, enhetlig och rationellt ordnad bokföring. En sådan är för dem ett utomordentligt starkt hjälpmedel. Jag tror således för min del, herr talman, att en enhetlig bokföring är av utomordentligt stor vikt. Den förtar icke järnvägsbolagen rätt att utdela sina vinster. Den endast inskräper vad som verkligen är att anse såsom vinst. Jag kan såsom upplysning nämna att av de 113 järnvägsbolag, som redovisas i den allmänna järnvägsstatistiken för 1928, ha 44 företag aldrig gjort avskrivningar vare sig direkt eller indirekt genom avsättning till förnyelsefond. Det invändes vidare, att det föreslagna bokföringssättet i varje fall icke blir effektivt, därför att, enligt övergångsbestämmelserna, bolag, som redan fört upp de för stadigvarande bruk avsedda tillgångarna — i den mån sådant varit tillåtet — till högre belopp än det, vartill kostnaderna för dess anskaffning eller tillverkning uppgått, får bibehålla det högre beloppet i dess helhet upptaget såsom anläggningsvärde. Men detta synes mig vara ett ytterst svagt skäl, som utskottet kommer med, ty man får dock, med utgångspunkt från det sålunda upptagna värdet, ett rationellt avskrivningsförfarande fastställt och kommer således ifrån den fara för en sund ekonomisk utveckling, som ligger däri, att årliga avskrivningar underlåtas med därav följande svårighet att bedöma läget.

Man kan ju säga, att vad jag här har sagt kan vara tillämpligt även på andra företag än järnvägsbolagen. Det må vara sant, men de enskilda järnvägarna ha dock en ställning, som gör att staten har mera anledning att utöva en reglerande verksamhet i avseende å dem, än när det gäller affärsföretag i allmänhet. Järnvägsbolagen äro koncessionerade och utöva en viss, icke obetydlig del av den allmänna samfärdseln och de ha också i stor utsträckning statsunderstöd. Beträffande taxorna råder det ju en stor konkurrens mellan de enskilda järnvägarna, som ju icke vilja ha taxorna för låga och industrien i övrigt, som vill ha så låga taxor, som möjligt. Det är, jag upprepar det, av utomordentlig

vikt, att man har möjlighet att få en objektiv överblick över deras ekonomiska ställning.

Jag skall sluta med att säga ett par ord om ytterligare en fråga, som man också gjort ett stort nummer av. Det är frågan om de föreslagna likvidationsföreskrifterna. Det har talats mycket om vad lagrådet sagt i detta fall. Jag vill fästa uppmärksamheten på att lagrådet tidigare icke haft några anmärkningar att göra i detta fall. Det nuvarande lagrådet däremot har gjort ett par formella anmärkningar dels beträffande vinstutdelningsreglerna och dels framför allt beträffande likvidationsreglerna. Ser man litet närmare på saken, tror jag dock, att farhågorna böra kunna försvinna. Jag har redan talat om vinstreglerna och vilket korrektiv man har mot för stora utdelningar och att utdelningsreglerna äro tillkomna i de enskilda intressenternas egna intresse. I fråga om likvidationsbestämmelserna, är det ju så, som herrarna veta, att ett aktiebolag skall likvidera, när $\frac{2}{3}$ av aktiekapitalet är förbrukat. Man har att jämföra tillgångar och skulder. I det föreliggande lagförslaget göres en jämkning rörande beräkningsgrunden för här ifrågakvarande företags vidkommande. I fråga om tillgångarna får man räkna med icke blott de verkliga tillgångarna utan också med de fiktiva poster, som kunna finnas uppförda å kontot att »framdeles täcka». Man behöver således vid beräkning av skulderna ej taga hänsyn till den del av avsättningarna till förnyelsefonden, som är förd inom linjen eller till inom linjen förda anståndsräntor på statslån. Med tillämpning av detta beräkningsätt kan man undvika att sätta en järnväg i likvidation, då det eljest med tillämpning av vanliga regler skulle ske. Man har således velat införa lindrigare regler än de eljest vanliga. Är detta en farlig princip beträffande järnvägarna? Jag tror det icke. Järnvägsbolagens tillgångar äro av en viss art. Det är banvallen, rälsen, banbyggnaderna och rullande materielen o. s. v., som har ett relativt litet realisationsvärde. Det har värde egentligen endast så länge det brukas för sitt ändamål, och det föreligger icke något intresse varken för staten eller de enskilda fordringsägarna att driva ett järnvägsbolag till upplösning, förrän vid den tidpunkt, då man måste uppgiva allt hopp om att bolaget skall kunna fylla sina förpliktelser beträffande räntor och sådant. Men så länge utsikt förefinnes till förbättring, ligger det i såväl statens som de enskilda fordringsägarnas välförstådda intresse att låta företaget leva, ty det är det enda sätt på vilket de kunna rädda sina tillgodohavanden. Dessa tillgångar äro i stort sett icke sådana, att de kunna försvinna. Det föreligger således icke alls samma fara, som när det gäller enskilda affärsföretag med lättare realiserbara tillgångar. Här föreligger ett intresse att söka, så länge det finns hopp om att företaget skall kunna saneras, fortsätta rörelsen. Att driva till likvidation efter de nu gällande relativt stränga villkoren så länge hopp finnes om en förbättring, vore icke rationellt eller till nytta varken för staten eller de enskilda fordringsägarna. De enskilda fordringsägarna ha alltid den möjligheten att begära företaget i konkurs, om icke räntorna längre betalas. Deras rätt trädes således icke för nära genom införandet av denna likvidationsbestämmelse. Beträffande avvikelserna från de vanliga bokföringsföreskrifterna i fråga om vinsten och de liberala likvidationsvillkoren torde, om man tänker på den verkliga innebörden av dessa bestämmelser, de däremot riktade invändningarna icke vara av så stor betydelse. Jag tror, att man mycket gott kan taga de avvikelserna. För min del tror jag, att det blir till nytta både för de enskilda järnvägarna själva och för staten, om man tar denna lag. Ingen kan bli lidande på att man inför ett riktigt, rationellt och överskådligt bokföringsförfarande vid de enskilda järnvägarna, och det är ingenting annat än detta, som man vill göra. Naturligtvis bör emellertid de föreslagna bestämmelserna tillämpas på förståndigt och praktiskt sätt. Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville biträda reservationen.

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Herr Wikström: Även jag beklagar att herr statsrådets anförande här icke kom att hållas i början av debatten. Ett försök att upptaga hans bevisföring till förmån för propositionen skulle ju bli detsamma, som att i allt väsentligt upprepa, vad som sagts förut i flera anföranden. Jag skall därför icke för min del giva mig in på ett bemötande punkt för punkt i det avseendet, men när jag varit med om utskottets beslut skall jag i korthet giva tillkänna min uppfattning i saken.

Jag måste i likhet med herr Winkler säga, att jag blev högeligen förvånad när huvudreservanten, herr Lindqvist i Halmstad, började sitt första anförande med att säga att utskottsmajoriteten hade haft så utomordentligt svårt, när det gällt att finna skäl mot propositionen. Liksom herr Winkler har jag den uppfattningen, att det var alldeles tvärtom, och att det var reservanterna, som vid debatten i utskottet icke kunde framföra några verkliga skäl för sin ståndpunkt. Jag kan icke förstå annat än att vi måste ha mycket olika uppfattning om vilka slags skäl, som i en sådan här fråga äro de avgörande.

Vad herr Lindqvist i Halmstad anförde i utskottet var i allt väsentligt det, att här hade en årgång statsrevisorer framfört krav på en bokföringslag och att bankoutskottet liksom en del andra myndigheter tillstyrkt förslaget, och därför menar han, skulle vi taga detsamma. Jag vill visst icke fränkänna dessa uttalanden ifrån olika myndigheter all betydelse, och när jag för min del först läste propositionen, så var nog mitt första intryck att det här var nog något, som vi få lov att tillstyrka riksdagen att gå med på. Men jag var icke belåten endast med att myndigheterna tillstyrkt förslaget, jag ville också något närmare ha reda på de reella skäl, på vilka detta tillstyrkande hade skett, vilka fördelar, som vore att vinna med införandet av en sådan lag och vilka olägenheter, som lagen skulle avhjälpa. När jag efter dessa synpunkter försökte skaffa mig en uppfattning om lagens värde, måste jag säga, att jag stod skäligen tomhänt. Jag skall nu endast beröra ett fåtal punkter.

Herr Lindqvist sade i sitt sista anförande, att han ansåg att bara den omständigheten att statsrevisorerna hade tillstyrkt en sådan här bestämmelse borde väga tillräckligt tungt för att man skulle gå med på lagen. Han påpekade i sitt första anförande, att det starkaste skälet, det främsta motivet för en sådan lag som denna skulle ligga i de ofta förekommande statsinlösningarna av enskilda järnvägar. Det skälet återopades ju också av 1919 års statsrevisorer. Han påpekade, att det ännu icke är slut med dessa statsinlösningar. Vi ha inom kort att taga ställning till nya förslag i sådant avseende, och flera äro att vänta. Ja, detta är alldeles riktigt. Men jag ber att få fråga herr Lindqvist i Halmstad, om han tror, att riksgäldsfullmäktige, när de framkomma med förslag till sanering av den ena eller andra svaga enskilda järnvägen, basera förslagen på de balansräkningar, som framlagts av järnvägsbolagen. Det går naturligtvis helt annorlunda till. På så lösa boliner kan intet förslag läggas fram. Bakom ett sådant förslag ligger en mycket grundlig och djupgående undersökning av vederbörande järnvägs ekonomiska ställning. Jag förmenar därför, att det för bedömandet av en sådan sak inte spelar någon som helst roll, om de balansräkningar, som vederbörande bolag upprätta, äro i formellt hänseende uppställda på det ena eller andra sättet.

Om bokföringslagen skulle ha denna betydelse i fråga om möjligheten att överblicka bolagens ställning, så hade det i varje fall fordrats, att man helt och fullt tagit konsekvenserna av sina yrkanden och sålunda tvingat vederbörande bolag att vid lagens införande omlägga sin bokföring av de värden, som finnas upptagna i balanskontona, till överensstämmelse med den nya lagens krav. Men en sådan orimlighet har man dock inte vågat sig på, och därmed anser jag också, att nyttan av den i lagen påbjudna enhetligheten till stor del är borta. Ty om herr Lindqvist i Halmstad i egenskap av statsrevisor

eller någon annan i annan egenskap skall bedöma dessa bolags verkliga ställning, så räcker det inte med att titta på balanskontona, även om dessa äro uppställda i enlighet med den nya bokföringslagen. För att få ett verkligt begrepp om vad som döljer sig bakom de olika posterna, måste man i alla händelser taga reda på, hur bokföringen skedde innan lagen kom till. I ena fallet ha kanske värdena gått in, sedan de nedskrivits med 50 procent, i det andra fallet utan någon som helst avskrivning, o. s. v. Vad nytta skulle herr Lindqvist då ha av att en massa balansräkningar för olika bolag förelades honom, visserligen uppställda precis likadant och efter samma regler men där ingångsvärdena kommit till på helt olika sätt? Antingen nöjer han sig med att taga balansräkningarna, och då påstår jag, att det blir tämligen utan värde, därför att man i varje fall inte vet, vilka reella värden, som ligga bakom. Eller också går han till en undersökning, hur de i balansräkningen upptagna värdena verkligen tillkommit, och då frågar jag, vad nytta den nya bokföringslagen egentligen gjort i fråga om underlättandet av överblicken över bolagens ställning. Jag menar, att i och med att man icke vågat draga konsekvenserna av sina egna principer och göra lagen fullt obligatorisk även för de gamla bolagen, så har den största delen av det värde, lagen kunde erbjuda, gått förlorat. Men det är vidare även en annan sak, som gör värdet av dessa likformigt uppställda balansräkningar tämligen problematiskt, och det är, att staten i alla händelser inte har något grepp över hur vederbörande bolag bokföra sina utgifter i fråga om underhåll och anläggningsvärden. Det är, såvitt jag förstår, ingenting som hindrar, att även efter denna lags tillkomst det ena bolaget kan bokföra, låt oss säga, en sådan sak som utbyte av räls såsom underhållskostnad, under det att det andra bolaget lägger precis samma utgift på anläggningsvärdet. Såsom var och en, som haft något litet med bokföring och räkenskaper att skaffa, förstår, finns det en utomordentligt vid marginal, för vederbörande bolag att bokföra sina utgifter såsom man i varje särskilt fall finner sina intressen kräva. Detta gör, menar jag, att även i fortsättningen värdet av balansräkningarna såsom underlag för bedömande av bolagens ställning kommer att bli tämligen problematiskt för att inte säga alldeles obefintligt.

I fråga om möjligheten till ökad utdelning, som herr kommunikationsministern här talade om, undrar jag ändå, om inte olägenheterna av de nya bestämmelserna något underskattades av herr statsrådet. Det gäller ju här avskrivningar och skulder, som man inte förmår täcka av årsvinsten. Om nu ett bolag kommer till en stadigvarande ekonomisk förbättring, så skola dessa återföras inom linjen. Det är ingenting som hindrar, att man under tidernas lopp samlat ihop stora belopp på »luftkontot»: »Kostnader att framdeles täcka.» Sedan inträder en förbättring i järnvägens ekonomi, som styrelsen anser vara stadigvarande. Det finns ingen möjlighet för staten att gripa in och säga, att det inte är någon verkligt stadigvarande förbättring. Den ekonomiska ställningen kan alltjämt vara tämligen problematisk, och förbättringen kan vara försvunnen efter fem eller tio år. Men i och med att styrelsen bestämmer, att förbättringen skall anses vara stadigvarande, har man skaffat sig tillfälle att verkställa utdelning av årsinkomsterna, alldeles oavsett att man har ett löpande stort luftkonto, som icke är täckt, bara man kan täcka den amorteringsprocent, som generellt föreskrivits för alla. Mot detta har inom lagrådet framställts anmärkning, och jag anser, att det är en verkligt allvarlig anmärkning, som man bör taga hänsyn till.

Detta förslag innebär ju egentligen två olika saker. Det är för det första den enhetliga bokföringen, varom de flesta paragraferna handla. Men för det andra är det också något, som ursprungligen icke påyrkats av myndigheterna

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

utan som kommit med såsom en konsekvens vid försöket att genomföra enhetliga former för bokföringen, och det är suspensionen från de vanliga bestämmelserna i fråga om skyldigheten för järnvägsbolag att träda i likvidation. Det är mot denna senare del, som de skarpaste anmärkningarna riktats. Jag skall icke upprepa vad av föregående talare därvidlag yttrats utan lämnar det fullständigt åsido. För min del vill jag endast säga, att jag inte kan finna något som helst verkligt skäl för denna lag annat än att det naturligtvis kan vara trevligt och angenämt för folk, som sysslar med dessa saker, att bokföringen alltid är uppställd på samma sätt. Men den fördelen anser jag icke uppväga de stora olägenheter, som skulle följa med lagen. Jag kan icke, såsom jag ser denna sak, finna den föreslagna lagen vara betingad av några som helst praktiska, reella skäl. Den är i allt väsentligt ett uttryck för en byråkratisk benägenhet för likformighet och schablon. Här har man experimenterat fram en viss bokföringsmetod för statens järnvägar, och sedan skola alla enskilda järnvägar, från sådana stora komplex som Bergslagens järnvägar till den minsta lilla obetydliga lokalbana, tvingas att tillämpa precis samma bokföringsmetod. Det pris, som man skulle få betala för att genom lagen vinna den »översiktlighet», man här talat om, är, tror jag, mycket för högt.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage**: Vad man med denna lag vill nå, är ju, såvitt jag förstår, att åstadkomma säkrare och bättre utgångspunkter, då man skall jämföra olika enskilda järnvägars ställning. Avsikten är vidare, såvitt jag begriper, att när det framkommer siffror rörande den ena och den andra järnvägens ställning, så skola dessa siffror vara mera likvärdiga. Vidare skall det bli större garanti för att samma slags utgifter bokföras lika, varjämte man även vill åstadkomma, att, om en järnväg driver någon verksamhet vid sidan av själva järnvägsdriften, kostnaderna därför skola föras skilt från övriga kostnader. Om man med denna lag kan nå allt detta — och det tror jag att man kan — så måste det ju vara någonting mycket värdefullt. De myndigheter, som skola behandla frågor rörande enskilda järnvägar, ha ju ofta att framlägga förslag inför riksdagen och statsmyndigheterna, och det är ju ganska naturligt, att de från sina utgångspunkter söka åstadkomma, att det material, på vilket de grunda sina framställningar, blir så tillförlitligt som möjligt. Om nu dessa myndigheter ha begärt, att det skall vidtagas åtgärder för att nå detta mål på det sätt, som här föreslagits, så måste jag verkligen säga, att det skall fordras mycket starka skäl för, att en sådan begäran icke skall av riksdagen bifallas.

Det är ju här, såvitt jag förstår, inte fråga om några ökade statsutgifter. Det kan ju hända, att den erforderliga kontrollen över att bokföringen sker på vederbörligt sätt kan komma att kosta något litet i verken, men synnerligen mycket kan det ju inte bli. Jag kan inte heller föreställa mig, att den skyldighet, man här skulle lägga på de enskilda bolagen, kan medföra någon synnerligen stor ökning av deras bokföringskostnader, avlöningar till tjänstemän m. m. Från den utgångspunkten tycker jag därför, att det inte kan vara mycket att invända.

Då jag alltså har klart för mig, att det är av stor vikt, att man får de utgångspunkter, den nya lagen avser att skapa, för ett sakligt bedömande av dessa frågor, och att riksdagen giver vederbörande myndigheter möjlighet härtill, så vill jag förklara, att jag är beredd att gå med reservanterna, d. v. s. på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skulle förresten i detta sammanhang vilja säga, att vi också på ett annat område mött sådana här förhållanden. Vi ha en gång i världen — jag har själv väckt motion i den saken — påyrkat, att det skall finnas normerande

bestämmelser för kommunernas bokföring. Varför ha vi gjort det? Jo, därför att vi ha funnit, att det skulle vara synnerligen värdefullt med en enhetlig kommunal bokföring, då det gäller att jämföra de olika kommunernas ställning, inte minst med hänsyn därtill, att staten har att utbetala skatteutjämningsmedel. Att de olika kommunernas bokföring vore så att säga kongruent, skulle givetvis vara synnerligt värdefullt, då det gäller att fatta beslut i sådana frågor. Det är därför vi begärt, att det skall åstadkommas normerande bestämmelser angående den kommunala bokföringen. Det pågår för närvarande en utredning härom, och det torde väl så småningom bli anordningar vidtagna utöver vad som redan skett, även om det blir i annan form än såsom lag. Genom sådana anordningar kommer man att erhålla bättre utgångspunkter för bedömning av kommunen A:s ställning och kommunen B:s ställning. Men lika väl som detta gäller i fråga om kommunerna och deras bokföring, lika väl torde, om det finnes normerande bestämmelser för de enskilda järnvägarnas bokföring, möjligheten att bedöma de enskilda järnvägarnas ställning i förhållande till varandra bli större. Det är dessa synpunkter, jag velat lägga på den föreliggande frågan.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Sedan skulle jag möjligen också kunna taga upp en hel del andra saker, som här yttrats. Man har särskilt vänt sig mot bestämmelsen, att vissa kostnader skola få föras »inom linjen», såsom det heter på bokföringsspråk. Jag vill säga, att visst kan man ha vissa erinringar att göra mot detta. Men gentemot en föregående talare måste jag i alla fall säga, att detta, att man för en viss utgift »inom linjen», är väl i alla fall en åtgärd av den art, att ingen människa blir vilseledd i fråga om innebörden därav. Jag föreställer mig alltså, att var och en, som har någon aning om bokföring, mycket väl vet, vad som är innebörden av detta, att man i något fall för en post »inom linjen».

Det gäller enligt min uppfattning här icke alls någon principfråga utan i stort sett endast en lämplighetsfråga. Det gäller ju att åstadkomma lämpliga åtgärder för erhållande av en bättre grund vid bedömning av en del frågor, som skola avgöras i riksdagen, frågor som ju ofta äro av ganska stor betydelse, då det gäller de enskilda järnvägarna i landet. Då det alltså här icke gäller någon principfråga utan endast en lämplighetsfråga, då vidare skälen avgjort tala för att gå den väg, som här föreslagits och, då slutligen riksdagen själv en gång i världen begärt detta, fast det var många år sedan, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Man har från ett par håll särskilt vänt sig mot innehållet i denna bokföringslags 6 §, som medger rätt för dessa järnvägsbolag att i vissa fall uppföra poster inom linjen, för att sedan föras på ett konto som skall framdeles täckas. Jag vill med anledning av dessa erinringar säga, att om dessa bestämmelser skulle gälla bolag i allmänhet, eller vårt affärsliv i övrigt, skulle jag för min del icke vilja förorda ett antagande av denna paragrafs innehåll. Då emellertid dessa bestämmelser begränsa sig uteslutande till att gälla enskilda järnvägsbolag och deras rörelse, känner jag mig oförhindrad att yrka bifall till förslaget. Med dessa bestämmelser skulle det kunna bli möjligt för järnvägsbolag, som ha en svag ekonomisk ställning, att åtminstone något längre än eljest hålla sin rörelse i gång, och det torde icke vara uteslutet, att bättre tider inträffade så att dessa bolag i sinom tid kunde betala sina skulder. För övrigt kan dessa bestämmelser icke giva anledning till att några verkliga tillgångar därigenom förloras. Staten kan möjligen i vissa fall förlora ränta för åtskilliga år, men direkt förlust gör den icke härigenom. Man har för övrigt märkt, att de, som nu yrka avslag på lagförslaget, ha den uppfattningen, att ändock något borde göras, men de försöka finna upp nya vägar för att nå vad man skulle få genom denna bokföringslag. Jag

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. är för min del övertygad om att rätta lösningen är att taga lagen sådan den föreligger. Jag yrkar därför bifall till reservationen.

enskild järnväg m. m.
(Forts.)

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga på grund av att jag 1927 var motionär i denna sak och även därför, att jag deltagit i år i det sammansatta utskottets behandling därav, låt vara att jag icke deltagit i beslutet.

När man går att behandla denna sak och skälen för en särskild bokföringslag för de enskilda järnvägarna tryta, så bör man inte, som herr Hage gjorde, blanda in frågan om behovet för kommunerna att få de och de bestämmelserna. Jag är själv drätselkammarledamot och vet, att svenska stadsförbundet för städerna sköter hithörande angelägenheter mycket bra, och jag antager, att Landskommunernas förbund gör det för landskommunerna. Jag tycker icke, att vi i onödan böra lägga oss i den saken.

När jag reser till riksdagen, får jag ofta av mina goda vänner ett motto med mig: Få men goda lagar! Jag tror, att om herr statsrådet hade fått en dylik vink, så hade det inte skadat. Man kan väl näppeligen säga, att denna lagstiftning är nödvändig. I förrgår talades här ganska mycket om att regeringen hade belastat riksdagen med för mycket arbete, kommit allt för sent med en mängd propositioner. Jag tror, att det hade varit skäl i att fundera på, om det var så alldeles nödvändigt att lägga fram förevarande proposition i år. Vi skola komma ihåg, att bokföringslagen antogs 1929. Den har alltså inte varit i verksamhet någon längre tid. Jag tror inte, att man kan ha vunnit en sådan erfarenhet av denna lag, att man redan nu kan ha rätt att kräva en särskild lagstiftning om bokföring för de enskilda järnvägarna. Man kunde nog vänta och se tiden an tills man fått se, hur den nya lagen verkat.

Jag frågar: Vinner man något fördelaktigt med att undanskjuta ett likvidationsförfarande vid ett järnvägsbolag? Jag tror inte, att man vinner något därmed. Det finns otaliga bevis på, att enskilda järnvägar, som hava statslån och dragas med svårigheter att fullgöra sin betalningsskyldighet, betala så långt det är möjligt till enskilda fordringsägare men underlåta att betala amorteringar och ränta å statslånet. Det finns också flera exempel på, att lån, varå kommunerna tecknat borgen, ofta betalats med pengar, som i första hand bort användas till betalning åt staten i dess egenskap av innehavare av in-teckning med bästa förmånsrätt. Detta går att konstatera med den bokföring, som de enskilda järnvägarna nu ha. Så är för övrigt många gånger gjort i bankoutskottet, som årligen har dessa frågor under behandling. Det kan inte behöva resas någon fordran på, att man skall få veta det på annat sätt. Skulle det bli en ny bokföringslag för de enskilda järnvägarna, så komme de inte därför att bättre fullgöra sina betalningar till staten, utan de komme naturligtvis att använda precis samma förfarande som de gjort förut.

Här skulle jag vilja fråga, om det inte är riktigt att gå till väga på det sätt, som riksdag och regering har gått till väga under senare tider. Då en enskild järnväg kommer i den ställningen, att den närmar sig likvidationsmässighet eller redan kommit dit, skickas sakkunnige från riksgäldskontoret ned till järnvägen för att undersöka hur det i verkligheten ligger till. Ofta kan det då visa sig, att det finns ingen möjlighet för järnvägen att betala vare sig föreskrivna amorteringar eller räntan på statsskulden. I många fall har det visat sig, att det inte finns någon annan möjlighet att åstadkomma rättelse än att ingå till regeringen och riksgäldskontoret och begära en viss avskrivning på statslånet och även på förfallna räntor. Så har skett otaligt många gånger. Vi ha nog i år, såväl som tidigare år, exempel på detta i form av kungl. proposition till riksdagen om beviljande av avskrivningar. Det är ju den enda möjligheten att få ett sådant företag ekonomiskt bärkraftigt. Inte gör man det

ekonomiskt bärkraftigt genom att föra vissa skulder inom linjen och låta andra skulder, däribland till betalning förfallna amorteringar och räntor, växa undan för undan, utan då blir nog företaget sämre och sämre i ekonomiskt avseende. Det blir så, som herr Lovén sade, att järnvägen under tiden före likvidationen — denna kommer förr eller senare, även om vi få denna lag — sliter upp materielen, och företaget får ett försämrat värde för den, som har huvudintekningen, staten. Då undrar man verkligen: Är det nödvändigt att stifta en särskild lag för att få det på detta sätt? Här behövas väl samma åtgärder som hittills kommit i fråga, då det gällt att sanera den ekonomiska ställningen. Jag går ut ifrån den uppfattningen, att staten skall hjälpa till, där staten har lämnat enskilda järnvägar koncession och dessa råka i trångmål. Staten har nämligen lagt ut mycket pengar för statsjärnvägar. Där dessa gå fram ha varken kommuner eller enskilda behövt släppa till pengar på annat sätt, än vad som proportionellt pålagts landets samtliga skattebetalare. Om då enskilda och kommuner byggt järnväg till en viss del med statslån och det visar sig, att järnvägen icke är ekonomiskt bärkraftig, då anser jag, att det kan vara riktigt att staten genom att göra en viss avskrivning på sin fordran i en sådan järnväg träder hjälpande emellan. Men det är vad som sker nu.

När järnvägssakkunnige från riksgäldskontoret för några år sedan reste omkring till en hel del enskilda järnvägar och de inte kunde hitta på något annat att säga till vederbörande järnvägsbolag för att uppskjuta likvidationen, så togo de fram ett kommittébetänkande, som de själva hade varit med om att sätta ihop. Där stod det, att vissa skulder skulle kunna föras inom linjen. De tillrådde järnvägsbolag att så förfara långt innan de visste, att bestämmelser om ett sådant förfarande skulle komma i lag. Detta observerade så småningom bankoutskottet. Där ha vi inte varit av den mening, som herr statsrådet haft i propositionen, att det var ett riktigt förfaringssätt som dessa sakkunniga foro omkring och lärde en del järnvägsbolag.

Beträffande den historik, som förebragts i frågan, vill jag fråga, varför såväl herr statsrådet som reservanterna hava underlåtit att tala om vad riksdagen uttalat år 1924 med anledning av vad bankoutskottet skrev, när det gällde decharge för fullmäktige i riksgäldskontoret. Det heter i bankoutskottets då avgivna utlåtande under punkt 4): »Vid granskning av järnvägsaktiebolagens räkenskaper har utskottet funnit, att i ett flertal fall s. k. anståndsrenta å erhållna statslån förts inom linjen, och ha varken revisorerna eller fullmäktige i riksgäldskontoret funnit anledning till erinran häremot. I det förslag angående de enskilda järnvägarnas bokföring, som enligt uppdrag den 31 maj 1923 avgivits av särskilt tillkallade personer, ha enligt däri framlagt formulär för balansräkningens uppgörande anståndsrentan å statslån ansetts böra föras inom linjen, till dess efter låneanniteternas fullgörande skyldighet att amortera densamma inträder. Enligt vad utskottet inhämtat, hava fullmäktige anslutit sig till detta förslag. Då det emellertid enligt utskottets mening icke torde vara uteslutet, att med en dylik bokföringsmetod ett järnvägsbolags trädande i likvidation kan komma att uppskjutas till men för det allmänna, har utskottet ansett, att intill dess annorlunda i vederbörlig ordning bliver bestämt anståndsrentan å statslån bör upptagas såsom effektiv skuld i bolagens räkenskaper; vilket utskottet velat för riksdagen omförmäla.» — Detta godtogs av riksdagen 1924. Alltså gav riksdagen icke någon som helst anslutning till tanken utan gick emot anståndsrentans förande inom linjen.

Herr statsrådet tyckte, att utskottsförslaget var ett dåligt förslag. Jag kommer visserligen icke ihåg ordalydelsen, men hans uttalande tycktes mig innehålla detta. Jag frågar: Hur är det med propositionen? Är inte den själva grunden för det dåliga härvidlag? Jag tror, att det inte går att få

Ang. lag om
bokföring vid
enskild
järnväg m. m.
(Forts.)

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. något bättre utlåtande på grundvalen av en sådan proposition. Därmed kan ju den kritiken anses besvarad, som herr statsrådet tillät sig ställa beträffande utskottets utlåtande.

(Forts.)

Jag tror, herr talman, att när de enskilda järnvägar, som hava statslån, behöva hjälp, det är bäst att göra som vi hittills gjort, att riksdagen och Kungl. Maj:t får träda till, där det inte finns möjlighet att på annat sätt sanera dem. Genom en bokföringslag åstadkommer man inte något ekonomiskt resultat i detta fall. Den hjälp som behövs ligger på ett annat plan. Inte heller behöva vi denna lag, efter vad jag kan förstå, för taxefrågans skull, vilken skjutits fram här. Det var ju det starka skälet i utskottet, att denna bokföringslag skulle vara så bra att ha, när taxorna skola göras upp. Nu har det konstaterats i utskottet, att taxorna gjorts upp för en tid av fem år, under det man hållit på och arbetat med denna lag. Har man nu kunnat göra det utan att invänta denna lag, så kan jag inte se att det finns något starkare skäl för att kräva denna lag. Vad man behöver veta för fastställande av taxor, det få vederbörande, järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, tillräckligt reda på på annat sätt än genom föreskrivna åtgärder i denna särskilda bokföringslag. Det har icke brustit i fråga om erforderliga upplysningar från vederbörande järnvägar.

Det viktigaste på detta område är just vad herr Lovén tryckte på, nämligen ett sammanförande av de enskilda järnvägar, som äro svaga, till större enheter. Inom dessa större enheter kan trafiken drivas på ett helt annat sätt och ekonomiskt förmånligare än eljest. På det sättet kan man också minska på antalet chefer och andra högre tjänstemän, som nu finnas vid varje liten enskild banstump. Jag tror det är den vägen som bör beträdas. Den ger säkert bättre resultat än en särskild bokföringslag. Vi ha ju aktiebolagslagen och den nya bokföringslagen. Dessa böra också gälla för dessa företag. Det bör icke vara något undantag för dessa. De skola ordna upp sina affärer efter samma grunder, som andra näringar få göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Lindqvist i Halmstad, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta banko- och första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 72 ja och 72 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, så beskaffade, som i § 60 2 mom. riksdagsordningen föreskrives, varefter, på

anmodan av herr talmannen, en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Lindley. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.
(Forts.)

§ 5.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av till statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse hörande mark m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. försäljning av mark hörande till Hästhagens mosse m. m.

I en till riksdagen den 31 januari 1930 avlåten proposition, nr 64, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att, efter nedläggande av driften vid statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse, till nämnda anläggning hörande mark, byggnader och inventarier finge försäljas på villkor, som av Kungl. Maj:t godkändes.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Blådinge *m. fl.* väckt motion nr 389, vari föreslagits, att riksdagen ville besluta dels att avslå förevarande proposition, dels ock att torvpulverfabrikationen å Hästhagen skulle, i avvaktan på att den planerade elektrifieringen av södra stambanan fullbordades, fortsättas senast till och med år 1933.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande proposition och ovanberörda motion måtte medgiva, att statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse tillhörande mark, byggnader och inventarier finge i den utsträckning, utskottet angivit, och under iakttagande i övrigt av vad utskottet anfört, försäljas.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herr *Asplund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande proposition och ovanberörda motion måtte medgiva, att statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse tillhörande Hästhagens gård jämte jordbruk och skogsmark finge i av reservanten angiven utsträckning, och under iakttagande i övrigt av vad i reservationen anförts, försäljas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Blomquist**: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga ber jag få säga några ord. När kungl. järnvägsstyrelsen 1916 satte i gång med denna torvpulverfabrikation, var det för att söka åstadkomma en inhemsk produktion, som var behövlig i synnerhet för statens järnvägar. Det var vid en tidpunkt, då priserna på allting voro ganska höga och kristid fortfarande var rådande, vilket man kan förstå av det belopp, som gick åt för att igångsätta denna fabrikation eller 1,300,000 kronor. Det är tydligt och klart, att sedan, när järnvägsstyrelsen och staten tänkte sig att få förräntning på detta höga kapital, kunde detta icke låta sig göra i de tider, som sedan varit.

När alltså denna torvpulverfabrikation sattes i gång, voro många intressen knutna vid den ej minst i den trakt, där fabriken skulle starta. Där blevo anställda en hel del arbetare, och de ha sedan 1916 i stor utsträckning varit knutna vid företaget. Det är icke mindre än omkring 40 stycken, som bildat egna hem där, och det är synnerligen beklagligt, om dessa per-

Ang. försälj-
ning av mark
hörande till
Hästhagens
mosse m. m.
(Forts.)

soner skulle komma i den ställningen, att de nödgades lämna sina egna hem och därigenom kastas ut på arbetslöshetens område. Lika stor iver som på den tid, då fabrikationen sattes i gång, visades från järnvägsstyrelsens sida, lika stor iver synes man nu ha att avveckla hela historien till vad pris som helst. Fabrikationen bär sig inte. Den är förknippad med olägenheter, som man inte förutsatt, förebares det. Jag har tidigare nämnt, att det investerade kapitalet icke kan förräntas, men man kan tänka sig, att driftkostnaderna vid fabrikationen icke skola bli högre än att debet och kredit gå ihop, och det har visat sig, att förlusterna icke ha varit så stora. När man utgår från de låga kolpriser, som råda, mellan 18 och 20 kronor per ton, förstår man, att det är svårt att bedriva verksamheten i fråga med vinst. Men i ett särskilt yttrande från länsstyrelsen påpekas, att det inte behövs mera än en höjning av kolprisen med en krona 50 öre per ton, för att man skall göra en inbesparing på minst 10,000 kronor. När kolpriserna fluktuerar så som de göra, sjunka och stiga, och torvpulverpriset skall beräknas med utgångspunkt från denna kalkyl, så förstår man, att när kolpriset ligger lågt, kan det inte gå ihop, men när kolpriset ligger på en högre nivå, kommer fabrikationen att bära sig. Det har gått med förlust de senaste åren men bara med 13,000 kronor sista året, och om järnvägsstyrelsen hade lagt sig vinn om att göra vissa besparingar, tror jag, att även dessa 13,000 kronorna på förlustkontot hade varit borta.

Jag nämnde med vilken iver järnvägsstyrelsen och vederbörande satte i gång med företaget under krigstiden, och med lika stor iver vill man nu realisera detsamma. Men jag måste beklaga, att icke samma iver visas för att skydda de mänskliga arbetskrafter, som äro knutna vid företaget, dessa människor som nu gå i stor oro för vad som skall bli av det hela. Man förstår, att läget för dessa är ganska prekärt. Vi motionärer ha syftat till att få ett uppskov med nedläggandet av rörelsen för att arbetarna skola få några utsikter att inrätta sig för annat arbete. Emellertid är, som vi alla känna till, torvproblemet ett olöst problem, och det är ganska märkvärdigt, att, när staten nedlagt så stora kapital i detta företag och torvproblemet ligger olöst samt krafter äro i gång för att utvinna något ur torven, man inte kan vila på hanen och se tiden an. Det är förträffliga torvmossar där nere. Om de icke kunna användas med fördel för torvpulverberedning, så kunna de användas för annat ändamål exempelvis stycketorv, ty vi veta, att staten har behov av bränsle för värmekällor på andra områden än för järnvägsdriften. Det skulle vidare icke vara ur vägen att undersöka, om icke man kunde använda torv till annat ändamål.

Vid utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr Asplund, och i den reservationen har framkommit ett uppslag, som är värt att tänka på. Utskottet har icke ansett, att reservantens mening bör komma till uttryck i utlåtandet, och jag vet ju icke varför. Emellertid om man tittar litet närmare på den proposition, som Kungl. Maj:t har lämnat i anledning av elektrifieringen av bandelen Järna—Malmö, så finner man, att det finnes ett behov av en kraftcentral och att det hänvisas till Västerås. Det skulle inte vara ur vägen, om man tänkte litet närmare på det av reservanten framkastade uppslaget.

Jag har förut nämnt, att torvproblemet inte är löst ännu och att man ur torven kan utvinna en hel del saker. Tyskarna ha ur stenkol försökt få fram olja. I Tyskland och även i vårt land har det experimenterats med att få olja ur träavfall. Jag såg i en stockholmstidning häromdagen, att en på detta område mycket erfaren person, nämligen disponenten Herman Ekelund, uttalat sig, och jag tillåter mig att på detta sätt få hans yttrande till protokollet. Han säger: »När undersökningar gjordes om det skick, vari torven borde befinna sig för att lämpligast ingå som råvara för oljeframställning, konstaterades, att lämpligaste formen kunde nås genom en liten ändring av maskineri

och fabrikation enligt den av mig utarbetade metod, som användes vid statens torvpulverfabrik i Vislanda. Och det synes mig, som om det uppnåbara tillverkningspriset på råvaran skulle garantera en fullt ekonomisk oljeframställning. — — — — Med hänsyn till ansökan om statsanslag för oljeexperiment med trä och till en begäran av järnvägsstyrelsen att få nedlägga torvpulverfabrikationen vid Vislanda, har jag, säger disponenten Ekelund, ansett det vara min skyldighet att lämna regeringen ett meddelande om det nyss omtalade. Det synes mig nämligen lämpligt, att om en försöksanläggning för oljeframställning ur trä kommer till stånd, borde även torv förutsättningslöst prövas som råvara. Och i så fall synes det mindre lämpligt att förlägga driften vid Vislandafabriken. Ja, det vore kanske mest praktiskt att förlägga försöksanläggningen för oljeutvinning just till denna fabrik. För min del hyser jag den förvisningen, att torven skall bestå provet.»

Ja, det är ju ett uttalande, som är värt allt beaktande, och här föreligger i riksdagen en motion av herr Pålsson i Anderslöv m. fl., att riksdagen borde bevilja ett anslag av 250,000 kronor för att försöka få fram vissa förutsättningar för torkning av torv och dylikt. När vi alltså finna, att många försök göras för att få fram en lösning av torvproblemet i hela dess vidd, är det ganska märkvärdigt, att staten på detta sätt skall avhända sig rätten att kanske i en framtid kunna utnyttja just dessa präktiga torvmossor och därigenom kanske kunna räcka en hjälpande hand åt de experiment, som göras på området.

Jag finner emellertid till min tillfredsställelse, att utskottet har åtminstone gått med så långt, att Hästhagens torvmosse skall bevaras i statens ägo. Önskligt hade naturligtvis varit, om utskottet även sträckt sig till att söka bevara fabriksanläggningen i statens ägo. Det är ju alldeles naturligt, att vid realiserandet av fabriken, vilkens värde icke går till små summor, kommer staten icke att få alltför mycket pengar tillbaka. Herr talman! Som frågan nu ligger och när vi motionärer delvis fått vår önskan uppfylld, så att personalen åtminstone skall få en respittid utöver den Kungl. Maj:t tänkt sig och med hopp om, att under den tiden man skall kunna nå fram till ett resultat, som även möjligen kan trygga fabriksanläggningen i statens ägo, och därmed eventuellt arbete åt folket, skall jag icke i dag, herr talman, ha något yrkande att göra.

Herr Lithander: Herr talman! Den av den föregående talaren berörda anordning, som träffades år 1916, var motiverad av att man ville under krigstiden ha möjlighet att i någon mån driva järnvägstågen med annat bränsle än som kom utifrån. Det må vara, att detta experiment kostat mycket pengar — det är ofta så med assurance, att de kosta pengar — men jag kan icke neka till, att det enligt min mening icke vore alldeles välbetänkt, om vi koplade bort den möjlighet vi ha att framdeles kunna använda oss av denna utväg. Det är sant, att det blott är en liten del av sitt bränslebehov, som statens järnvägar kunna tänkas få täckt på den vägen, men det är dock en del, och vi kunna komma i det läge, att varje resurs behöver användas. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som jag anser litet mera i det fallet täcker och svarar emot vad jag anser vara önskvärt.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag ber att få erkänna, att jag på avdelningen intagit samma ståndpunkt som herrar Blomquist och Lithander, men å andra sidan kan man inte komma förbi, eftersom vi ha en elektrifiering av en stor del av södra statsbanenätet inom den närmaste tiden förestående, att det inte kan vara rimligt att tillverka torvpulver så synnerligen mycket längre.

När jag talat om att jag i avdelningen förfäktat herrar Blomquists och Lithanders synpunkter, kanske jag också bör anförtro kammarens ledamöter,

Ang. försäljning av markhövande till Hästhagens mosse m. m.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning av mark
hörande till
Hästhagens
mosse m. m.
(Forts.)

att denna min uppfattning med en av motionärernas kraftiga bistånd ledde till att utskottet beslöt återremiss till avdelningen, och det som herrarna här se är resultatet av en kompromiss mellan de olika åskådningarna. Jag vill icke neka till att för mig är en kompromiss ganska helig, så att jag tycker jag har all anledning att hålla på förslaget, i synnerhet som det förhåller sig så som herr Blomquist sagt, att den respittid man når är en respittid, som bör komma den i företaget anställda personalen väl till pass. Det är praktiskt taget beroende av när kampanjen 1932 kan avslutas, när fabrikationen kan läggas ned. Den uppfattningen delades av fjärde avdelningen i dess helhet. Jag har den uppfattningen, att ett definitivt avslutande av torvpulvertillverkningen svårigen kan äga rum förrän fram emot vårmånaderna maj eller juni 1932. Då jag, herr talman, trott mig finna, att motionärerna fått allt väsentligt i sina önskingar uppfyllt och att man icke skall lägga hinder i vägen för ett framtida utnyttjande av mossarna på sätt, som kan befinnas lämpligt, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag också står för kompromissen, oaktat den är dålig. Men min uppfattning går i rakt motsatt riktning mot den föregående talarens. Jag vill säga, att det var stor tur, att den förste ärade talaren icke vill driva torvpulvertillverkningen ännu längre och göra ännu större förluster för staten. När järnvägsstyrelsen förklarat, att den inte kan fundera ut något sätt så att det hela blir ekonomiskt, tycker jag, att tio års experimenterande kan vara nog för att övertyga tvivlarna om att man bör sluta med hela historien och använda en smula ekonomiskt sinne. Jag tror, att vi redan förlorat så mycket på denna torvpulverhistoria, att det är på tiden att reva.

Den förste ärade talaren var inne på problemet att tillverka flytande bränsle med torv som utgångspunkt. På den avdelning av statsutskottet, som jag tillhör, hade vi Sveriges förnämsta fackman på området, och han förklarade, att på den ståndpunkt vetenskapen nu står var saken omöjlig. Man kunde väl få olja, men oljan dugde ej att använda i explosionsmotorer. Den angrep metallen, och där uppstodo syror och dylikt. Därför lär en sådan användning nu vara utesluten. Vad man då skall ha mossen till är svårt att veta. Om man skall skapa användning för torven genom karbonisering eller dylikt, blir det ovillkorligen mindre ekonomiskt. Kan man ej använda torven till eldningsmaterial, så kan det ej bli ekonomiskt att för ändamålet använda några konstgjorda produkter därav. Jag hoppas därför, att varken järnvägsstyrelsen eller Kungl. Maj:t måtte experimentera med någon kvasilösning av frågan, så att vi skola förlora ännu några hundra tusen kronor på historien, varför jag, herr talman, ber att få inlägga den betydelsen i mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan, att det måtte vara definitivt slut med hela detta experiment, med den tidpunkt, som här bestämts.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren sade, att tio år vore en tillräcklig tid för att komma till en uppfattning om, att produktionen ej lönar sig. Tio år är en lång tid — det medges gärna — men det är många epokgörande uppfinningar, som tagit vida längre tid än tio år, och icke minst på det värmetekniska området kan man få experimentera ännu längre för att komma till resultat. Jag tror, att om vi nu göra en besparing här, är det sannerligen icke alltid, som vi räkna lika noga med de utgifter vi göra. Här gäller dock att till slut komma fram till något, som ger ekonomiskt värde vida utöver de utgifter man gjort därför. Man kan ej garantera, att detta problem blir löst. Men om man ej släpper försöken, tror jag, att med den begäring, som svenskarna be-

sitta på detta område, skall man komma fram till ett resultat. Man bör därför ej avbryta försöken.

Jag tror, att ett bifall till reservationen är väl motiverat, och att kammaren ej får anledning att ångra sig, om den biträder densamma.

Ang. försäljning av mark hörande till Hästhagens mosse m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lithander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank.

Ang. försäljning av vissa aktier i Göteborgs Handelsbank.

I en till riksdagen den 28 februari 1930 avlåten proposition, nr 175, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att i statsrådsprotokollet omförmäld aktiepost om 99,914 aktier i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank finge försäljas till en kurs ej understigande parivärdet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte medgiva, att omförmälda aktiepost finge försäljas till en kurs ej understigande parivärdet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Kilbom**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna av handlingarna i detta ärende, är det meningen att nu sälja de aktier, som genom Kreditkassan tecknats i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank. Studerar man ärendet vidare, finner man, att dessa aktier nu börja lämna utdelning, under åren 1927 och 1928 3 % och år 1929 4 %. Jag behöver ej erinra om, att det parti jag tillhör alltid tidigare vid sådana frågors behandling ställt sig på den ståndpunkten, att staten icke borde ikläda sig några förpliktelser för att reda upp sådana företag som det här ifrågavarande. Detta skedde åren 1922, 1923 och 1924. Någon som helst annan principiell uppfattning företräda vi icke heller i dag. Liksom i fråga om Jordbrukarbanken under föregående året föreligger emellertid här ett *fullbordat faktum*. Statsmakterna ha gått in för att hjälpa banken. Man må kunna ha olika meningar, om detta varit klokt eller motsat-

Ang. försäljning av vissa aktier i Göteborgs Handelsbank.

(Forts.)

sen, men har i varje fall att taga ståndpunkt till frågan, huruvida på *nuvarande* stadium det kan vara klokt eller ej att avhända staten de värdepapper den fått i sin hand. Skulle man nu döma efter den utveckling, som ifrågavarande bankföretag undergått de sista åren, måste man komma till en helt annan uppfattning än utskottet gjort, nämligen att staten icke har någon anledning att nu sälja dessa värdepapper, vare sig med hänsyn till de utdelningar, som lämnats, eller med hänsyn till bankens utveckling, varom den förefintliga utredningen lämnar vittnesbörd. Det är sant, att man ej av ett företags balansräkning — i varje fall ej av ett större affärsföretags balansräkning — kan få en noggrann bild av företagets utveckling och ställning. Jag har emellertid efter att under gårdagen ha skaffat mig hithörande papper och studerat företagets bokslut, kommit till den bestämda uppfattningen, att man här kan konstatera en jämnt fortgående utveckling till det bättre av banken. Detta talar ju mot en försäljning av aktierna. Jag kan ej heller finna det annat än underligt, att riksdagen först går in för att satsa friskt kapital i ett företag, som är konkursmässigt, med tämligen stor visshet om, att förluster där måste uppstå — men sedan, då företaget utvecklats på sådant sätt, att man med stor säkerhet kommit bort från förlusterna och kan konstatera, att staten får ränta på det nedlagda kapitalet, försäljer sina aktier. Staten lämnar penningar, när det skall bli förlust, men kastar bort sina värdepapper, när den har tämligen stor säkerhet för att få ränta på penningarna. Det är en bakvänd politik, och jag kan ej tänka mig, att man i en privat affär skulle handla så.

Till denna fråga kommer emellertid en annan sak, som herrarna sett av pressen, nämligen att man med all sannolikhet genom ett beslut från riksdagens sida i enlighet med utskottets förslag överlämnar en provinsbank — ty såvitt jag har mig bekant, utgör denna bank en provinsbank för västra Sverige och trakterna omkring Göteborg — som i viss omfattning står mindre affärsföretag och andra till tjänst, överlämnar den till en storbank och omöjliggör för det klientel, som banken hittills haft, att få sitt behov av bankförbindelser tillgodosett. Kan det vara riksdagens mening, att det är riktigt att medverka till något dylikt? Jag kan ej tänka mig, att så är fallet, och jag kan ej förstå annat, än att riksdagen skulle handla riktigtast, om den sade, att *f. n.* föreligger ingen anledning att försälja dessa aktier. Allt talar för, att vi snart ej blott få 4 % ränta på det utlagda kapitalet utan den vanliga räntan av 5 %. Och vi kunna vila på hanen, till dess man fått garantier för, att en försäljning ej kommer de stora finanstrusterna till godo. Som herrarna sett i pressen, är det en storbank, som nu knacker på dörren. Det har publicerats i tidningarna, att Sydsvenska banken har planer på att köpa Göteborgs Handelsbank och slå ihop båda bankerna, så att Göteborgs Handelsbank skulle utplånas. Jag kan ej förstå annat, än att åtminstone de i västra Sverige, vilka ha intresse av bankens kvarvaro som privatbank, måste rikta en bestämd gensaga mot en dylik utveckling. För mitt vidkommande är det ett avgörande intresse, att riksdagen ej skall medverka till att samla den finansiella makten i landet på två eller tre händer — ja, man behöver ej använda ena handens samtliga fingrar för att angiva antalet av de finansmatadorer, som behärska Sveriges ekonomiska liv — det är för arbetarklassen och för bondebefolkningen och andra medborgargrupper av utomordentlig betydelse, att så icke sker. Jag anser således, att riksdagen, om en försäljning ovillkorligen måste ske — vilket jag ej är övertygad om — bör se till, att den sker så, att företrädare för de provinsintressen, som finnas där nere, bli i tillfälle att förvärva banken.

Till min tillfredsställelse finner jag, att även statsutskottet haft en sådan uppfattning. Men jag måste säga — jag ber herrarna i statsutskottet om ursäkt därför — att utskottet ej funnit en formulering, som svarar mot dess syfte. Jag vet nu icke vem som åstadkommit denna formulering. Utskottets vice ord-

förande må emellertid förlåta mig, om jag säger, att det ej skulle förvåna mig, om den, som gjort den, gjort detta med motsatt syfte mot det, som statsutskottet har. Vad säger nämligen utskottet härvidlag? Jo följande: »Vid prövningen av ett eventuellt framkommande köpeanbud bör dock enligt utskottets mening beaktas, *i vad mån* genom detsammans antagande kan — utan åsidosättande av statens ekonomiska intressen — erbjudas trygghet för en fortsättning av bankens nuvarande verksamhet som en självständig provinsbank.» Utskottet förklarar således, att vi ha intresse av att bevara Göteborgs Handelsbank som provinsbank. Men detta har ej kommit till klart uttryck i utskottets formulering. Den innehåller intet annat, än att då köpeanbud inkommer på statens aktier, som motsvara nästan halva aktiekapitalet — det fattas endast några hundratal kronor — skall det undersökas, *i vad mån detta påverkar* möjligheten av en fortsättning av bankens verksamhet som provinsbank, intet mer. Formuleringen är negativ. Det är klart, att om man har intresse av att bevara Göteborgs Handelsbank som provinsbank, måste man säga, att den *skall* bevaras som sådan, vilket i praktiken icke behöver innebära annat, än att staten kan *uppskjuta* försäljningen — enligt min mening borde dock aktierna bibehållas, — av papperen, till dess det kommer ett sådant köpeanbud in, som representerar orsintressen, kongruenta med önskemålet om Göteborgs Handelsbanks bevarande som provinsbank. Men om riksdagen yttrar sig i enlighet med den här föreliggande formuleringen, är det min bestämda övertygelse, att inom år och dag skall Göteborgs Handelsbank, för den händelse ej något fullständigt oväntat och osannolikt inträffar, ha försålts till en av storbankerna, om ej till Sydsvenska banken, så måhända till ett par andra, som på grund av att de redan äro förankrade i Göteborg och trakten däromkring skulle vara mindre utmanande för dem, som vilja ha kvar banken som provinsbank. Jag tror, att den, som kan läsa vanlig svenska, skall finna, att detta, att det enligt utskottets mening bör beaktas, *i vad mån* trygghet erbjudes för en fortsättning av bankens verksamhet som självständig provinsbank, ej är annat än en smidig och skicklig formulering, som i själva verket, när saken kommer till avgörande, förpliktar till platt intet. Men då hade det varit mycket ärligare, om de, som ligga bakom, hade sagt ifrån exempelvis så: »Det är nödvändigt, att även om Göteborgs Handelsbank icke kan bevaras som provinsbank, statens aktier säljes, alldenstund där finnas vissa engagemang, av vilka man kan antaga, att en del kommer att medföra förlust» o. s. v. Man har emellertid känt till stämningen i riksdagen och genom en icke bindande formulering velat lugna denna.

Då jag icke vill vara med om något dylikt, skulle jag allra helst yrkat avslag på försäljningen. Jag vet emellertid, att det för närvarande med hänsyn till det beslut, som riksdagen fattade år 1928, och vad som sedan förekommit, knappast torde ha någon utsikt att vinna gehör här i kammaren. För den skull tillåter jag mig föreslå endast en liten ändring i utskottets yttrande. De av kammarens ledamöter, som ha intresse för saken, kunna följa med i betänkan-det och se, vari denna ändring består. Orden: »Vid prövningen av ett eventuellt framkommande köpeanbud bör dock enligt utskottets mening beaktas» skola stå kvar. De därefter följande tre orden »i vad mån» skola utbytas mot ordet »att» samt skall därefter ordet »kan» utgå. Denna del av utskottets yttrande får således följande lydelse. »Vid prövningen av ett eventuellt framkommande köpeanbud bör dock enligt utskottets mening beaktas, att genom detsammans antagande — utan åsidosättande av statens ekonomiska intressen — erbjudes trygghet för en fortsättning av bankens nuvarande verksamhet som en självständig provinsbank.» Då man gjort en dylik formulering, har man sagt ifrån klart och tydligt, att man är för att de aktier, som staten äger, kunna säljas, att detta skall ske utan åsidosättande av statens ekonomiska intressen,

Ang. försäljning av vissa aktier i Göteborgs Handelsbank.
(Forts.)

Ang. försäljning av vissa aktier i Göteborgs Handelsbank.
(Forts.)

men att det också skall ske så att Göteborgs Handelsbank kan bevaras såsom en självständig provinsbank. Då har riksdagen klart och tydligt uttalat sin mening, de allra flesta ledamöternas, åtminstone i denna kammare — och jag tror också i medkammaren — mening och man har icke godkänt den motivering som man här använt och som för till ett resultat som är rakt motsatt det som riksdagen avsett.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Först ett ord om den hand, som förde pennan, herr Kilbom! Det är på det sättet, herr Kilbom, att utlåntagandet har formulerats av den sittande avdelningen och sedan biträts av ett sittande statsutskott, och det har icke varit något som helst särintresse, som fått rum att röra sig, utan allt har skett inför en så tillvida öppen ridå som i ena fallet avdelningen samt i andra fallet hela det samlade statsutskottet. Herr Kilboms antagande i denna del faller på sin egen orimlighet och jag tror, att kamrater på avdelningen och i utskottet skola, ifall av behov, vitsorda riktigheten av vad jag här sagt.

I sak får jag säga, att jag tror, att det icke finns mer än en mening i utskottet därom att den nu sedan några år tillbaka pågående koncentrationen av bankväsendet på några få händer är något, som man har all anledning att se upp med och om möjligt motverka. Det var icke mer än en mening om önskvärdheten av att västra Sverige skulle få till stånd, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp uttryckte sig, en självständig provinsbank. Det är vad vi mena. Jag har under förmiddagens lopp — det vill jag ärligt säga — sedan herr Kilbom fäst uppmärksamheten på huru man kan läsa detta utlåtande, undersökt möjligheterna i första kammaren för att få den formulering, som herr Kilbom framlagt förslag till, antagen. Detta visade sig emellertid stöta på åtskilliga svårigheter, och det ansågs klokast att i stället särskilt i kammaren stryka under vad utskottet hade menat. Om man nämligen skulle fatta ett beslut i den ena kammaren och ett annat i den andra, så skulle det ju kunna bli på det sättet, att riksdagen icke hade sagt något alls, därför att motiveringen faller bort. Det råder alltså här ingen oenighet i sak om vart man vill komma. Jag vill säga, att den läsart, som jag lägger i dessa rader, är den, att det intresse, som vid eventuellt ingivande av anbud kan lämna garanti för att Göteborgs Handelsbank skall komma att bestå som en självständig provinsbank, skall äga företräde.

Då jag har den uppfattningen, herr talman, att majoriteteten, för att icke säga alla i statsutskottet, varit av samma mening som jag, kan jag icke, för att man överhuvud taget skall komma till ett resultat, annat än yrka bifall till utskottet.

Med herr Anderson i Råstock förenade sig herrar *Törnkvist* i Karlskrona och *Bengtsson* i Norup.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall gärna medge, att om man strängt nagelfar ordens uppställning i utskottets motivering, kan nog herr Kilbom ha rätt uti, att utskottets mening icke är så tydligt uttryckt. Jag vädjar emellertid till herr Kilbom, om man icke kan göra det antagandet, att den, som läser detta, nog ändå skall förstå vad det betyder. Det var på mitt förslag i statsutskottet, som ordet »självständig» sattes in. Jag vill be herr Kilbom att läsa utskottets uttalande så, som om det ordet saknades däri. Då skulle det hela komma på en helt annan linje, och jag tror också, att det där ordet »självständig» lär nog ingen, som läser detta, kunna komma förbi. Det är ju, såvitt jag uppfattade herr Kilbom rätt, även hans vilja, att banken skall vara självständig i fortsättningen. Meningen är helt enkelt, att banken skall

vara en självständig bank. Jag antar också, att Kungl. Maj:t också ser en liten smula på den diskussion, som nu blivit förd här.

Liksom statsutskottets ärade vice ordförande tycker jag det skulle vara mycket olämpligt, om andra kammaren skulle antaga en annan motivering, då resultatet därav skulle kunna bli, att hela motiveringen fölle bort. Det är icke någon fördel att ordna det så. Jag tvekar emellertid icke att uttala, att den, som skall ha hand om denna försäljning och som har läst detta, betänker sig nog mer än en gång, innan han medverkar till att denna bank icke blir en självständig provinsbank i fortsättningen. Jag anser, att man har rätt att hysa en sådan tillförsikt till dem, som verkligen skola effektuera detta beslut.

Svårigheten har naturligtvis legat däri, att det är svårt att skriva, när man icke har något bestämt anbud att gå efter. Hade man haft det, hade det också varit lättare att klara upp motiveringen.

För min del tror jag emellertid, att sedan ordet »självständig» här kommit in, är det ingen fara å färde, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till såväl utskottets hemställan som dess motivering.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Tumhult.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, dels ock på bifall till samma hemställan med godkännande av den utav herr *Kilbom* under överläggningen föreslagna ändringen i avseende å motiveringen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 7.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för industrilånefonden;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Jönköpings stad om byte av viss mark i nämnda stad;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till viss personal vid statens fiskehamnsbyggnader utbetalta dyrtidstillägg m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckta motioner rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Borggren*, nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 203 innefattade förslag om vissa bidrag till kustsanatoriet Apelviken; och

Ang. försäljning av vissa aktier i Göteborgs Handelsbank.
(Forts.)

herr *Lovén m. fl.*, nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående ersättning till Pehr Fricks fabrikers aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Ström</i>	under	2 dagar	fr. o. m.	den 28 mars,	
» <i>Borg</i>	»	4 »	»	» 28 »	och
» <i>Ros</i>	»	4 »	»	» 29 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.